

... УАҚЫТ ЕШКІМДІ КҮТІП ТҮРМАЙДЫ,
ЖАҢҒЫРУ ДА ТАРИХТЫҢ ӨЗІ
СИЯҚТЫ ЖАЛҒАСА БЕРЕТІН ПРОЦЕСС!
Н. НАЗАРБАЕВ

АҒАРТУШЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ
ГАЗЕТ ЖУРНАЛЫ

Білімдінің болашағы баянды!

Қазақта аты әлемге әйгілі тұлғалар көп. Олардың алдынан талай қыздарымыз білім мен тәлім-тәрбиенің шыңын көрді. Бүгінде ол саңлақтарымыздың біразы арамызда жоқ. Бірақ олардың аты ұрпақтан-ұрпаққа кете берері нақ.

Ә. Марғұлан, М. Әуезов, Ғ. Құрманғалиев, Ә. Тәжібаев, А. Жұбанов, О. Жәутіков сынды көптеген көрнекті ғалымдар осы киелі қара шаңырақта дәріс берді.

Бүгінгі біздің оқырманға ой сатар санымызда Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті туралы болмақ. Нәзік жандылар білім алатын білім ошағының символы – тұмар. Келесі жылы 75 жылдығын тойлайтын университет түлектері республикамыздың түкпір-түкпірінде ұстаздық және қоғамдық жұмыстарда, өнер мен мәдениет салаларында жемісті еңбек етуде. Аталмыш оқу орны қазақ аруларының шамшырағына айналған, қазақ халқы сеніп тапсырған мыңдаған жандардың үкілі үміті. Университеттің студенттері жақсы оқумен қатар, әндері және билерімен үлкен сахналарды әуелетіп, спорттық жетістіктерімен әлемді таңғалдыруда. Білікті мамаң, мықты педагог, ұлт тәрбиелеуші жастар осы парасат мектебінен түлеп ұшады. Әрине, олар Рафика Нұртазина, Рыскүл Мақатова, ҰҒА академигі, осы оқу орнын 16 жыл басқарған Күләш Құнантаева, “Даңқ белгісі” орденімен, “Қажырлы еңбегі үшін” медалінің иегері, институттың үшінші ректоры болған Ажар Ыбраева, Жоғарғы Кеңестің депутаты Ж.Күленова, қоғам қайраткерлері - халықты әлеуметтік қорғау министрі болған, Парламент Мәжілісінің үш шақырылымының депутаты З.Қадырова, “Мемлекеттік тілге құрмет” бірлестігінің төрайымы, филология ғылымдарының кандидаты А.Османова, белгілі қоғам қайраткерлері Ж.Әмірханова, О.Асанғазиева, ғалымдар Ү.Сұхханбердина, С.Ұзақбаева, З.Жәкішева, көрнекті ақындар Ә.Беркенова, А.Бақыгереева, белгілі әдебиет сыншысы Ә.Бөпежанова, әншілер М.Ералиева, Ү.Айнақұлова және т.б..

Кезінде заңғар жазушы М.Әуезов “Тәңір жазса, бұл институт қазіргі және болашақтағы қазақ қыздарының шамшырағына айналады. Осы шамшырақтың жарық сәулесі ешқашан сөнбесін дейік” депті.

Міне, Тәуелсіздік алғалы Елбасының қамқорлығы қыздарымызға өлшеусіз. Қазіргі таңда барлық оқу қорғұстары, жатақханалар, асхана, спортзал күрделі жөндеуден өтті. Дағдарысқа қарамай, «Студенттер үйі» салынды. Университет мәртебесі берілуі 2008 жылы 11 қыркүйекте Үкімет қаулысымен рәсімделді.

Сонымен, киелі қара шаңырақтың университет өмірінде үлкен орын алып отырған, «Шетел тілін оқыту әдістемесі» кафедрасының ұстаздары мен тәлімгерлеріне осы санымызды арнадық. Текті халықтың бүгінгі қыз, ертеңгі ана Қазақстан болашағының тізгінін ұстайтыны рас. Сапалы білім мен саналы тәрбие алып отырған ұжымға сөз бердік!

**Сіздерге деген ерекше құрметпен,
«АҒАРТУШЫ» Республикалық қоғамдық
ғылыми-танымдық журналы**

Білікті басшы биікке жетелейді

**Е.Қ.Нұрланбекова – п.ғ.к. кафедра меңгерушісі,
Білім беру ісінің үздігі, ЖОО-ның үздік оқытушысы**

Шетел тілін оқыту әдістемесі кафедрасы

Шетел тілін оқыту әдістемесі кафедрасы 2006 жылы құрылды. Шетел тілін оқыту әдістемесі кафедрасы – бітіруші кафедра. Кафедра «5В011900 – Шетел тілі: екі шетел тілі», «5В020700 – Аударма ісі» мамандықтары бойынша бакалавр, «6М011900 – Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығы бойынша ғылым магистрін дайындайды. Оқыту жалпы орта білім беру (күндізгі бөлім – оқу мерзімі 4 жыл, орта білім беру (оқу мерзімі 3 жыл), жоғары орта білімнен кейін білім беру (оқу мерзімі 2 жыл), магистратура (ғылыми-педагогикалық бағытының оқу мерзімі – 1,5 жылдық, 2 жыл) негізінде жүзеге асады. Қазіргі таңда кафедрада 30 профессор-оқытушы қызмет атқарады. Аталған мамандықтар бойынша 690 бакалавр, 45 магистрант білім алуда. Кафедра оқытушылары оқу және ғылымға қатысты мәселелерді шығармашылық тұрғыда шеше отырып, өзара іскерлік ынтымақтастықпен жұмыс істейді. Тәжірибелі тәлімгер-лекторлардың және ғалымдардың жетекшілігімен әртүрлі бағыттағы оқу-әдістемелік құралдар, мультимедиялық материалдар, сөздіктер мен оқу құралдары жазылуда. Арнайы кабинеттер және интерактивті тақтамен жабдықталған кабинеттер студенттерге шетел тілінен білім беруде көмегі зор.

Кафедра оқытушыларының алдына қойған мақсаты – әрбір студентке түбегейлі білім мен мәдениеттің негіздерін беру және олардың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасау. Қазіргі біздің міндетіміз оқытуды ізгілендіру, өздігінен дамитын, дұрыс шешім қабылдай алатын, өзін-өзі жетілдіріп, өсіруші, тәрбиелеуші тұлға қалыптастыру болып табылады. Оқытушылар көп тілде білім беруді дамыту мақсатында тіл үйрету саласында әлемдік озық тәжірибелерді, жаңа технологиялар мен әдістерді сабақтарында үнемі қолдануда.

Кафедрада сабақтан тыс іс-шаралар да қарастырылған: «English club» үйірмесі, ғылыми ізденіс жұмыстары студенттермен үнемі жүргізілуде, көптілділік олимпиадалар, халықаралық интеллектуалды ойындарда жүлделі орындарға ие болып жүрген студенттеріміз де аз емес.

Шетелдермен байланыс

Кафедраның профессор-оқытушылары Республиканың көптеген жоғары оқу орындары және мекемелерімен келісімшарт арқылы байланыс жасайды: "Гете" институты, Британ кеңесі, Франция елшілігі, Иран елшілігі, «EduStream» халықаралық білім беру орталығы, «Аль-Раминь», «InterPress», «Макмиллан» тіл оқыту орталықтары, Қытай елшілігі, Түрік елшілігімен тығыз байланыс жасап, тәжірибе алмасып, біліктілікті көтеру курстарынан жиі өтіп тұрады. Біз де, өз тарапымыздан, оқытушыларымызға жыл сайын түрлі біліктілігін көтеру орталықтарында білімдерін жетілдіруін, жаңа технологиялардан хабардар болып отыруларын, елімізде және шетелдерде болып жатқан халықаралық ғылыми-практикалық конференцияларға мақала жіберіп, қатысып отыруларын, студенттердің конференцияларына да студент-жастарымызға жетекшілік етіп қатыстыруларын талап етеміз.

Соңғы 3 жылда кафедра оқытушылары шетелдік университеттерден НьюДжерси университеті (АҚШ), Валенсия политехникалық университеті (Испания), Хубей университеті (ҚХР), Пекин педагогикалық университеті (ҚХР), Стамбул университеті, Кастомон университеті, Омир Халисдемир

университеті (Түркия), Лакноу Университеті (Индия); Норвич тіл білімі институты (Англия), Ньюкастл университеті (Англия), Стартфорд университеті (АҚШ) тағылымнамадан және біліктілікті жетілдіру курстарынан өтті.

Кастомоңу университетінде (Түркия)

Валенсия политехникалық университетінде (Испания)

Академиялық ұтқырлық

Кафедра академиялық ұтқырлық бойынша студенттерге АҚШ, Ұлыбритания, Түркия, Польша, Франция, Қытай сынды шет мемлекеттерде білім алуға үлкен мүмкіншіліктер жасайды. Қос дипломдық білім беру бағдарламалары бойынша бірнеше шетелдік оқу орындарымен, соның ішінде Миссисипи алқабы мемлекеттік университеті (АҚШ, Миссисипи) тығыз қарым-қатынас орнатылған. Қос дипломды білім беру бағдарламасы бойынша табысты бітірген студенттері екі диплом алады, бірі – қыздар университетінікі, екіншісі Миссисипи алқабы мемлекеттік университетінікі. Жылда студенттеріміз Миссисипи алқабы мемлекеттік университетінде (АҚШ, Миссисипи), Silesia университетінде (Польша), Янзы университетінде (ҚХР), Хубей университетінде (ҚХР), Омир Халисдемир университетінде (Түркия), Перпиньян университетінде (Франция) білім алады.

Миссисипи алқабы мемлекеттік университетінің дипломын алу сәті

USING LITERARY TEXTS IN THE CLASSROOM

In this article, I try to define what we mean by language learning through literature, outline some of the benefits it can bring to the English language learning classroom. Collie and Slater (1987) focused on the positive contributions language learning through literature could make in that literary texts constituted valuable authentic material as it exposes the learner to different registers, types of language use. Writers such as Maley and Duff, (1982) and Wessels, (1987) have pointed to the values and uses of drama: "Drama can help the teacher to achieve 'reality' in several ways. It can overcome the students' resistance to learning the new language:

- by making the learning of the new language an enjoyable experience;
- by setting realistic targets for the students to aim for;
- by creative "slowing down" of real experience;
- by linking the language-learning experience with the student's own experience of life.
- And drama can create in students a need to learn the language:
- by the use of "creative tension" (situations requiring urgent solutions);
- by putting more responsibility on the learner, as opposed to the teacher" (Wessel: 53-54)
- Collie and Slater (1987) ask four basic questions: Why? What? And how? They give four reasons *why* should a language teacher use literary texts with classes:
- Literature is a valuable authentic material because readers have to deal with language intended for native speakers (different linguistic uses, forms and conventions)
- Cultural enrichment. The imagined world of literature reveals thoughts, feelings, customs, and other features of life of the country where English is spoken.
- Language enrichment. Literary texts offer many features of written language that can broaden learners' skills.

Personal involvement. Engaging imagination with literature helps learners to change their attention from language system to the story itself. Sometimes the readers are drawn into the development of the plot." The language becomes 'transparent' – the fiction summons the whole person into its own world." (Collie, Slater, 1987: 8). By allowing reading and the adding of some characterization to a drama / theatre text, learners became personally and fully involved in the learning process, in a context in which it is possible for learners to feel less self-conscious and more empowered to express themselves through the multiple voices (Vygotsky, 1987; Bakhtin, 1981, 1986) of the differing characters.

Literature expands language awareness. Asking learners to examine sophisticated or non standard examples of language (which can occur in literary texts) makes them more aware of the norms of language use (Widdowson, 1975 quoted by Lazar 1993).

The teacher can find valuable resources in the literary texts. Literary texts provide a shared experience for students in the class, a common base that lead to a variety of language activities. In addition, literary texts can be the basis for not just one task but many, such as sequencing of sentences to the writing of original dialogues, letters, reports, or essays.

Literature is a valuable resource as it provides a shared experience in the classroom, a need for common language forms to use in the classroom, a variety of task, and a focus of interest for students. Using literary texts in teaching English can draw (1) students' motivation and attention and make them participate in learning; (2) literary texts can create contextualized language learning activity; (3) may raise interpretation objectively and subjectively; (4) may refer to response of questions, or as controlled practices; and (5) can stimulate and give information in dealing with conversation, story telling and discussion.

There are five practical criteria of literary texts to be applied in the classroom, (1) easy to prepare, (2) easy to organize, (3) interesting, (4) meaningful and authentic, and (5) sufficient amount of the language in order to justify its conclusion in the language lesson.

When selecting the literary texts to be used in language classes, the language teacher should take into account needs, motivation, interests, cultural background and language level of the students. However, one major factor to take into account is whether a particular work is able to reveal the kind of personal involvement by arousing the learners' interest and eliciting strong, positive reactions from them. Reading a literary text is more likely to have a long-term and valuable effect upon the learners' linguistic and extra linguistic knowledge when it is meaningful and amusing.

Choosing books relevant to the real-life experiences, emotions, or dreams of the learner is of great importance. Language difficulty has to be considered as well. If the language of the literary work is simple, this may facilitate the comprehensibility of the literary text but is not in itself the most crucial criterion. Interest, appeal, and relevance are also prominent. Enjoyment; a fresh insight into issues felt to be related to the heart of people's concerns; the pleasure of encountering one's own thoughts or situations exemplified clearly in a work of art; the other, equal pleasure of noticing those same thoughts, feelings, emotions, or situations presented by a completely new perspective: all these are motives helping learners to cope with the linguistic obstacles that might be considered too great in less involving material.

The teacher has an important role in teaching English through literature. First, he/she should determine the aim of language teaching in relation to the needs and expectations of the students. Giving a questionnaire or interviewing with the students orally, the teacher can set up the aim and the objectives of the language teaching. Second, the teacher should select the appropriate language teaching method, teaching techniques, and classroom activities. Then, the teacher should select the literary texts relevant to the aim and the objectives of his teaching. While selecting literary texts to be used in language classroom, the students' language proficiency, interests, age, sex, etc should be taken into account in order not to bore students with inappropriate materials.

How can the teacher and the students work with literature?. The next following aims are mentioned to characterise Collie and Slater's approach (Collie, Slater, 1987: 8):

- maintaining interest and involvement by using variety of student-centred activities such as role-plays, improvisation, questionnaires, visuals and others.
- supplementing the printed page. They call a printed page as "a fairly cold, distancing medium" and they advise teachers to exploit as much as possible from the emotional dimension (that is an integral part of literature).
- tapping the resources of knowledge and experience with the group. Groups can support and control individuals' reactions and interpretations. Learners involved in a group help each other with difficulties that occur on a page of literary text.
- helping students explore their own responses to literature by activities shared in groups
- using target language by means that help to express their response either non-verbally or by limited language skills
- integrating language and literature.

Long and Carter (1992) describe the main arguments for using literature as three models: the cultural model, the language model and the personal growth model.

• *The cultural model* views a literary text as a product. Literature enables students to understand and appreciate cultures different from their own. Literature keeps cultural and artistic heritage. This approach tends to be quiet teacher-centred and is very traditional.

• *The language model*. Students are supposed to develop their language through some of the varied creative uses of the literature language. The approach may end up with demotivating learners because the readers' responses are ignored. It is normally based on language-based approaches with attention to the way language is used. The main aims are based more on learners and activities.

• *The personal growth model* is based on students' engagement with literary texts. Students learn via literature how to appreciate and evaluate cultural artefacts. It is more student-centred model with motivation aims.

Each model represents different tendencies in methodology and in classroom practice. Duff and Maley provide many interesting activities, which are addressed to teacher trainers, practising teachers, and teachers who are interested in using literary texts in ELT. The primary aim of Maley's approach is "to use literary texts as a resource for stimulating language activities." (Duff, Maley, 1992) They are interested in involving students in the text, in the group and in the tasks concerning literary texts. The main tasks that are outlined in this book are:

- The central importance of the text and students as active agents.
- Activities offer opportunities to share and express experiences and feelings.
- No question-text stereotypical format of work with literary texts.
- Presenting text in various ways so as cutting it into pieces, accompanied by other media or texts.
- Texts are not the only part in the activity but they should be preceded by pre-tasks, and followed by involving interactive work

The whys and the wherefores for using literary texts are set in three levels: linguistic (texts are full of new styles, register, and types of text at all levels of difficulty), methodological (literary texts are open to interpretation and interaction among learners), and motivational (the feeling of literary texts as a no-trivialized experience is a strong motivator).

To sum up the previous opinions the reasons for using literary texts in foreign language teaching are:

- the development of listening skills;
- the acquisition of new vocabulary;

- the development of the child's literary competence;
- the communicative exchange involved in stories;
- motivation;
- stimulation and development of the imagination.

Apart from these reasons, there is a great need to use and create activities, which lead to better involvement of learners in classes. So why should teachers use English literature across the curriculum? First, they should integrate English language into other subjects, into learners' everyday school life. This way of non-violent in-put helps learners accept English literature as a part of other subjects such as history, geography, and biology. Teachers can show objects of learners' interests in other world, in the world of literature. Both learners and teachers free their minds, fantasy, and imagination.

Literature:

1. Collie, J and Slater, S, 1987. *Literature in the Language Classroom*. Cambridge University Press.
2. Maley, A and Duff, A, 1982 (2nd Edition). *Drama Techniques in Language Learning* CUP Pergamon Press.
3. Wessels, Charlyn, 1987. *Drama* (Resource Books for Teachers) Oxford University Press.
4. Vygotsky, LS. 1987 *Thinking and speech*. In Rieber and A Carton (eds). *The Collected works of L. Vygotsky*. New York: Plenum
5. Carter, R & M Long, *Teaching Literature*, Longman 1991
6. Lazar, Gillian, *Literature and Language Teaching*, Cambridge 1993
7. Widdowson, H. *Stylistics and the Teaching of Literature*, Longman 1975

Мүгалім мінбері

У.Р.Кансеитова- к.п.н. КазГосЖенПУ,
Г.О.Мурзагулова- магнстрант КазАТК им. М.Тынышпаева

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ CLIL

В послании Президента РК Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстана-2050» Новый политический курс состоявшегося государства» отмечено: «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками: казахский язык-государственный, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику» .

Одной из основных задач Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы является обновление содержания среднего образования, которое требует разработку и реализацию программ развития систем образования, обеспечивающих поэтапный переход на компетентно-ориентированную модель обучения. Одной из таких программ является «Дорожная карта развития трехязычного образования на 2015-2020 годы», где основным направлением является обучение предметов на английском языке.

В настоящее время необходимость эффективного обмена информацией и международного сотрудничества будет высокого уровня владения иностранным языком и его успешного применения студентами как в сфере мультикультурного образования, так и в различных областях их будущей профессиональной деятельности.

Одним из весьма успешно применяемых методов преподавания языка является предметно-языковое интегрированное обучение (Content and Language Integrated Learning - CLIL), дающее возможность объединить изучение, например английского или немецкого языка специального предмета, т.е расширить общеобразовательное пространство за счет функционального подхода к обучению иностранному языку.

CLIL представляет собой такой метод обучения, при котором часть предметов преподается на иностранных языках. Таким образом, обучение учеников на родном и иностранном языках составляет одно целое. Преподавание происходит на двух языках так, что в учебных ситуациях используется язык, подходящий к ситуации и цели обучения.

CLIL – термин, описывающий обучающие методики, где предметы преподаются на иностранных языках. CLIL преследует две цели, а именно – изучение предмета посредством иностранного языка и иностранного языка через преподаваемый предмет. CLIL используется в различных образовательных контекстах. Использование иностранного языка в CLIL образовании зависит от поставленных образовательных задач и целей. Изучение языка становится более целенаправленным, так как язык

является для решения конкретных коммуникативных задач. Кроме того, обучающиеся имеют возможность лучше узнать и понять культуру изучаемого языка, что ведет к формированию социокультурной компетенции учащихся. Обучающийся пропускает через себя достаточно большой объем языкового материала, что представляет собой полноценное погружение в естественную языковую среду. Необходимо, также ответить то, что работа над различными темами позволяет выучить специфические термины, определенные языковые конструкции, что способствует пополнению словарного запаса обучающегося предметной терминологией и подготавливает его к дальнейшему изучению и применению полученных знаний и умений изучение иностранного языка и неязыкового предмета одновременно является дополнительным средством для достижения образовательных целей и имеет положительные стороны как для изучения иностранного языка, так и неязыкового предмета.

В стратегии Казахстана 2050 политике трехязычия отводится особая роль. Трехязычное образование рассматривается как один из путей интеграции Казахстана в мировое сообщество. Предполагается, что через обучение содержания предмета на трех языках студенты получают доступ к дополнительной информации, перед ними открываются новые перспективы и приходит более глубокое понимание других культур. Создание трехязычной среды увеличивает потенциал студентов, помогая развить их способность к критическому и творческому мышлению, а также способствует межкультурному сотрудничеству. Развитие предметно-языкового интегрированного обучения имеет критическое значение для реализации трехязычного образования на разных уровнях обучения.

Специфика данной методики заключается в том, что знание языка становится инструментом изучения содержания предмета. При этом язык интегрирован в программу обучения, а необходимость погружения в языковую среду для возможности обсуждения тематического материала значительно повышает мотивацию использования языка в контексте изучаемой темы.

Данная методика включает большую работу по стимулированию освоения знаний и развитию необходимых умений по предмету. Этому способствуют тщательно подобранные учебные материалы для чтения специальных текстов не только для изучения конкретного предмета, но и для обучения языку: лексических и грамматических единиц и структур, всех видов речевой деятельности: чтению, говорению, письму и аудированию.

Объем языкового материала, который студенты пропускают через себя в процессе работы, достаточно большой, словарный запас пополняется необходимой предметной терминологией. Преподаватель должен продумать предметное содержание знаний, согласовать со структурой учебного курса и используя различные ресурсы, тщательно отобрать материал, который может дополнять или повторять уже изученное по конкретному предмету. Типы заданий разработаны по уровню сложности, построены с акцентом на предметное содержание, его понимание, проверку и последующее активное обсуждение.

У студента есть возможность не только получить определенные знания по специальному предмету либо закрепить уже пройденное, но и усовершенствовать владение иностранным языком. На различных этапах работы с текстом внимание обучаемые фокусируется на специальной тематической лексике, на содержании текста, а затем на конкретном грамматическом материале. Привлечение специалистов различных подразделений к работе по проведению занятий на иностранном языке могло бы значительно повысить мотивацию студентов к продолжению образования и работы в глобальном контексте и к более глубокому изучению специальных предметов и иностранного языка.

Методика CLIL предполагает необходимость развития мыслительных способностей студентов, их обучение использовать средства иностранного языка для получения знаний по предметам и дальнейшего профессионального роста. Вместе с тем, для эффективной социализации в современном поликультурном пространстве будущие специалисты должны владеть и культурологическими знаниями. Материалы по страноведению также активно должны использоваться на занятиях по иностранному языку при выполнении конкретных проблемных заданий в контексте профессиональной межкультурной коммуникации.

В качестве примера можно брать реализацию метода преподавания предмета «Электротехники» на английском языке. По этому предмету изучается наименование единиц измерения и основные определения, а также знакомятся с научными трудами ученых в сфере физики на английском языке. Основная цель данного метода – это повышение интереса к изучаемому предмету.

Таким образом, использование метода интегрированного обучения иностранным языкам является средством мотивации студентов к учебе. Эффективная работа со специальными текстами на иностранном языке помогает сформировать у студентов необходимые лингвистические и коммуникативные компетенции на неродном языке и способствует продолжению развития их общенаучных знаний и умений.

Литература:

1. Послание Президента РК Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Стратегия Казахстана-2050» Новый политический курс состоявшегося государства» материалы мероприятий, посвященных обсуждению Послания Главы государства./Отв.ред.т.Б.Султанов.-Алматы: КИСИ,2013.-228с.
2. Политика трехязычного образования в Назарбаев интеллектуальных школах.- Астана.-2013.-С.2-3
3. Нуракаева Л.Т., Шегенова З.К. Методические рекомендации учителям по использованию метода предметно-интегрированного обучения (CLIL).-Астана.-2013.-С.8

Мұғалім мінбері

Demeeva G.B., J.K.Mirzabaeva
Kazakh State Women's Teacher Training University

A SKILLFUL APPROACH TO “CRITICAL THINKING”

In the latest Address of our President significant attention was given to the issue of updating the system of education in Kazakhstan. As the result our children should get “necessary functional literacy and skills for critical thinking.” Education today is much more about ways of thinking which involve creative and critical approaches to problem-solving and decision-making. It is also about ways of working, including communication and collaboration, as well as the tools they require, such as the capacity to recognize and exploit the potential of new technologies, or indeed, to avert their risks. And last but not least, education is about the capacity to live in a multi-faceted world as an active and engaged citizen.

At the centre of the learning philosophy in many English speaking universities is the idea that academic thinking requires balanced judgment reached through exploring multiple points of view. It is believed that a simplistic right/wrong approach is limiting and listening to alternatives is likely to lead to a better outcome. This more complex way of considering issues is often referred to as critical thinking, a term that is used widely in further and higher education. There are many different interpretations of what this may mean but a useful definition is the idea of looking at issues from a number of perspectives.

Using our critical mind is an ongoing process which continues throughout our lives. We all have biases (areas of thinking where we have ‘blind spot’). Therefore, critical thinking is about becoming aware of our biases and challenging our own thinking.

Another widely held misconception is the fact that the term ‘critical’ is often seen in its negative sense rather than as an opportunity to explore issues more thoroughly, thereby bringing about more informed viewpoints.

At a very basic level, critical thinking is the act questioning information by asking where it comes from, who has said/written it, what their motivation was for doing so and what *world view* it represents. World view means the ideas that underpin each person’s understanding of how people and relationships interconnect. . A simple example of this would be when a person says ‘I think everyone benefits from some competition in their workplace’, expressing a view that demonstrates that they believe competition to be positive for everyone. Although this might be seen as common sense by many people there is another view which is that in fact some people work more effectively when they are part of a collaborative team which works together to achieve a shared goal.

At university level ,it is hoped that students are able to notice these biases in the writing and speaking of others, as well as consulting expert opinion and research in the formation of their of their own ideas. It is also hoped they will learn to spot inferred as well as literal meaning. This demonstrates they are able to exercise critical judgment. Whenever you are working with a spoken or written text, try to help your students notice biases and read between the lines. When they are in discussion with each other, try to help them become more self-aware about their own viewpoints in relation to those around them.

At a deeper level, there is another stage of critical thinking which relates to how students process the information they have unpacked. If students are looking at a text about global warming, they may have discussed it and agreed there is a need for action in the interests of protecting future generations.

Building in critical thinking skills:

* Iternatively opportunities could be provided to consider what can actually be done to remedy the situation. Much critical thinking focuses on revealing other perspectives and ways of viewing issues that lie behind a *common sense* view of the world. As a teacher, it is important to allow students to explore the area of

responsibility (i.e. in the case of global warming, who is to blame? Is it larger organizations that generate pollution on a mass scale or the individual in their home? Are they equally responsible?)

* It is also important to consider *agency* (i.e. what the solution to this problem and what can people do?) The second area may bring up discussions about who has control and power in our world. Bearing in mind your specific teaching context the development of critical thinking skills needs to tackle issues relating to who has access to decision making and the way resources are distributed.

Developing critical thinking skills takes time and patience-a little and often approach will undoubtedly help bring these important skills to life in our classroom.

Assessment materials of students' knowledge on the discussed topics/themes Basics of Intercultural Communication.

Critical incident

There is a student in my class who is always late. That is not the only problem. When I ask him a question, he goes on and on and on and makes the rest of the class wait and wait. I want to tell him to get to the point. Finally, I have to cut him off because he loses track of the time he is taking up in class on his issue. I tell him that if he wants to continue talking about it, he'll have to do it on his coffee break. He does not understand our concept of time, as well, things are scheduled to take a certain amount of time. I don't like it either – I hate it.

Group discussion questions

Use these questions to explore the ideas and underlying values and beliefs in the stories and questions.

-What is the context? What is happening? What are the issues? Summarize.

-Can you relate to any of the characters or events? Why? How?

-What were the different expectations of the characters in the story?

Individual writing assignment

Read the critical incident and answer the questions in the essay format.

1. Describe the situation
2. Without using adjectives, list the behaviors of both characters.
3. List statements of inference.
4. Relate the behavior from your perspective
5. Attempt to understand the second individual's thinking about the first person's behaviors and values.
6. Expand your interpretation by thinking about an interaction you have had with someone a different culture. Confirm or reject your understanding through further communication or observation.

Мұғалім мінбері

**Тұрсынбаева Қапиза Жаманғарақызы,
магистр аға оқытушы,
Шетел тілдерін оқыту әдістемесі кафедрасы**

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ҰСТАНЫМДАРЫ

Тәуелсіз мемлекетімізге шетел тілін меңгерген, өз кәсібін жетік білетін, қоғамда өзінің білімі мен біліктілігін қолдана алатын мамандар қажет. Жастар - еліміздің болашағы, әлеуметтік байлығы. Олардың білімділігін, парасаттылығын, адамгершілік негізін, ақылдылығын қалыптастыра білу – білім беру орындарының негізгі мақсаты. Ол үшін оқытушылар білім алушы жастарды өзінің жан- жақты дамуына ерекше көңіл бөлуіне тәрбиелеуі, бағыттауы керек. Біліктілік пен парасаттылық ерінбей еңбек етіп, ғылым-біліммен қаруланған адамға ғана қонады.

Ағылшын тілі оқытушысының міндеті- дүние жүзіндегі қарым-қатынас, экономика, мәдениет және тағы да басқа салалардағы маңызды орынды иеленіп тұрған ағылшын тілін оқушыларға терең, әрі жан- жақты түсіндіріп үйрету, игерту. Олай болса, шетел тілін жана технология арқылы оқыту студенттердің тілге қызығушылығын, коммуникативті даму біліктілігін дамытуға, сөйлеуге мүмкіндік береді.

Оқыту үрдісін тиімді жүргізу үшін оқытуды ұйымдастыру түрлерін дұрыс таңдау қажет. Ескі тәсілмен оқыту, түсіндірме, аударма, сөздік жаттау арқылы оқытулар қазіргі заман талабына сай келмейді. «Естідім- ұмыттым, оқыдым- есімде, жасадым- білемін» деген қытай мақалы студентті оқыту процесінде тек объект қана емес, субъект болған кезде ғана білім беру жүзеге асатынын дәлелдейді.

Шетел тілін оқытуда сабақты жоспарлаудың өзі үлкен біліктілікті, шеберлікті талап етеді. Дәстүрлі емес оқытуды ұйымдастыру үшін жаңа технологиялардың элементтерін, әдістерін, техникаларын

дұрыс, орнымен қолдану жоғарғы нәтижеге жеткізетіні сөзсіз. Психолингвистикалық зерттеу мәселелеріне сүйенсек, шетел тілін терең жеткізу үшін тіл үйренушілерді сол тілде ойлауға үйрету қажет. Студенттердің сабақ үстінде немесе өздігінен білім алуда естіп, сөйлеп, оқығаннан кейін жазып үйренуі тілдік материалдардың естерінде сақталуына ықпал етеді. Сондай-ақ сабақтың жеңіл, ықшам әрі қызықты өтуі, жұптық, топтық жұмыс түрлерінің қолданылуы студенттердің өтілген материалды толық игеруін қамтамасыз етеді деуге негіз бар.

Шетел тілін оқыту төмендегідей мақсаттарды көздейді. Ол студенттердің:

- тілдің коммуникация үшін қажеттілігін түсінуі;
- шетел тілін меңгеру арқылы өзінің ана тілінің де қыр-сырын тереңірек білуі;
- шетел мәдениетімен танысып, өз елі мен өзге елдің мәдениетін салыстырып, өзін қоршаған өмір мен әлемдегі ерекшеліктерді білуіне жол ашу;
- әлеуметтік, танымдық және тілдік біліктіліктерінің дамуына мүмкіндік беруі;
- өз бетімен ізденуге, білім алуға дағдылануы.

Ал, шетел тілін оқытудың әдіс - тәсілдерін таңдауда мынадай ұстанымдар болуы шарт:

- сабақта жағымды атмосфера орнатып, студенттер өздерін жақсы сезінуіне жағдай жасалуы тиіс;
  - оқыту студенттердің өздерін іс- әрекет етуге жетелейтіндей болғаны жөн;
  - студенттерді сөйлеуге, сабақта белсенді қатысуға ұмтылдыру;
  - оқытушының бақылаушы, ақыл- кеңес беруші, жол көрсетуші, бағалаушы болуы;
- Әрбір сабақ түрлі ойашармен басталып, әдіс- тәсілдер өзгертіліп жүргізілген дұрыс. Бірсарынды сабақ студенттердің қызығушылықтарын жояды.

Қазіргі кезде шетел тілін оқытудың коммуникативтілігі, интерактивтілігі, аутенттілігі, тілді үйрену үрдісінің мәдени контексте болуы шарт. Аталған ұстанымдар студенттердің коммуникативтілік қабілетінің компоненті ретінде мәдениетаралық біліктілікті дамытудың алғышартын жасайды. Шетел тілін дәстүрлі оқытуда тіл үйренушілер тілдік жаттығуларды жасап, қажетті материалды жаттаумен ғана шектеледі. Тілдік құрылымды, шақтар формулалары мен сөздік жаттаумен шектелу, тілді қарым- қатынас құралы ретінде меңгеруге толық мүмкіндік бермейді. Шетел тілінде меңгерген сөздерді қолдана алуға, тілдік қарым – қатынасқа үйрету үшін шынайы, өмірлік жағдаяттар туындату қажет. Ол оқушылардың қажетті материалды меңгеруіне және соған сәйкес мінез - құлқын қалыптастыруға жағдай жасайды. Оқу материалдарын меңгерту кезінде бекіту жаттығулары, баяндау, т.б. сияқты көптеген жұмыс түрлері атқарылады.

Дәстүрлі сабақтарда көп жағдайда оқытушы студенттің ойын басқарады, бағыт беру немесе жетекшілік етуден гөрі, басшылық қызметін атқарады. Оқытушының сабақты өзі дайындаған жоспар арқылы және тек соған сүйеніп өткізуі студенттің өз ойын айтуына мүмкіндік бермейді. Студент мәселені түсінбей, өзіне қажетті ақпаратты ала-алмай, мәселені шешуге шығармашылық тұрғыдан келу еркіндігінен айрылып, өзінше ой қорытып, оны тұжырымдау және қызықты пікірлер айта алу қабілетіне ие бола алмайды. Психолог мамандардың айтуынша мұндай әрекет студенттердің ойлау процесін тежейді. Тақырыппен байланысты мәселенің жағымды (positive) (advantage), жағымсыз (negative) (disadvantage) жақтарын ажырата білуге, оқылған мәтінді немесе көрсетілген бейнематериалды саралай білуге бағыттау студенттердің сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін дамытып, өзіндік пікірлері мен көзқарастарын, ойларын айта білуге қалыптастырады. Ал, мәселені зерттеуде немесе шешуде жана ой, құнды пікір айтып, өз көзқарасын білдіре алу өте маңызды.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Жұмабаев М. Педагогика. Алматы, 2000.
2. Бим И.Л. К вопросу о методах обучения иностранным языкам. ИЯШ, №2, 2002.
3. «Teaching English Language and Managing Teachers Associations: Sharing Ideas, Sharing Experiences» Материалы VII международной н-прак. конференции- Тараз. 2007.

МӘДЕНИЕАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҰҒЫМЫ

Қазіргі замандағы қоғамның талабына сай шетел тілдерін оқып үйрену – адам білімінің тек ағартушы – тәрбиелік компоненті ретінде ғана қарастырылып қоймай, адамның кәсіби және тұлғалық тұрғыдан қоғамда лайықты орын алуға ұмтылысын да қарастырады. Халықаралық қатынастардың кеңейуінің нәтижесінде және халықаралық байланыстың даму жағдайында әртүрлі тілде ақпарат алмасу кеңінен жолға қойылып отырғандығы мәдениетаралық коммуникацияның Қазақстан сияқты дамушы елдегі маңыздылығын көрсетеді. Коммуникация адамдардың өзара түсінісуі, бір-біріне әсер етуі, ақпарат алмасу кезінде негізгі қызмет атқарады.

Коммуникация қатынас жасау, ой-пікір алмасу деген мағынада қолданылып жүр. Коммуникация немесе қатынас жасау дегеніміз қоғамдық субъектілердің (жеке адамдардың, қоғамдық топтар мен таптардың т.б.) өзара байланысу және қатынасу процесі; түрліше іс-әрекеттер, хабарлар мен тжірибе, қабілеттілік пен дағды-шеберлік және сондай – ақ өндіріс нәтижелерін алмасу; қоғам мен жеке адамның қалыптасуының және дамуының қажетті де ең жалпы шарттарының бірі.

Коммуникация – латын тілінен енген «communico» байланыс жасаймын немесе қарым-қатынас жасау деген ұғым. «Коммуникация» сөзінің басқа мағынасы транспорттық байланысты білдіреді. Біздің зерттеуімізде әрине «коммуникация» терминінің бірінші мағынасы қолданылады, себебі зерттеуіміздің пәні *адамдар арасында қарым-қатынас, байланыс* болып табылады.

О.Я.Гойхман және Г.М. Надин лингвистикалық энциклопедиялық сөздіктен алған ұғымдарын ғылыми анықтамамен байланыстыра отырып «коммуникация – іс-әрекетте, қызметте өзін-өзі тану процесінде адамдар арасында ерекше байланыс жасау формасы» деп анықтама береді.

Мәдениет жеке этносқа тән белгілі табиғи әлеуметтік ортаға сәйкес қалыптасқан құбылыс екенін айта келе, академик Ә.Т. Қайдар өмір – тіршілік салты ортақ, ортақ дүниетаным, ортақ психология сияқты, этносқа тән белгілердің бәрі сол этнос мәдениет ниетінен көрініс табатынын, ал соның бәрін танып-білу құралы тіл екенін мәдениеттану ғалымдарының тегіс мойындайтынына тағы бір оралады, өйткені «мәдениет» – жеке адамның басына тән қасиеттерден басталып, бүкіл ұлттық тілді, ғасырлар бойы қалыптасқан ұлттық сана, дүниетаным, салт-дәстүр, рухани – материалдық байлықтың бәрін түгел қамтитын өте күрделі ұғым

Тіл – ұлт мәдениетінің тірегі. Ол мәдениеттің айнасы, құралы ғана емес, ұлт болмысынан, дүниетанымынан хабар беретін ұлттық рух. Тіл арқылы мәдениеттану негізінде ұлтқа тән психологияны, оның ойлау жүйесіндегі танымдық сана-сезімді анықтауға болады.

Мәдениет пен тілдің ара-жігі туралы алғаш сөз еткендердің бірі американдық дискриптивті мектептің ірі ғалымы Эдуард Сепирдің пікірінше «мәдениет – халықтың ойлауының, іс-әрекетінің көрінісі, ал тіл – қалай ойлаудың көрінісі.»

Тіл мен мәдениет – бір-бірінен ажырамайтын екі бірдей әлеуметтік құбылыс. Қоғамның өзі адамнан ал адам жеке тұлғаның қалыптасуы тіл мен мәдениет бірлігінің тұтастығынан тұрады.

Адам санасындағы шын өмірдің бейнеленуі тілсіз іске асуы мүмкін емес. тіл біздің ойымызды білдіре және баянды ете отырып, бізді қоршаған шын өмір жайындағы білімімізді сақтаушы болып есептеледі. Тіл мәдениетпен бірбүтін тұтастық құрып, ажырамас бірлікте өмір сүреді: ол мәдениеттің өн бойында қалыптасып, оның дамуындағы алғышарттардың міндетті түрдегі басқышы қызметін атқарады, олайша қайсыбір уақытта қандай да бір жерде өмірсүретін халық мәдениетінің маңызды бөлігін құрайды.

Күнделікті өмірде мәдениет «еңбек мәдениеті», «ойлау мәдениеті», «сөйлеу мәдениеті», «тіл мәдениеті» тағы басқа ондаған сөз тіркестерін жиі қолданамыз. Олардың ішінде біздің зерттеу тақырыбымызға қатысты сөйлеу мәдениеті, ойлау мәдениеті, тіл мәдениеті, жазу мәдениеті деген сөз тіркестеріндегі «мәдениет» ұғымының мазмұны мен мағынасы нені білдіреді және оның тілге қандай қатысы бар – осы мәселеге біраз тоқталып өтелік.

Мәдениет сөзі түрік тілінен «medeniyet» деген сөзден алынған болуы керек адамның қолымен және ақыл ойымен жасалған дүниені білдіретін сөз.

Ал орыс тіліндегі «культура» сөзінің төркініне келсек, ол сөз орыс тілінде XIX ғасырдың орта шенінде пайда болыпты. Батыс Еуропалық авторлардың еңбектеріне қарағанда «культура» сөзі XVIII ғасырдың екінші жартысында Германияда қолданыла бастапты, ал мәліметтерге қарағанда ертедегі Рим философы – Цицерон (біздің эрамызға дейінгі I ғасырда) культура души сөз тіркесін қолданыпты. Демек культура сөзі ертедегі латын тілінен «culture» (өңдеу, тәрбиелеу деген мағына береді) сөзінен шыққан. Содан бері ол сөз лексикалық жағынан түрліше өзгерістерге ұшырап, қазіргі заманғы мағынасына жетіпті. Сонымен мәдениет дегеніміз қоғамдық дамудың нәтижесі, қоғам өмірінің аса маңызды бөлігі. Міне осыдан келіп туындайтын мәдениаралық коммуникация қағидаларына сәйкес шет тілін оқып – үйрену оқушыны сабақ барысында ұшырасатын жат әлемді жақсырақ түсінуге, сол жат әлеммен ұшырасу нәтижесінде өз әлемін айқынырақ, дәлірек түсініп, анығырақ білуге төселдіруі тиіс.

Адамның мәдениетаралық қарым-қатынасы төмендегідей үш жолмен іске асады: 1) әрбір адам өзі туып өскен тарихи дәуірдің мәдениетін игеру арқылы адам болады; 2) мәдени ортада мәдени байлықтардың бір иесі ретінде әрекет етеді; 3) белгілі бір дәрежеде мәдениетті жасаушы.

Күнделікті өмірде «мәдениет» ұғымы үш мағынада қолданылады. Біріншіден, мәдениет – дегеніміз қоғам өмірінің белгілі бір саласы, олар мекемелер мен ұйымдар түрінде өмір сүреді де, рухани байлықтарды өндірумен және таратумен айналысады. (қоғамдар, клубтар, театрлар, мұражайлар т.б.) Екіншіден мәдениет дегеніміз үлкен әлеуметтік топтарға, қауымдарға, халық пен ұлттарға тән (элитарлы мәдениет, орыс мәдениеті, жастар мәдениеті т.б.) құндылықтар мен нормалардың жиынтығы. Үшіншіден мәдениет дегеніміз адамның қандай да бір әрекетіндегі тұрмыс мәдениеті, «тәрбиелі және білімді мәніндегі мәдениетті адам т.б.» жетістіктердің жоғары дәрежедегі көрінісі.

Мәдениет туралы қарапайым түсініктер оны көркем мәдениетке немесе адамдардың білімділігі мен тәрбиелілігіне ұқсатады. Алайда «мәдениет» ұғымының аса кең тараған мәні оны тарих дамуы барысында адам жасаған бейнелердің, нысандардың материалдық заттардың жиынтығы ретінде түсіну. Осы түсіндіруде мәдениет дегеніміз адамзаттың барлық жетістіктерінің қорытындысы сияқты, адам жасаған «екінші табиғат» сияқты немесе жабайы табиғаттан ерекше нағыз адами әлемі.

Кез-келген мәдениеттің ядросы дәстүрлердің көмегімен тарайтын идеялар мен ерекше құндылықтар. Осылайша, адам мәдениетін әртүрлі жергілікті мәдениет құрайды, оларды таратушы халықтар. Әр халық өз алдына этникалық қауымдастықтың формасында көрінеді немесе басқаша айтқанда этнология, жеке этнос деп аталады. Кез-келген мәдениеттің өзгешелігі оның әлемнің мәдени көрінісінде аяқталуы, ал бірте-бірте сол мәдениеттің пайда болуы мен өмір сүруінде қалыптасады.

Мәдени қарым-қатынастың ең жоғары күрделі құралы тіл болып табылады. Мәдениетсіз тіл өмір сүре алмайды. Тіл – адамзат өмір көріністері топтасқан сиқырлы айна. Тіл – мәдениет қазынасы. Тіл – мәдениет қаруы. Тіл өмір сүріп отырған кезде сол елдің мәдениеті де өмір сүре береді.

Тілді қарым-қатынас құралы ретінде пайдалана білу үшін сөздің мағынасын және грамматикалық ережелерін біліп қана қою жеткіліксіз. Шетел тілін оқыту барысында тек қана тілді үйреніп қоюға ғана емес, сонымен бірге сол тілде ойлай білуге үйрету қажет.

Мәдениаралық қарым-қатынас ұлттар мен мәдениеттер арасындағы өзара байланысты түсіну құралы ретінде қарастырылады. Е.М. Верещагин және В.Г. Костомаров көзқарасы бойынша екі ұлт өкілінің қарым-қатынас жасау барысында өзара түсінісуі мәдениетаралық коммуникация болып табылады. Мәдениетаралық коммуникацияның зерттеу саласында және мәдениет туралы барлық ғылым салаларында теоретикалық, методологиялық білімдер мен практикалық іс-тәжірибенің ең көлемді бөлігі фольклорлық және этнологиялық бағытта жинақталған. Осыдан мәдениетаралық коммуникацияның екі зерттеу бағыты қалыптасты. Оның біріншісі фольклорлыққа негізделген бағытты сипаттау ерекшелігіне ие және атқаратын міндеттері адамдардың күнделікті менез-құлқына түсініктеме бере отырып оның терең себептерін және мәдениетінің негізгі факторларын анықтау. Мәдени антропологиялық сипатқа ие екінші бағыты өзінің зерттеу пәні ретінде әртүрлі әлеуметтік топтар мен қауымдардың мәдени қызметтерін, олардың ерекшеліктерін, қағидаларын және құндылықтарын алған. Оларды меңгеру мәдениетаралық түсініспеушіліктерді, жедел және нәтижелі шешуге, көп ұлттық коллективте жақсы жұмыс барысын қалыптастыруға көмектеседі. Оқу барысын ол белгілі бір мысалдарды таңдау барысы деп түсіндіре келіп оқушыға басқа ел мәдениетін үйрену кезіндегі құндылықтарды жеңу арқылы мәдениетаралық құзырлық қабілетін дамытады.

Шетел тілдерін үйрену кезінде не айтқанын дұрыс түсіну ғана емес, сондай-ақ сол тілде сөйлеушінің әдеттегі тілдік тәсілдерін игеру де өте маңызды. Мәдениетаралық құзырлық ұғымын түсінуге тырысу міндетті түрде сауатты қарым-қатынастың дағдыларын үйренуге вербалды деңгейде жағдай жасайды. Коммуникациядағы сауаттылық әсіресе таныс емес шетелдіктермен қатынас фондық

тарихи мәдени білімнен басқа грамматикалық құрылым және лексикалық бірліктер жиынтығын белсенді пайдалануды керек етеді:

- Өңгіме барысында барлық алдын-ала қарастырылмаған бұрылыстарға икем болу;
- Тілдік мінез құлықтың бара-бар сызығын тез анықтау,
- Кен ауқымды қорынан нақты құрамдарды қатесіз таңдау (оны британдықтар арнайы термин – social language деп белгілейді)
- Ұсынылған жағдаятта оларды жүйелі түрде қолдану.

Кез-келген мәдениеттің өзгешелігі оның әлемнің мәдени көрісінде аяқталуы, ол бірте-бірте сол мәдениеттің пайда болуы мен өмір сүруінде қалыптасады. Әлемнің мәдени көрінісі әртүрлі мәдениеттегі адамдардың өмірді өзінше қабылдауы, сезуі және сол туралы қобалжу нәтижесі, осыған байланысты олар әлем туралы өз түсінігін, әлемнің қайталанбас бейнесін жасайды.

Әдебиеттер:

1. Тер – Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва, «Изд. Московского Университета», 2004г.
2. Садохин А.Г. Введение в теорию межкультурной коммуникации. Москва, «Высшая школа», 2004г. стр. 23
3. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. Москва: МГУ, 1973, 126 с
4. Видт И. Е. «Культурологические основы образования». Тюмень, 2003.
5. Гендер: Язык, культура, компетентность: Материалы первой международной конференции. 25-26 ноября. 1999. М.: МГЛУ, 1999.

Мұғалім мінбері

**J.K. Mirzabaeva, Kazakh State
Women's Teacher Training University**

REVIEW OF KAZAKHSTAN PRESIDENT'S ADDRESS 2018 ON EDUCATION ISSUE

The annual Address of the President of the Republic of Kazakhstan is one of the key events for our country, in which Nursultan Nazarbayev refers to main development directions of our society at a time when "... the world enters the era of the Fourth Industrial Revolution, an era of profound and rapid changes: technological, economic and social". It is a logical continuation of ongoing modernization processes in the country, and interconnected with "Kazakhstan-2050" Development Strategy, "100 concrete steps" Plan of the Nation, the article "Future Outlook: Modernization of public consciousness". The President makes special emphasis on active implementation of modern technologies in all spheres of life in Kazakhstan society.

The President stated 10 tasks for all spheres of our life: industry, finance, technologies, transport, construction, healthcare, education and others. The seventh one is related to education system, "Human capital is the basis of modernization", where we are totally involved as our University prepares future teachers.

The covered points are very important. System of education undergoes some changes constantly to be improved but the process is not fast enough. "It is necessary to accelerate the creation of our own advanced education system, covering citizens of all ages." The President considers all stages of education: pre-school, secondary and higher. "It is necessary to further examine approaches to training and raising the qualifications of teachers. At the higher education institutions across the country, it is necessary to develop pedagogical departments and schools."

"The future of the people of Kazakhstan lies in the fluent use of Kazakh, Russian and English languages." For further development of the three-lingual program it was suggested "to modernize it (Kazakh language), without loading it with excessive terminology." Recently the Latin alphabet has been adopted, and transition will be done gradually "up to 2025 at all levels of education." Knowledge of languages will make our graduates competitive not only inside the country but worldwide. The issues are related to technical support, use of the internet, access to video lectures and video lessons of best teachers, updating technical and vocational education, development of university science, "actively implement joint projects with leading foreign universities and research centres, large enterprises and multinational corporations." "Building up of the nation's potential requires further development of our culture and ideology.

"Our society's role model should be a citizen of Kazakhstan who knows his or her history, language, culture but who is also modern, fluent in foreign languages and has progressive and global worldview."

All 10 tasks of the Address-2018 are aimed at achieving concrete practical results and, ultimately, improving quality and living standards of the people of Kazakhstan.

Мұғалім мінбері

Абилдаева Қ.Н., магистр аға оқытушы
Шетел тілін оқыту әдістемесі кафедрасы

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА СТУДЕНТТЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК БІЛІКТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Бүгінгі таңда шетел тілін мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде қарағанда шетел тілін оқытудың әдістемесінде озық технологияларды қолданудың маңызы зор, себебі жоғары оқу орындарында шетел тілін үйренуге деген сұраныстың артуы оқытудың әдістемесіне қойылатын талаптардың жоғарылауына түрткі болды. Дүние жүзіндегі интеграциялық процестің үдеуі білім берудің ортақ, жалпы дүние жүзілік парадигмаларына көшу қажеттілігіне оның мазмұнының универсалдығына себепші болды.

Шетел тілінде білім алуды дүние жүзілік стандарттық үлгіге жақындастыру оқытудың әдістемесіндегі мақсат, міндеттердің ерекшелігін анықтайды. Шетел тілінде оқытудың мақсаты-студенттердің мәдениет аралық және кәсіби коммуникативтік біліктіліктерін қалыптастыру болғандықтан, қазіргі таңда оқу процесінде жаңа технологияларды қолданудың маңыздылығы студенттерді жан-жақты біліммен қаруландырып, олардың оқу процесіне деген белсенділіктерін арттыруда сабақты әр түрлі әдіс-тәсілдер арқылы қызықты етіп ұйымдастыру және студенттердің жеке шығармашылық, коммуникативтік қасиеттерінің дамуына тікелей әсер етуімен сипатталады. Оқу процесін анықтайтын шетел тілін оқытудың коммуникативтік мақсаты негізінде студенттердің коммуникативтік біліктілігін қалыптастыруымыз қажет, яғни шетел тілінде сөйлей білуге үйретуіміз керек. Шетел тілін оқытудың негізгі мақсатына жетудің жолы мәдениетаралық коммуникацияны дамытуға негізделеді. Осы тұрғыдан қарағанда шетел тілін меңгеруде коммуникативтік біліктілікті қалыптастыру, әрі дамыту білім саласында негізгі мәселенің біріне айналуға, әрі бұл процестің тиімділігін арттыру аса қажетті де маңызды деп танылды. Осы себепті оқытудың нәтижелі болуы шетел тілін оқыту процесінде тілдік материалдарда белсенді түрде меңгерумен анықталады. Студенттердің коммуникативтік біліктілігін қалыптастыру барысында оқу процесінде белсенділікті арттыру үшін коммуникативтік біліктіліктің лингвистикалық компонентін қалыптастыру негізі лексика-грамматикалық материалдарды меңгеретін әдістемелік жұмыстар болуы шарт.

Оқу үрдісі жекелеген біліктерді есте сақтау, сөйлеу жазу, қалыптастыру емес, әр түрлі жағдайлар барысында басқа адамдармен сөйлеу қатынасына түсе алатын, шет тілінде пікір алыса алатын, мәтіндердегі ақпараттармен жұмыс істей алу біліктілігін дамыту болып табылады. Студенттердің қарым-қатынастық құзреттілігін дидактикалық тұрғыдан дұрыс ұйымдастырылған өзіндік жұмыстар арқылы қалыптастыруға және дамытуға болады. Өзіндік жұмыс түрлерімен ұйымдастыру тәсілдері әртүрлі, бірақ мақсаттары бір. Олар: студенттерді саналылыққа, белсенділікке, дербестікке, шығармашылыққа тәрбиелеу. Нәтижесінде білім сапасы жоғары өз ой пікірі бар, тұлға ретінде қалыптасқан азамат дайындау. Өзіндік жұмыс арқылы шығармашылық әеркет қалыптасады дейтін болсақ, оның мынадай екі кезеңін бөліп көрсетуге болады: алғашқы кезең, дамыту кезеңі.

Алғашқы кезеңде өзіндік жұмыс арқылы пәндік білім, білік, дағды қалыптасады да, дамыту кезеңінде студенттің құзіреттілігі қалыптастырылып, дамыту бағытында жұмыстар жүргізіледі. Бұл жағдайда оқытушы студентті білімді өзі меңгеретін тәсілдерге үйретуі қажет. Ол үшін оқу үрдісіне қатысты әрекеттердің түрін жүзеге асыра алатын, жеке пәндерді студентті оқыту кезінде танымның ғылыми әдістерін меңгере алатын оқу біліктерімен, дағдылармен қамтамасыз ету керек.

Студенттердің қажетті білім, білік, дағдыларымен қамтамасыз ету үшін оқытушы әр сабақта жүйелі жұмыс жүргізуі қажет. Бұл мақсат студенттерге әртүрлі тапсырмаларды беру және шешімдерін таптырту арқылы іске асады. Тапсырма танымдық, ізденушілік және шығармашылық үрдістердің бастамасы, алғашқы буыны. Ең бірінші ойдың оянуына, пайда болуына түрткі болатын себеп осы тапсырмалар. Оқу үрдісін студенттердің шығармашылық қабілетін дамытуға бағыттау арқылы мәселені, сұрақты жаңа қырынан көре білуге, қарастыра білуге, шешімнің әртүрлі нұсқаларын таба білуге, себеп салдарлық байланысты айқындай білуге, тұжырым жасай және оны іс жүзінде тексере білуге, алынған білімді тәжірибеде қолдана білуге үйретуге болады. Ол үшін шығармашылықты дамытушы тапсырмалар

жүйесі қажет. Мұндай тапсырмаларды сабақтың мақсатына байланысты жеке, жұпта, топта да орындауға болады. Олардың орындалу барысында тек табыс қана бағаланады.

Шығармашылық қабілеттердің даму деңгейі оқытудың мазмұнымен әдістеріне байланысты. Оқытудың әртүрлі әдістерін, оның ішінде ойындық әдістерді де қолдану арқылы жүйелі, мақсатты түрде студенттердің ойлау қабілеттілігін икемділігін дамытуға оларды құры жаттауға емес, ойлай білуге, талдауға, тұжырым жасауға соны шешімдер табуға үйретуге болады.

Студенттердің шығармашылық әрекетін өзіндік жұмыстар арқылы дамыту кезеңінде біртіндеп күрделендіре отырып, келесі тапсырмалар түрін қолдануға болады:

1. Берілген мәтіндерге сүйеніп, диалог құрастыру. Кез келген мәтінді диалогқа айналдыруға болады.
2. Өңгімені немесе ойды жалғастыру. Мұндай тапсырмалар студенттің өз бетімен ойлануына, тілін дамытуына мүмкіндік береді.
3. Топтастыру. Артық сөзді тап.
4. Ұқсастықтарын табу.
5. Жалпылау ортақ сөзді жазу.

Соңғы үш тапсырмада берілген сөздер ішінде қандайда бір белгісі арқылы ерекшелінетін сөздерді табу арқылы студент ұқсастық, айырмашылықты анықтау, топтастыру, жалпылау сияқты ой операцияларын орындайды. Мұндай тапсырмалар жаңадан енгізіліп отырған жоқ, бірақ студенттердің танымдық әрекетін және интеллектуалдық дамуын белсендендіру жағдайында олар өзгеше маңызды орын алады. Студент тілдік қарым-қатынасқа түсе; отырып, ағылшын тілін меңгеру жеке сөздерді жаттап қана қою не мәтінді аудару емес, өз бетімен, дербес жұмыс жасай, ойлай білу, білімін толықтыру, белсенді болу екенін түсінеді.

Осылайша, әралуан тапсырмалар көмегімен студенттің өзіндік жұмысы арқылы қарым-қатынастық құзіреттілікті қалыптастыруға, оның негізінде шығармашылығын қалыптастыру, дамыту бағытында жұмыстар жүргізуге болады. Студент құзіреттілігі оның өмірге тәжірибе жүзінде дайындық деңгейін білдіреді. Қазіргі ақпараттық қоғамда жеке пәндік білім, білік дағдыларды меңгеру жеткіліксіз. Енді осы жалпыланған білім білік дағдыларды нақты жағдайлар мен мәселелерді шешуде қолдану қажеттілігі туады. Интеллектуалды біліктілік есебінде қарастырылатын ойлау дағдыларын, дамыту нәтижесінде студент құзіреттілігі қалыптасады. Бұл үрдіс келесі біліктіліктерді қамтиды: талдай білу, жүйелей білу, жалпылау, дәлелдей білу, салыстыру, тұжырым жасай білу. Бойында аталған біліктіліктер қалыптасқан студент кезкелген күрделі мәселелерді шешуде жол таба алады.

Әдебиеттер:

1. Мырзахметова М. З. Коммуникативті оқыту әдісінің шетел тілі сабағында алатын орны / М. З. Мырзахметова, Г. А. Токтамысова, Т. А. Нәлибаева // Молодой ученый. — 2015. — №8. С. 54-56.
2. Пассов Е.И. Урок иностранного языка в школе.
3. Пассов Е.И. Технология коммуникативного обучения иноязычной культуре
4. Мильруд Р.П. Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам / Р.П. Мильруд, И. Р. Максимова //Лингвистика. 1999. – № 8. – С. 9 – 15.
5. Жолдыбаева Г.Т. Коммуникативті оқыту технологиясының теория және практика тұрғысынан жүзеге асырылуы. “Ағылшын тілі мектепте” Республикалық ғылыми-әдістемелік педагогикалық журнал, №1, 2007жыл, 8-10бет.

Мұғалім мінбері

**Ashimova N.S.-senior lecturer,
Kazakh State Women`S Teacher Training University**

INNOVATIVE METHODS OF TEACHING AT THE LESSONS AND THEIR USAGE

The transition to new textbooks highlighted one of the contradictions of modern education - the contradiction between the actual, «knowledge» nature of the educational material, its huge volume and unwillingness, the inability of students to learn this material.

Time requires other requirements for the school. Subjects should deal with the current challenges of education. It is impossible to teach everything, children are not computer that download the most important achievements of various sciences at once. It is much more important to give children «not a fish, but a fishing rod» to teach them to extract this knowledge, develop their intellectual, communicative and creative skills by means of teaching, and to form a scientific worldview [1].

With the change of methods, the nature of the teaching of disciplines also changes. The most important question is «How to teach? », and then – «What to use to teach? ». Therefore, modern educational technologies are so relevant today; they focused on organizing the activities of students, for developing their skills, qualities, competence through this activity.

Currently, the main teaching of schoolchildren takes place at the lesson. The distinctive features of the lesson include work with a permanent group of students (class) on a fixed schedule, in a strictly limited time, with the obligatory work of students under the guidance of the teacher [1].

At the lesson of modern school, all the main elements of the educational process interact: its aim, objectives, content, means, methods and forms of organization of teaching. The creative approach to the lesson assumes a good knowledge of its normative principles.

Any technology, be it production or pedagogical, is characterized by a combination of any components, logic, sequence of components, methods and actions.

The search for new methods and forms of organization of teaching gave birth to a new term in the teaching method - a «modern lesson», which is opposed to the traditional lesson.

The requirements of pedagogical science for the lesson, for the effectiveness of the pedagogical process, are constantly increasing and changing. Along with non-traditional lessons at school practice, non-traditional teaching technologies are used in conjunction with modern teaching methods.

We believe that one of the main tasks is to improve the pedagogical skills of the teachers by mastering modern educational technologies of education and upbringing. Pedagogical technology - the design of the learning process, based on the use of a set of methods, techniques and forms of organization of teaching and educational activities that improving the effectiveness of teaching, the use of which has a clearly defined result.

With the mastery of any new technology, the teacher's new pedagogical thinking begins: clarity, structure and clarity of the methodical language.

Applying new pedagogical technologies at the lessons, we were convinced that the learning process can be viewed from a new point of view and master the psychological mechanisms of personality formation, achieving better results.

To increase the effectiveness of the educational process we use the following modern educational technologies:

- Technology problem-based learning [3];
- Research;
- Health saving technologies [4];
- Training in collaboration (group work);
- Game technologies [1].

But including in the process of teaching children games and playing moments, the teacher should always remember their goals and purpose. We must not forget that the game is a lesson - it is familiarity with the new material, its consolidation and repetition, it is also working with a textbook and a notebook.

Speaking about the research method, we must, of course, remember all the time that this is academic research, i.e., intended for assimilation the experience already known to the society, already solved problems. All tasks of this kind should be accessible to students and fit into the context of programs. The research method is also used an oral and printed word, visual aids, practical works, written and graphic works, natural objects and their real and symbolic images, laboratory works, experience, and so on.

Students need to be taught in such a way that they gradually master certain stages of scientific knowledge, solve problems, and acquire certain features of creative activity. They precede it when students do not have the experience of solving problems in a holistic manner; they accompany it when it is necessary to start learning how to solve a new and complex type of problem or when it is necessary to highlight a problem that the students cannot solve independently.

It is possible to distinguish several types of classification of teaching methods: they are classified from the point of view of educational activity, according to sources of knowledge, according to didactic tasks, also by the degree of students' independence, by the way students organize cognitive activity [5]. There are also unique approaches to teaching methods in connection with their diversity and possible replenishment of new ways of learning.

Depending on the degree of pedagogical management of the activities of students, it is customary to distinguish the methods of teaching under the guidance of the teacher himself and independent studies (self-study) of students. Despite the independence of students, nevertheless there is an indirect management of their educational activities. This is due, first of all, to the fact that during the independent work the student relies on the information obtained earlier, on the instructions of the teacher, etc.

Therefore, it can be noted that the problem of classifying teaching methods is quite complicated and has not yet been solved completely.

But there is a point of view that each individual method should be considered as a complete and independent structure [7].

Currently, in modern secondary schools, along with verbal, visual, practical methods of teaching they also use such as didactic games, problem solving, software and computer training, distance learning, etc.

But using modern methods, we must not forget that this is just an instrument that helps us achieve strategic educational goals. All the "things" that can be shown in the use of modern methods, teachers should not forget that above all they teach children and from the content should not go far in the use. Conversely, to make the content of topics through methods more interesting and curious in the schoolchild's learning.

All the above techniques, new technologies used at the lessons and after lessons, give the child the opportunity to work creatively, contribute to the development of curiosity, increase activity, bring joy and form in a child the desire to learn.

BIBLIOGRAPHY:

1. Ангеловски К. Учителя и инновации: Книга для учителя: Пер. с македон. - М., 1991.
2. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: Дидактический аспект. - М., 1982.
3. Бабанский Ю.К. Выбор методов обучения в средней школе. - М., 1989.
4. Бабкина Н.В. Использование развивающих игр и упражнений в учебном процессе //Начальная школа - 1998 - №4, стр. 28
5. Андюхов Б. Кейс-технология – инструмент формирования компетентностей /Б. Андюхова //Директор школы. – 2010. – № 4. – С.61-65
6. Ягодко Л.И. Использование технологии проблемного обучения в начальной школе //Л.И. Ягодко// Начальная школа плюс до и после. – 2010. – №1. – С.36-38

Мүгалім мінбері

Ибрагимова Жанна,
магистр-оқытушы, Шетел тілін оқыту
әдістемесі кафедрасы

«ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ 100 ЖАҢА ЕСІМ» ЖОБАСЫНЫҢ ЖЕҢІМПАЗДАРЫ ҚЫЗДАР УНИВЕРСИТЕТІНДЕ

Еліміз жаңа тарихи кезенге аяқ басты. Елбасы елдің бүгіні мен болашағы туралы ой толқындарын – қуатты сезім ағысымен жүректен өткізе отырып толғана сыр шерткенде, танданыстан бас шайқамау қиын. Оның Отанға, елге, ұлттық құндылықтарға деген сүйіспеншілігі әр адамды тебірендеті.

Көшбасшымыздың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты халықтан қызу қолдау тапқан кешегі тұғырнамасын ширек ғасырды артқа тастаған Тәуелсіз Қазақстанның жаһандану дәуіріндегі рухани кеністігіміздің жаңа бастауы деп бағалауымыз керек. Сөз жоқ, «Ұлттың рухани коды» дейтін академиялық ұғым кешелі-бүгін ғана емес, Мемлекет басшысының ой-санасында әлденеше рет елекке түскен, таразыға тартылған, сан жылдардан бері сарапталып, пісіп-жетіліп, өзінің сын сағатын күтіп келген дүние екені даусыз. Тәуелсіз Қазақстан тарихында әлі ешқашан ұлт алдында сананы жаңғырту секілді аса терең әрі ауқымды міндет тұрмаған еді. «Рухани жаңғыру» – мемлекеттің барлық салаларының сапалық тұрғыдан жанарып-өзгеруіне негіз болуға тиіс идеялық тұғырнама. Бүгінгі таңда жанаруға деген талпыныс өзінің мәні жөнінен ұлттық-мемлекеттік өзін-өзі сақтаумен және сапалы дамумен бірдей болып отыр.

Осыған орай біздің университетімізде Шетел тілін оқыту әдістемесі кафедрасының меңгерушісі, педагогика ғылымдарының кандидаты Ерия Қашкынбекқызының ұйымдастыруымен «Қазақстандағы 100 жаңа есім» жобасының жеңімпаздары, «Серпер» жастар сыйлығының иегері, ақын Ержан Жұмабек, полиглот, жас ғалым, аудармашы Қуаныш Жұмабек және ауыр өрт апатынан екі баланы аман алып қалған «Бейбіт Заманның Батыры» атанған Ғалымжан Әуелхановпен кездесу өтті.

Бұл кездесуді ұйымдастырудағы мақсат - «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасындағы бастамаларды іске асыру аясында жастарға рухани тәрбие беру және «Қазақстандағы 100 жаңа есім» жобасының жеңімпаздарымен таныстыру, насихаттау. Атаулы шараға университет декандары, оқытушылар және студенттер қатысты.

Қазақ филологиясы және әлем тілдері факультетінің деканы Тымболова Алтынай Оразбекқызы келген қонақтармызды қоғамдағы және ғылым жолындағы енабектерімен таныстырды. Кездесуге келген қонақтарымызбен студенттер арасында еркін сұхбат болды. Бұл кісілердің қоғамдағы, білім жолындағы еңбектері орасан зор. Әрбір айтылған әңгімелері жанды тебіреніп, өмірге деген талпынысты оятады. Ағайынды Жұмабектер өздерінің жастық шағыннан бастап осы күнге дейінгі жетістіктері туралы әңгімелеп берсе, 2017 жылы тамыз айында Алматы қаласында көпқабатты тұрғын үйден өрт кезінде ерлік жасап, бір үйдің екі баласын қалай құтқарып қалғанын Ғалымжан Әуелханов айтып, ерлігімен бөліскен кезде тебіренбеген жан қалмады. Осындай бір қарапайым жігіттің ерлегіне сүйсініп, ол бұл ісін ерлік деп есептейтінін, өз басын өлімге тігіп, бір бес қабатты үйден екінші отқа оранған үйге секіріп, балаларды алып шыққанын айтқанда, не деген қарапайым жан деп танқалдық. Бұл кездесу

студенттердің бойында патриоттық сезімді арттырып, тәрбиеге, білімге деген құштарлықты оятып, мағынасы зор әңгімелер айтылып, пікір алмасумен жалғасты.

Сондай-ақ ақын Ержан Жұмабек өзінің оқушы, студент кезінде шығарған жүрекжарды өлеңдерін оқып, домбырасын қолына алып ән салып, күй тартып, өзінің сегіз қырлы, бір сырлы, нағыз сері екенін көрсетті. Кафедра меңгерушісі Ерия Қашқынбекқызы Ержанның шабыты тасып тұрғанын байқап, ақын жігіттен біздің қыздарға арнап «әу» деп жіберуін сұрады.

Ержан сонда домбырасын қолына алып былай деді:

Алдында Ержан деген сері ме екен,
ЖенПу қалықтаған көгіме екен.

Әртүрлі сұрақтарды қойып жатыр,
Мандайдан шығатын бір терім бе екен.
Суырып салып өлең айт десе, айтайын,
Ең бастысы өмірде көңіл екен.

Тек қыздармен құралған еркін сұхбат,
Ержанның түсі ме екен, өні ме екен?
О, дүниенің жұмағын көрген жоқпын,
Бұл дүниенің жұмағы, төрі ме екен.

Осыншама сұлудың ортасында,
Өргеніп кетпеуде бір өмір екен.

Ай - ей- ей.....

100 жаңа есім жобасына енгеніміз,
Еңбекке кішкентайдан сенгеніміз.

Туған інім Қуаныш екеуіміздің,
Аз емес оқыған мен көргеніміз.

Астанаға арнайы шақырылып,
Елбасымен кезігіп келгелі біз.

Қандай әсер алдың не мысы басып,
Кетпеді ме деп сұрап тергеді жүз.

Кейбіреулер қорықпадың ба дейді?
Дұрыс болар былай жауап бергеніміз.

Шынымен бұл дүние шолақ екен,
Адамдар бір-біріне қонақ екен.

Патша Алланың жердегі көленкесі,
Дара бақ, дара жанға қонады екен.

Жүзінен нұры тамған ол кісінің,
Ондай жаннан қорықуға болама екен.

Қалайша мысы басып кетеді біз,
Бала кезден үлгі алған ол да көкем.

Ал алған әсерімді айтар болсам,
Патшада біз сияқты адам екен.

Ай- ей-ей-ей.....

Қашанда рухы биік қазақ мықты,
Құдайым көп көрмесін азаттықты.

Өзге емес өзім айтсам Қуаныш жайлы,
Бәрінен бір еңбегі ғажап тіпті.

Тек қана ана тілде түсіндірер,
Ағылшын оқулығын жасап шықты.

Біз үшін барлығыңыз дарасыздар,
Көңілде оттай лаулап жанасыздар.

Ағылшын тілін енді бұл кітаппен,
Жеңіл, жылдам үйрене аласыздар.

Ай-ей-ей.....

Адамды жетелейтін үміт боп тұр,
Арайлап атқан таңға күліп бет бұр.

Малазия мен Түркияда білім алған,
PhD доктор Қуаныш білікті депті ұл.

Қазақ, орыс, ағылшын және түрік тілдерін,
Жетік білген жігіт боп тұр.

Ал рухани жаңғыру мақаласы,

«Қазақстандағы 100 жаңа есім» жобасының жеңімпаздарымен кездесу

Рух, салт-дәстүр, әдет-ғұрып боп тұр.
Мықты елдер қатарына ғаламдағы,
Кіруге білім керек санаңдағы.
Халыққа тым серпіліс беру үшін,
Жану керек еңбекқор адам бағы.
100 жаңа есім жобасы сол емес пе,
Қарапайым жандар шықты араңдағы.

Жүз адамның екеуі біз болғасын,
 Жүректің шырқасыншы орам дәмі.
 Ел сенімін ақтауға жанды салып,
 Әлі жұмыс жасаймыз, болар мәні.
 Сол жүздің бірі мына Ғалымжан,
 Туған ел, туған жерге адал қаны.
 ЖенПуға оны өзім шақырып алдым,
 Астанада бізбен бірге болған бәрі.
 Жәй әскери адам деп қалмаңыздар,
 Кейбіреудің құр шен ғой бар арманы
 Бәйгеге бұл өзінің басын тіккен,
 Жасыңыз шығатындай жанардағы.
 Қос баланы өрттен аман алып қалған,
 Шын құрметпен Ғалымжанға қарар бәрі.
 100 жаңа есім жобасына өткен әр жан,
 Осындай өз ісінің мамандары.
 Ай-ей-ей .....
 Жоғары білім алған бәрі әлі,
 Өзінің биігінен табылады,

Әр қазақ арманына жете берсін,
 Іштегі орындалып жалын әні.
 Ал ЖЕНПУ бүкіл Қазақстандағы,
 Шын білімнің бір қара шаңырағы
 Қыздарына ес түссіз ғашық болып,
 Мұнда келген сан саланың қабыланы.
 ЖенПУды жырларына қосқаны рас,
 Қара өленнің қаншама саңылағы.
 Ақылына көркі сай қыз болған соң,
 Жігіт біткен жар қылуға ағылады.
 Кітаптан ЖенПУ жайлы көп оқып ем,
 Талайлар бұл орданы сағынады.
 Бірінен-бірі өткен сұлулар көп,
 Таңғалдыра түсетін тағы, тағы.
 Шақырған Ерия апайға мың рақмет,
 Ғұмырыңыз болсыншы мағыналы.
 Аман сау тұрғанымда қайтайын мен,
 Әйтпесе жүрек қазір жарылады.

Кеш соңында факультет деканы Алтынай Оразбекқызы қонақтарға еліміздің дамуына ары қарай үлкен үлес қосады деген сенім білдіріп, шығармашылық табыс тілеп, келгендеріне алғыс айтты.

Мұғалім мінбері

Қыдырбаева Ү., аға оқытушы,
 Садықова Р.К., ф.ғ.к. Шетел тілдері кафедрасы

ТҮРІК ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ ӘДІСТІ ҚОЛДАНУ

Кез-келген шет тілін үйрену үшін ең әуелі сол тілде сөйлейтін халықтың тарихи, мәдени және әлеуметтік жағдайынан хабардар болу керек. Жалпы тіл білімі саласында тілдердің туыстық жақындықтарына қарай салыстырмалы түрде зерттеу әдісі бар екендігін білеміз. Салыстырмалы зерттеу әдісі шет тілін үйренуде өте тиімді әдістердің бірі болып табылады.

Шет тілін үйретуде тарихи салыстырмалы әдіс маңызды орын алады. Тарихи салыстырмалы әдіс шет тілінің шығу тарихымен қатар, сол тілді үйренуші аудиторияның өз тілінің дамуы жөнінде де қосымша ақпарат беруге мүмкіндік жасайды. Мысалға алатын болсақ, Түрік тілінің тарихи дамуы VI ғасырдағы көне Көктүріктерден басталып кейінгі көне Ұйғыр, Қараханлы, Хорезм, Оғыз дәуірлерінде қолданылған тарихи түркі тілдерінің жалғасы болып келеді. Яғни, бұл тарихи дәуірлер қазіргі қазақ тілінің тарихи дамуымен тікелей байланысты. Осыншама тарихи кезеңдерді басынан өткізген түркі тілдеріне ортақ дәуірлерде жазылған жазба ескерткіштердің тілін зерттей отырып екі тілде ортақ қолданылатын тарихи негіз сөздерді көптеп кездестіреміз. Солардың бірі қазақ және түрік тілдеріне ортақ *жіктеу есімдіктерді, сан есімдерді, адам ағзасына байланысты атауларды және жануарлардың аттарын* атауға болады. Мысалға алатын болсақ, қазақ тіліндегі *мен, сен, ол, біз, сіз, олар* сияқты жіктеу есімдіктері түрік тілінде *ben, sen, o, biz, siz, onlar* түрінде қолданылады.

Қазіргі түркі тілдерінің ішінде татар, башқұрт, қазақ, қырғыз, қарақалпақ сияқты халықтардың тілі тарихи дәуірде Орта Азияда үстемдік құрған Алтын Орда мемлекеті қолданған Қыпшақ тілінен тараған. Тарихи деректер бойынша Алтын Орда көршілес жатқан елдердің әлеуметтік және саяси дамуына үлкен ықпалын тигізген. Бұл тек тарихи не болмаса саяси жағдайларға да әсер етіп қойған жоқ, сонымен қатар, халық арасында қолданылған тілдің де дамуына үлкен әсерін тигізді. Соладың бірі, орыс тіліне түркі тілдерінен немесе керсінше орыс тілінен түркі тілдеріне енген сөздер жиі кездесетіндігін көреміз: *арық, лошадь, деньги тб., рубль, шар, шапка, капуста, добра, тб.* Мұндай құбылыстың әлемдегі барлық туыстас тілдерге және географиялық орналасуы жағынан бір-біріне көршілес елдерге ортақ екендігі мәлім.

Түрік тілін үйрету әдістемесінде қарастырылатын екінші бір мәселе фонетика яғни, дыбыстық жүйенің қалыптасуы. Түрік және қазақ тілін салыстыру мәселесі бойынша түркі тілдерінің бір негіз тілден тарағандығын алға тарта отырып олардың белгілі бір фонетикалық заңдылықтар аясында дыбыстық ерекшеліктер түзегендігін ескеруіміз қажет. Бірақ орыс тілді аудиторияда бұл мәселе бойынша талданылатын дәйектер аса іске аспауы мүмкін. Алайда қазіргі елбасының үш тілдік оқыту бағдарламасы аясында қолға алынған білім беру үдерісін негізге ала отырып орыс тілді аудиторияда да

дыбыстық жүйені диахронды және синхронды әдіспен салыстыра отырып түсіндіруге болады. Мысалға қазақ және түрік тілдеріндегі дауысты және дауыссыз дыбыстардың сөз басы, сөз ортасы және сөз соңында қолдану түрлерін жеке дыбыстық ерекшеліктеріне қарай жіктеп көрсету шет тілін үйренуде тиімді жағынан көп байқалады.

Мысалы: жасыл ~ yeşil (сөз басындағы /ж/ > /y/-ге ауысуы); қара ~ kara (қазақ тіліндегі қатаң /к/ дыбысының орнына түрік тілінде үнемі /к/ дыбысының қолданылуы); жiп ~ ip; болу ~ olmak (қазақ тіліндегі кейбір сөз басындағы дауыссыз дыбыстардың түрік тілінде түсіп қалуы), ау ~ av (қазақ тіліндегі сөз соңындағы жартылай дауысты /у/ дыбысының түрік тілінде /v/ дыбысына өзгеруі) т.б. Яғни, қазақ тілі мен түрік тілдерінің фонетикалық ерекшеліктеріне қарай жіктеудің өзі, жаңа сөзді менгеруде белгілі бір жүйе түзуге қолайлы екендігін аңғартады. Түрік тілін үйретуде морфологиялық тақырыптарды салыстырмалы әдісі арқылы түсіндіру студенттің мейлінше жаңа тақырыпты бекітуіне көмегін тигізеді анық. Мысалы қазақ және түрік тілдеріндегі септік жалғаулары бір-біріне өте ұқсас болып келеді. Мұндай ұқсас грамматикалық тақырыптарды студенттерге жеткізу үшін ең алдымен қазақ тіліндегі ережелерді естеріне сала отырып түсіндіруді қажет етеді. Кейбір грамматикалық тақырыптарда тек екі тілді салыстыру емес, сонымен қатар, ортақ тарихи негіз тілдегі ерекшеліктерді көрсету студенттің қабылдау дағдысын арттыруға үлкен септігін тигізеді анық.

Қорыта айтқанда ЖОО-да түрік тілін салыстырмалы әдіспен үйретуде бір-бірін толықтыратын негізгі мәселелерге аса мән беруіміз керек. Тілдің шығу тарихын білу, кез-келген шет тілі туралы жалпы мәлімет алуға септігін тигізіп қана қоймай, ана тілінің түп негізі туралы ақпараттар алуға көмектеседі. Ал грамматикалық тақырыптарды әр-түрлі ерекшеліктеріне қарай топтастыра отырып үйрету шет тілін үйрену белсенділігін және уақыт үнемдеу жағынан тиімділігін арттырады. Яғни, кез-келген студент шет тілін үйрену арқылы бірнеше тілдік бірліктердің ортақ және айырым белгілерін анықтауға бейім болады.

Қолданылған әдебиеттер

1. Акар, А., Türk Dili Tarihi, Өтукен, Стамбул, 2010
2. Баскаков, Н.А. Алтайская семья языков и ее изучение, Москва, 1981
3. Джафероглы, А., , Türk Dili Tarihi I-II, Ендерун баспасы, Стамбул, 1984
4. Қайдар, Е., Оразов, М., Түркітануға кіріспе, Арыс, Адматы, 2004
5. Щербак А.М. Тюркская руника. Происхождение древнейшей письменности тюрков. - С-Пб, 2001
6. Языки мира: Тюркские языки. -М., 1996

Мұғалім мінбері

Айтпаева М.Д., Сансызбаева Б.,
Джансеркеева Э., магистр, аға оқытушылар

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚИТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ТҮРЛЕРІН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ПАЙДАСЫ

ҚР «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеті - оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - деп атап көрсеткендей, қазіргі кезеңде әрбір мұғалімнің алдына қойып Дүние жүзіндегі инновациялық процестердің барлығы кез - келген мемлекеттің экономикалық дамуының жоғары деңгейін қамтамасыз етумен бірге, ғылыми-техникалық ілгерілуін де едәуір жылдамдатады. Өйткені, мемлекет дамуының негізі болып табылатын инновациялық саясат кез - келген бәсекеге қабілетті мемлекеттегі ғылым дамуының бағытын анықтайды. Сондықтан да ғылыми - техникалық процесс бүкіл әлемде «инновациялық процесс» - ұғымымен тығыз байланыста болуды талап етеді. Инновациялық процесс жаңа бір өнімнің алынуын білдіреді де, ол идеяның пайда болуынан бастап, оның коммерциялық тұрғыда жүзеге асырылуына дейінгі ұзақ жолды қамти отырып, әр түрлі қарым - қатынастар (өндіру, алмасу, тұтыну) кешенін өз қарамағына алады [1].

Технология –ресми түрде айтылған психологиялық-педагогикалық мақсаттардың негізінде білім беру үрдісінде жүйелі қолданылатын, оқыту формаларының, әдістерінің, тәсілдері мен тәрбие құралдарының арнайы жиынтығы. Оқыту технологиясында мазмұн, әдіс және құралдардың өзара байланысы мен себептілігі жатыр, соған байланысты қажетті мазмұнды, тиімді әдістер мен құралдарды бағдарлама мен қойылған педагогикалық міндетке сәйкес іріктей білу педагогтың шеберлігіне байланысты [2].

Ақпараттық технология – қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны. Ақпараттық-коммуникативтік технология жағдайындағы жалпы оқыту

үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады. Оқытудың ақпараттық-коммуникативтік технологиялары бағыттары: электронды оқулықтар; телекоммуникациялық технологиялар; мультимедиялық және гипермәтіндік технологиялар; қашықтықтан оқыту (басқару).

Ақпараттық-коммуникативтік технологияны оқу-тәрбие үрдісіне енгізуде мұғалім алдына жаңа бағыттағы мақсаттар қойылады: өз пәні бойынша оқу-әдістемелік электронды кешендер құру, әдістемелік пәндік Web –сайттар ашу; жалпы компьютерлік желілерді пайдалану; бағдарламалау ортасында инновациялық әдістерді пайдаланып, бағдарламалық сайттар, құралдар жасау; мультимедиялық және гипермәтіндік технологиялар); қашықтықтан оқыту (Internet желісі бойынша) барысында өздігінен қосымша білім алуды қамтамасыз ету [3]. Білім беруде инновациялық технологияның бірнеше түрлері бар: олар интерактивтік технология, компьютерлік технология, қашықтықтан оқыту (e-mail, түрлі компьютерлік заманауи бағдарламалар) технологиясы, ойын технологиясы, жоба технологиясы және т.б.

Жобалап оқыту технологиясы дегеніміз – бұл адамдардың қажеттілігін орындауды, аталған қажеттіліктерге сәйкес еңбек өнімін арттыратын, сонымен бірге жасалған зерттеудің нәтижесін қарастыратын, студенттердің танымдық қызметін ұйымдастырудың арнайы тәсілі. Жобалап оқыту технологиясы кезенді, жемісті оқу қызметін түзету және қалыптастыру, нәтижесін көрсету үшін қажетті ақпараттарды өз бетінше талдау негізінде студенттердің оқу мақсаттарын орындауға бағытталған оқыту үдерісінің ерекше ұйымдастырылуы деп қарастыруға болады [4].

Жобалап оқыту технологиясының мақсаты - студенттер білімдерінің жетіспеген тұстарын өзбетінше және қызығушылықпен, түрлі жолдармен таба алуына; алған білімдерін танымдық және практикалық мақсаттарды шешу үшін пайдалануға үйренуіне; коммуникативтілікке ие болуына; түрлі топтарда жұмыс істей отырып, өздерінің зерттеушілік (жинақтау, бақылау, эксперимент жүргізу, талдау, гипотеза құру) қабілетін, логикалық ойлау қабілетін дамытуына жағдай жасау [5]. Келесі ойын технологиясына тоқталатын болсақ, жаңа материалды меңгеру, қорытындылау кешенді мәселелерін шешу, шығармашылық қабілеттерін дамыту, жалпы оқу іскерлігін қалыптастыру үшін іскерлік ойынын пайдаланады. Ол оқу материалдарын әртүрлі жағдайларда түсінуге мүмкіндік береді. Оқыту барысында түрлі ойындардың үлгілері қолданылады: еліктеу, әрекеттік жылдамдық, рөлдік ойындар; іскер театр, психологиялық және әлеуметтік драма. Іскерлік ойынның әдіс - тәсілдері төмендегі кезеңдерден тұрады.

Дайындық кезеңі. Дайындық кезеңі ойынды жоспарлаудан басталады: сценарий дайындау, іскерлік ойынның жоспары, ойынды жүйелеп баяндау, нұсқау мазмұны, мәліметтермен қамтамасыз етуді дайындау.

Ойынға кіру: мақсат, міндеттерін қою, жағдайы, нұсқауы, уақыт тәртібі, ережесі, рөлдерді бөлу, топтарды қалыптастыру, кеңес беру.

Өткізу кезеңі: топтардың тапсырмамен жұмысы: дерекнамамен жұмыс, реннинг, миға шабуыл, ойын құрал-жабдықтарымен жұмыс.

Топтар арасындағы пікірталас: топтардың көрсетулері, нәтижелерді қорғау, пікірталас ережесі, сарапшылар жұмысы.

Талдау және қорыту кезеңі: ойыннан шығу, талдау, баға беру және талдап қорыту, нұсқаулар.

Шығармашылық әрекетті оқыту технологиясының мақсаты әрбір оқушының шығармашылық қабілеттерін ойлаған деңгейге көтеру емес, табиғи қасиеттерінің анықталуына көмектесу болып табылады. Сөйтіп, жеке тұлғаның шығармашылық әлеуетін ойын түрлері арқылы дамытудың негізгі мақсаттары төмендегідей:

Оқытушылық – оқытудың белгілі бір деңгейін қамтамасыз ету, өтілген материалды қорыту және бекіту;

Тәрбиелік – ойын барысында дүниеге эмоциялық – құндылықтық қарым – қатынасын қалыптастыру;

Дамытушылық – бітірушінің барабар әлеуметтік өзін – өзі бағалауын қалыптастыру үшін жалпы адамзаттық қабілеттерін дамыту.

Ойын түрінде құрылған сабақ оқу процесінің басымдықтарын – жеке тұлғаның жан-жақты дамыту мен қалыптастыруға қарай өзгереді. Бұл жағдайда білім мен біліктерді бүкіл сабақ бойы пайдалану талап етіледі. Ойын арқылы оқыту процесінде қарым – қатынас стилі мен сипаты, сондай-ақ педагог қызметі өзгереді ол сабақта ұйымдастырушы, үйлестіруші және кеңесші рөлін атқарады. Ойында бірде-бір оқушы елеусіз қалмайды, әрқайсысынан жаңа шығармашылық талап етіледі [6]. Келесі заманауи технологияның бір түрі ол қашықтықтан оқыту. Қашықтықтан оқыту бұл – оқытудың сырттай, күндізгі түрлерімен қатар келе жатқан оқытудың жаңа түрі. Оқытуда, адамды тәрбиелеуде қандай форма қолданылса да, ол педагогика ғылымының заңдылықтарына, педагогикалық психологияға сай болу керек. Сондықтан қашықтағы педагогиканы ғылым орталығының бөлек қарастыру дұрыс емес. Қашықтықтан білім алу немесе оқыту ол базалық және қосымша болуы мүмкін (қашықтағы семинарлар ұйымы, конференциялар, олимпиадалар). Қашықтықтан оқыту жүйесінің негізгі мақсаты — жеке адамды интеллектуалды дамыту, ақпаратпен жұмыс жасай білуге үйрету және оның ерекшелігі – ол өзіндік оқыту жүйесіне жатады. Қашықтықтан білім беру үрдісі білім беруді басқаруға арналған модульді, объектті-бағытталған «Moodle»

жүйесіне негізделген. Бұл жүйе Қашықтық Білім Беру Жүйесі ретінде Еуропа елдерінде кеңінен таралып, танылған. «Moodle» тұғырнамасы Open University (UK), Microsoft (US), Google (US) и Istituto Superiore di Sanità - ISS (Italy) сияқты ұйымдардың белсенді дамытуы мен қолданысында. Қазіргі таңда жоғары оқу орындарында бұл оқытудың екі технологиясы пайдалануда.

Бірінші желілік технология – Интернет арқылы оқу. Университеттің білім беру порталында студенттер электрондық курстарға тіркеледі, ондағы бар материалды дәрістер және басқа оқу қорлары бойынша оқиды. Сосын автоматты түрде тестіленеді немесе тапсырмалар орындайды. Оқытушы, тапсырманы тексеріп, пікір жазып, баға қояды.

Екінші кейстік технология, студентке оқу-әдістемелік кейс, яғни семестрге барлық материалдар мен тапсырмалар беріледі, ол тапсырмаларды орындап, график бойынша оқытушыға жіберіп отырады. Сонымен, қашықтықтан оқыту технологиясы студенттердің оқытушы-кеңесші басқаруымен дербес оқуына негізделе отырып, студенттер бетпе-бет кеңестер немесе электрондық пошта арқылы кеңестер алуына болады. Қашықтықтан оқыту білім беру саласында Мемлекеттік саясаттың негізгі қағидасын практикада жүзеге асыруға, арақашықтыққа қарамастан кез келген бұқара топтардың білім алуына мүмкіндік береді. Басты міндеттерінің бірі оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жана педагогикалық технологияны меңгеру.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. ҚР «Білім туралы» Заңы. Астана, 2000, «Оқытудың жана технологияларын педагогикалық процесте пайдаланудың тиімділігі мен ерекшеліктері», Молдаханова М.М., Жуматаева Г., Баймахова А.
2. Қозыбай А.К., Жексенбиева Н.Ж. Қ58 Кәсіптік білім беру жүйесіндегі оқыту технологиялары. Алматы, 2011. 16 б.
3. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: «Дайыр Баспа», 2010.
4. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий. М. -2006. Том 1-816с.; Том 2-816 с.
5. Ломакин А.В. Технология проектного обучения [Эл.ресурс] / А.В.Ломакин//Ломакина.А.В жеке сайты. http://ladlav.narod.ru/teh_proekt.htm.
6. Аширбекова А.А Қазак тілі және әдебиет мұғалімі, Қарағанды қ. 2011.

Мұғалім мінбері

**Л.А.Бөлекбаева, аға оқытушы,
Шетел тілін оқыту әдістемесі кафедрасы**

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР- БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ БАСТЫ ҚҰРАЛЫ

Қазіргі таңда білім берудің мазмұны жанарып, оларды технологиялық-педагогикалық тұрғыдан жетілдіру қажеттігі туындауда. Білім беру деңгейіндегі озық технологияларды пайдалануды мақсат ете жүріп, үйрену. Білім беру саласында озық технологиялардың енуі оқытушының ойлану стилін, оқыту әдістемесін өзгертеді. Оқытушының озық технологияларды пайдаланудағы басты мақсаты – студенттерге білім беру процесінде көмектесу. Қазіргі ақпараттық технологиялардың қарқынды даму кезеңінде ақпараттану тұрғысынан сапалы білім алу тиімділігі болашақ кез-келген азаматтың кәсіби дайындығына тікелей қатысты. Сол себепті, ақпараттық-компьютерлік технологиялар құралдарын кәсіби іс-әрекетте кеңінен қолдана білу іскерліктерінің жоғары деңгейде қалыптасуы барлық білім беру мекемелері қызметкерлерінің кәсіби дайындығына қойылатын талаптар қатарына енеді. Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңында»: «Білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі – оқытудың жана технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық, ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» – деп көрсетілген. Бұл міндеттерді жүзеге асыру барысында білім ордаларында жана педагогикалық технологияларды пайдаланудың негізгі мақсатын айқындап алуда, яғни «берілген үлгі бойынша өнім алу», оқытудың тиімділігін, сапасын көтеру.

Білім беру жүйесін ақпараттандыру дегеніміз – берілетін білім сапасын көтеруді жүзеге асыруға бағытталған процесс, яғни еліміздің ұлттық білім жүйесінің барлық түрлерінде кәдімгі технологияларды тиімді жаңа комплекстік технологияларына алмастыру, оларды сүйемелдеу және дамыту болып табылады. Электрондық есептеуіш технологиясымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті құралдарды қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламасына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді. Ақпараттық қоғамның негізгі

талабы – студенттерге ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық – құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу.

Жаңа ақпараттық технологиялардың дамуы жаңа әдіс-тәсілдердің пайда болуына көмектеседі және сонымен бірге, оның сапасын жоғарылатады. Бұл- технологияның өзектілігі қоғамның ақпараттандыру жылдамдығының артуымен сипатталады. Білім беруде ақпараттық технологияны пайдалану білім мазмұнын жанартумен, ақпараттық ортаны қалыптастыруымен, сондай-ақ сапалы білім беру мүмкіндігінің жоғары болуымен ерекшеленеді. Олай болса, бұл қоғам кез келген оқытушыдан өз пәнінің терең білгірі ғана болу емес, теориялық, нормативтік – құқықтық, психологиялық – педагогикалық, дидактикалық әдістемелік тұрғыдан сауатты және ақпараттық компьютерлік технология құралдарының мүмкіндіктерін жан – жақты игерген ақпараттық құзырлығы қалыптасқан маман болуын талап етіп отыр. Оқу барысында студенттердің ақпараттық технологияларды пайдалануы, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі ұйымдастыру, өзіндік сараптау, жоспарлау мүмкіндіктеріне негізделген оқытылу мүмкіндігін береді. Студенттің дамуын үйлесімді нәтижеге жеткізу үшін оқу жүйесі ғылыми-педагогикалық негізінде жасалуы қажет. Оқытушы сабақты ұйымдастыру түрлерін ойластырады. Электрондық оқулықтар – ғылыми негізде дайындалған педагогикалық-ақпараттық өнім. Электрондық оқулық арқылы студенттер тапсырманы қызыға орындайды, кейде қателерін өздері табады. Электрондық оқулықтар – оқытушылар үшін күннен күнге дамытылып отырған ашық түрдегі әдістемелік жүйе. Мұны пайдалану барысында оқытушы ғылыми-әдістемелік электрондық оқулықты пайдаланғанда сабақтың ынғайына қарай қосымша материалдарды кірістіруге болады. Электрондық оқулық көрнекілік ретінде де, оқу мен компьютер арасындағы байланыс жасауда да студенттерге көп көмек көрсетеді. Электрондық оқулықтарды қарапайым оқулықтарға қарағанда пайдалану ынғайлы және оларда өзін – өзі тексеру жүйесі бар. Осы электрондық оқулықтың артықшылығы болып табылады. Сондықтан, өзін – өзі тексеру жүйесі студент пен оқытушының арасындағы байланысын алмастырады. Электрондық оқулықтарды пайдалану студенттердің танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Сондықтан, қазіргі ақпараттандыру қоғамында бұл оқулықтарды пайдаланбай алға жылжу мүмкін емес.

Оқыту үрдісінде оқыту әдістерін тиімді пайдалану, білім беру жүйесін тұтастай жаңа ақпараттық технологиясын енгізу-оқыту процесінің толыққанды дамуына мүмкіндік жасайды. Оқыту процесінде компьютерге негізделген жеке әдістемелер оқу мақсаттары мен жағдайларына байланысты тиімді қолданылуы қажет. Оқытудың тиімділігі оқытудың жеке тұлғалық стиліне, яғни, студентке оқу материалын тиімді сипаттайтындай қабылдау механизміне тәуелді болады. Осыған байланысты оқу іс-әрекетін тиімді қамтамасыз ету бәрінен бұрын студенттердің өзіндік іс-әрекетін, оқытушының әрбір студентпен жеке тұлғалық оқу іс-әрекетін сүйемелдеуді және жобалар мен оқу жұмыстарын оқытушылармен бірге ұйымдастыруды жобалайды.

Ақпараттық технологияларды оқу процесінде қолдануда жаңа оқу пәндерінің пайда болуы, оқытудың жаңа формалары мен тәсілдерін қарастыру бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып отыр. Білім беру үрдісінде компьютерлердің, ақпараттық технологиялардың кенінен қолданылуы интерактивті жүйе құруға алып келді. Қазақстан республикасының «Жоғары білім беру туралы» заңының 9 бабында «Жоғары оқу орны мамандар даярлауда білім, ғылым мен білімді ұштастыру, оқытудың белсенді әдістері, жаңа ақпараттық технологиялар кешенін қолдана отырып даярлау негізінде студенттердің шығармашылық және практикалық қабілеттерін де дамыту, қалыптастыру және дамыту үшін мүмкіндіктер туғызу арқылы жүзеге асырылады», - делінген. ҚР білімді ақпараттандыру жүйесін әрі қарай дамыту ақпараттық ресурстар болып табылатын оқытуға арналған бағдарламалық құралдарды дайындамай жүзеге асыру мүмкін емес. Олардың атқаратын қызметтері және ауқымы да өте кең және оған мыналар жатады: автоматтандырылған және сараптамалық жүйелер, электрондық оқулықтар және мультимедиялық бағдарламалық құралдар. Ақпараттық- компьютерлік модельдеу нәтижесінде жаппай «қоғам» өзінің таңдау мамандығында әрі өзінің кәсіптік бетбұрысында міндетті түрде ақпараттық технология кең өріс алуда. Жоғарыда көрсетілген ақпараттық технологиялардың түрлері қазіргі жағдайда жоғары оқу орнының оқу процесінде қолдануға өте тиімді. Білім берудің мемлекеттік стандарттарында анықталған оқытудың мазмұнына ешбір нұсқан келтірмейді, керісінше, оқу пәндерінің бағдарламасында көрсетілген мақсатқа оқытудың бұрыннан қалыптасқан әдістерімен өзара бірлікте қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Мұғалім мінбері

Джансеркеева Э.Н.- докторант, “Southwest” Университеті, ҚХР
Смайлова А.К.- докторант, Кастамону Университеті, Түркия
Снабекова М.М.- аға оқытушы, ҚазМҚПУ

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ НЕЙРО-ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ БАҒДАРЛАМАЛАУ (NLP)

NLP тұжырымдамасы (Нейро-лингвистикалық бағдарламалау) НЛП практикалық психологияның заманауи желісі болып табылады. Ол XX ғасырдың 70-жылдарының басында Америка Құрама Штаттарында дүниеге келген. НЛП-ның негізін қалаушылар және алғашқы шәкірттері мен ізбасарлары: Джон Гриндер, Ричард Бендлер, Лесли Кэмерон-Бендлер, Джудит Делози, Роберт Дилл және Дэвид Гордон.

Нейро-лингвистикалық бағдарламалау, NLP, (нейро-лингвистикалық бағдарламалаудан) - практикалық психологиядағы бағыт. Ол кез келген аймақта табысқа жеткен адамдардың ауызша және жазбаша мінез-құлқын модельдеу (көшіру) техникасына және сөйлеу формалары, көздің және дененің қозғалысы мен жады арасындағы байланыстар жиынтығына негізделген. НЛП 1960-70 жылдары авторлар тобымен жасалды, көп ұзамай танымал болды. Қазіргі уақытта NLP негізінен оқыту компанияларымен, сондай-ақ коммерциялық ұйымдармен қызметкерлер үшін психологиялық тренингте қолданылады. NLP туралы әйгілі әдебиеттер көп. НЛП кейде ғылыми бағыт ретінде жіктеледі. НЛП-ның нәтижелілігіне он нәтиже беретін бірқатар зерттеулер бар, бірақ көптеген ғылыми эксперименттер НЛП әдістерінің тиімсіздігін және олардың ғылыми негіздемесінің жоқтығын көрсетеді [4].

«Нейро» барлық психологиялық процестер біздің жүйке жүйесіне байланысты екенін көрсетеді. Тақырыптың «лингвистикалық» бөлігі біздің тәжірибемізді реттеуге және құрылымдауда сөздердің маңыздылығын көрсетеді. «Бағдарламалау» сөзі біздің тәжірибеміздегі нейрологиялық және лингвистикалық компоненттердің, сондай-ақ барлық өмірлік процестердің өзара байланысын және өзара әрекеттесуін көрсетеді. Сонымен қатар, NLP психотерапиядан тыс ұзақ уақыт өтті. Ол іс жүзінде барлық жерде қолданылуы мүмкін: іскерлік, саясат, шығармашылық, медицина, оқыту, кез келген мақсаттарға жету қажеттілігі бар жерде. Осылайша, осы зерттеуде біз NLP технологиясын шетел тілін үйрену ерекшеліктерін көрсетуді шештік [5].

НЛП әдістері («Жалпы сипаттама» метапрограммасы). Шетел тілін меңгеру - оқушылардың жеке тұлғалық дамуына әртүрлі әсер етеді, бірақ ол жалпы жүйенің талаптарын ескере отырып ұйымдастырылса ғана.

Ана тілін меңгеру балада бес жыл бойы санадан тыс деңгейінде өтеді және өзін-өзі дамытатын тілдік жүйенің «ана тілі» туралы ойында пайда болады. Тілдік ортада және осы тілдегі қарым-қатынаста 1000-нан астам адам өмір сүруі қажет. Шетел тілін оқу барысында өздігінен дамытын тағы бір жүйені, яғни «шетел тілін» жылдам қалыптастыру керек. Оның құрылу заңы және оның жұмыс істеу механизмдері табиғаттың өзі ойлап тапқан, сондықтан оларды оқу үдерісінде қолдану дұрысырақ болар еді.

НЛП-ның ең табысты және танымал әдістерінің бірі – көрнекілендіру (визуализация). Көрнекілендіру дегеніміз - бұл организмнің барлық сезімін белсендіретін заттың, жағдайдың, тұлғаның психикалық көрінісі болып табылады. Бүгінде көрнекілендіру - бұл санадан тыс әсер етудің ең тиімді құралы, өйткені ми шындықты субконсесивті көбейтуден ажырата алмайды. Мінез-құлықтағы икемділік тілді үйрену кезінде сөзсіз қателесу қабілеті және тіл біліктілігінің барлық аспектілерін дамыту үшін сөйлеу, мәтін жазу, тындау және оқу әдістерді қолдану: Бұл жағдайда бейнелеу әдістемесі, оның белгілі бір суретті құру еркіндігі немесе шетелдік сөздерді немесе бүкіл сөйлем жаттау үшін ассоциативті сериясы деп аталатын теңестіру тиімді болып табылады. Себебі, ағылшын тілінде сабақ барысында оқушы өзін қысқа мерзім ішінде есте сақтауға болатын көптеген сөздерді, сөз тіркестерін, сөйлемдерді сөндіреді. Негізінен, осы немесе басқа бірлестікті қандай да бір жолмен анықтау керек, ол шетелдік сөзді және оның аудармасын анықтауға көмектеседі.

Көрнекілендіру ақпарат берудің тиімділігін арттырудың негізгі әдістерінің бірі болып табылады. Шетел тілін меңгергенде, «мидың көзімен сөздерді көру» мүмкіндігі академиялық табыстың кілті болып табылады. Бұл дағдыны үйрену және оқыту керек.

Әңгімелесушінің интонациясын көшіру. Көптеген жағдайларда шет тілін үйрену ауызша әрекеттер арқылы жүзеге асырылады. Тіл үйренуді үйренудің жетекші құралы ретінде қолдану психотерапиялық әдістерде (NLP) кеңінен қолданылады. Бұл анық мәдениеттер әр түрлі болуы және әлемнің суретте мәдениетаралық айырмашылықтарды және белгілі бір тілде құрылымдық шектеулер байланысты ауызша әсерлерін, лингвистикалық аспектілерін анықтауға мүмкіндік береді, өйткені бұл әдіс қызықты болып табылады. Студенттің қарым-қатынасы барысында осы тілде ауызша және ауызша емес мінез-құлқын қанды сөздері мен модельдері негізінде зерттеледі.

Өз тәжірибесін қатты дауыстап айтқан адам кернеуді басады. Интонацияны көшіру - шетел тілін үйренудің маңызды факторы. Шетелдік фильмдерді көру және актерлерден кейін қайталау басқа тілдер жүйесінен элементтерді оларда бар форматтағы ойнатқанды білдіреді. Мүмкіндіктің көп болуы Дейл Карнеги сөйлейтін практикаға қажеттігі туралы: «қорқыныш-сенімсіздікті, белгісіздік-сіз қабілеттіңіздің күшін әлсіретеді, және бұл кедергі тәжірибенің тұрақсыздықтың салдары болып табылады» Шетел тілін толық меңгеруді тез және тиімді түрде жетілдіру үшін, ана тілін үйренушілерді модельдеу қажет. Сондықтан олар мұны тез үйренуге не көмектесті? Содан кейін олар қалай үйренді. Олар зерттеп, өздерінің модель жасаған адамның іс-әрекеттерін көшіруді үйренді. Яғни, негізгі схемасы: көрдім + естідім+қайталадым.

Бұл үрдісте түбегейлі маңызды екі мәселе жатыр: 1) сіз жасай алатын жағдай; 2) олардың әрекеттерінің немесе моделінің іс-әрекеттерін талдауының болмауы [1 б. 4].

Талдау әрекеттерінің болмауы - бұл өте маңызды мәселе. Тіл - жалпы күрделі және күрделі нәрсе кез келген лингвистикалық құбылыс түсіндіруге, санаттау, оны талдау үшін кез келген әрекеті, бірінші, көп уақыт талап етеді, екіншіден, сол күштің мидың сол шак жартышар, үшіншіден, кез-келген параметр бойынша тілге талдау жасасаңыз, өзіңіздің көптеген кедергілерді қысқартасыз.

Берілген сөздерге назар аудару шетел тілін білудің маңызды сипаты. Адам тілдің барлық деңгейлерінде және оның құрылымын кешенді басқа тілді меңгеру қиын. Сондықтан басқа тілмен өзара әрекеттесудің бастапқы кезеңінде көшіру әлсіреуі мүмкін. Ағылшын тіліндегі ономатопиялық тілдің құрылымы тілдің өзі және оның әр деңгейінің, әсіресе фонетикалық жағының бейнелі көрінісін көрсетеді.

Осылайша, тіл үйренуге арналған уақыттың көпшілігі тасымалдаушыларды бақылау мен көшіруден тұрады және екі нұсқасы бар: 1) сол тілдің азаматы болса, 2) бірі басқа ұлттан, бірақ тасымалдаушылардың бейне жазбалары бар. Бірінші жағдайда, өкінішке орай, көбінесе кішігірім элеуметтік шектеулерге тап болуымыз қажет - қоғамда басқа адамдарға ашық түрде көшіруге рұқсат берілмейді. Бұл жағдайда Дж. Гриндердің ұсынған ұсынысты орындау оңай - бұл жасырын жолмен, яғни қозғалысты қадағалап, тасымалдаушының айтқан сөзіне өзін-өзі айтып беру үшін бұлшық еттердің минималды қозғалысын орындау. Екінші оқиға - тасымалдаушылардың бейне жазбалары бар. Бұл жерде ештеңе біздіге кедергі жасай алмайды, және біз тек қана тасымалдаушы бола аламыз: олардың сыртқы мимика-жестін ұстап, сөйлесу мен мінез-құлықты толығымен көшіруге тырысамыз.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Байтукалов Т. А. Быстрое изучение иностранного языка от английского до японского / Т. А. Байтукалов. М.: РИПОЛ классик, 2009, 160 с. [электр.ресурс <http://varma.narod.ru/baitukalov.htm> (дата обрац. 06.12.11)]
2. Мусенова Э. А. Техники нейро-лингвистического программирования как средство личностно ориентированного обучения старшеклассников: на примере образовательной области "Химия". Диссертация. 2008 – 238 с.
3. http://duals.ru/Data/NLP/about_NLP.htm (Анвар Бакиров Коротко об НЛП дата обращения 07.12.11)
4. <http://www.pro-nlp.ru/> (НЛП-моделирование дата обращения 05.12.11)
5. http://filolingvia.com/publ/problemy_nlp_v_izuchenii_inostrannykh_jazykov/70-1-0-6057 (Проблемы НЛП в изучении иностранных языков)

Мұғалім мінбері

Мукашева Гайша Абдиганиевна, стр. преподаватель
Сабырданқызы Гульбахыт, стр. преподаватель
Кафедра иностранных языков

СУБСТАНТИВАЦИЯ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ И ПРИЧАСТИЙ КАК СПОСОБ СЛОВООБРАЗОВАНИЯ

Субстантивация прилагательных и participий занимает в системе именного словообразования совершенно особое, своеобразное место. Этому явлению, как и вообще проблеме «переходности» частей речи, посвящена обширная лингвистическая литература. Однако рассматривалось оно в многочисленных исследованиях преимущественно в историко-лексикологическом и собственно морфологическом аспектах; словообразовательному же аспекту было уделено мало внимания. Большинство исследователей указывает лишь на то, что субстантивация относится к особому, морфолого-синтаксическому (но терминологии В. В. Виноградова) виду словообразования, понимаемому преимущественно исторически, как образование новых слов. Показательно, при описании словообразовательной системы субстантивация не рассматривается.

Между тем теперь, когда в исследованиях по словообразованию особое внимание уделяется

принципам описания словообразовательной системы языка с синхронической точки зрения, необходимо применить этот аспект и к явлению субстантивации, определить его место среди других способов именного словообразования. Особенно важно для выяснения специфики этого способа словообразования и его границ отметить те релевантные для него признаки, на основании которых можно выделить отдельные словообразовательные типы субстантиватов и дать общую характеристику этих типов в их отношении к другим словообразовательным типам существительных, к другим способам словообразования.

Обращаясь к субстантивированным прилагательным и причастиям, необходимо, прежде всего подчеркнуть, что со словообразовательной точки зрения они мотивированы теми прилагательными, которым они омонимичны. Например, существительные *blind* – *нобино* - *слепой*, *blind* – *шинос*-*знакомый*, *brave* – *нотарс* - *смелый* и т.п. обозначают лицо, названное по свойству, выраженному основой имени прилагательного. Они обладают морфологическими категориями и синтаксическими свойствами, присущими имени существительному. Но основная особенность их, в отличие от других существительных, также мотивированных прилагательными (например, *слепец*, *знакомец*, *смельчак*), — это система флексий, характерная для прилагательного. Формальным показателем мотивированности существительного прилагательным, носителем словообразовательного значения в этих словах и является сохранение в имени существительном части парадигмы, свойственной мотивирующему — прилагательному, а именно, закрепление за существительным функционально преобразующейся грамматической в лексико-грамматическую. Таким образом, можно сказать, что субстантивация прилагательных - это образование существительных, структурно мотивированных прилагательными, с использованием в качестве словообразовательного средства флексий прилагательного (парадигмы одного грамматического рода или только множественного числа). При этом какие-либо дополнительные формальные отличия мотивированного от мотивирующего (чередования, различие места ударения, усечение основы и т.п.) отсутствуют.

Для таджикского языка использование в субстантиватах флексий прилагательного - это специфическое свойство, отличающее субстантивацию от всех других способов словообразования, в том числе и от нулевой аффиксации, также характеризующейся отсутствием материально выраженного специального словообразовательного аффикса (суффикса или префикса).

Специфика же субстантивации как особого способа словообразования несомненна и при синхронической точке зрения: для этого способа словообразования характерно то, что мотивированное (существительное) и мотивирующее (прилагательное), принадлежащие к разным частям речи и, следовательно, различающиеся своими морфологическими категориями и синтаксическими функциями, вместе с тем формально совпадают (система форм первого целиком входит в систему форм второго), а словообразовательным средством являются функционально преобразующиеся флексии - специфически «синтаксические» морфемы. Кроме того, это единственный способ именного словообразования в современном русском языке, характеризующийся обязательной принадлежностью мотивированного и мотивирующего к разным частям речи (транспозицией). Это позволяет рассматривать субстантивацию и в синхроническом аспекте как морфолого-синтаксическое словообразование.

В соответствии с предложенным здесь пониманием специфики субстантивации как особого способа словообразования, в качестве словообразовательных типов субстантивированных прилагательных могут выступать только такие семантические группы субстантиватов, которые связаны с определенным формальным соотношением мотивированного и мотивирующего — в данном случае с определенным правилом выбора парадигмы мотивированного. Общее значение субстантиватов в каждой из таких групп и будет общим словообразовательным значением типа (это значение может быть более или менее лексически конкретным, что вообще свойственно словообразованию существительных). Характерной чертой субстантивации является также частая омонимия словообразовательных средств, что объясняется очень небогатым набором самих этих средств (возможно закрепление за типом одной из трех родовых парадигм прилагательного или парадигмы множественного числа).

Эти исходные положения дают возможность выделить среди субстантивированных прилагательных современного русского языка словообразовательные типы, рассматриваемые ниже.

1. Тип субстантиватов, имеющих парадигму прилагательных мужского рода, со значением лица. К этому очень продуктивному типу относится основная масса субстантиватов мужского рода. Как и вообще существительные мужского рода со значением лица, слова этого типа обычно являются обобщенным обозначением лица независимо от пола и лишь при оппозиции соответствующим личным существительным женского рода получают значение лица мужского пола. С лексической точки зрения образования данного типа могут быть как названиями профессиональных занятий, так и «непрофессиональными» названиями. В зависимости от характера семантической мотивированности среди них могут быть выделены такие подтипы:

а) Названия лица по характерному для него признаку (в основе — качественное прилагательное,

словообразователю немотивированное или мотивированное), например: *больной, diseased-бемор*, (как политические термины), а также *каждый, всякий, свой, наш* (чаще — *наши*) и т.п. Ср. подобные образования (с обобщенным значением лица) в крылатых выражениях — пословицах, афоризмах: «*Сытый голодного не разумеет*», «*Пьяному море по колено*», «*Смелого пуля боится, смелого штык не берет*» и т.д. Образований этого подтипа особенно много среди окказионализмов; часто они выступают в форме множественного числа, например: В поле зрения — *тихие*; Работа в макареньковских отрядах, воспитание «*трудных*» вызвали желание глубже изучить вопросы подагрики; Верно, кабель... брошен *нерадивыми* прямо на пути; «*Об отзывчивых и равнодушных*».

б) Названия лица по предмету, явлению, к которому оно имеет отношение (в основе — относительное прилагательное, мотивированное существительным): *рулевой, часовой – watch – coat, центральной – central – марказ*, *военный*, и т.п. Ср.: *Поселковые уже застоговали... сено* (В. Чивилихин, Про Клаву Иванову); *Останешься тут за костерного, ясно?* (В. Чивилихин, Елки-моталки); Я вовсе не требовал от своих *типографских*, чтобы они вставали, когда я входил (Н. Чуковский, Девочка Жизнь); Здесь много наших *институтских* (Из устной речи).

в) Названия лица по характерному действию, субъектом или объектом которого это лицо является (в основе — относительное прилагательное, мотивированное глаголом или отглагольным существительным со значением действия): *встречный – coming from the opposite – p ба p меомада*, и т. п.

Среди указанных трех подтипов особенно продуктивны первый и второй; продуктивность третьего подтипа невелика по сравнению с синонимичными подтипами названий лица, являющихся субстантивированными причастиями (см. ниже).

Словообразовательная синонимия суффиксации и субстантивации в названиях лица подтверждается также фактами совместного употребления субстантиватов и суффиксальных существительных в качестве однородных членов в предложениях типа: Это интересовало всех — *молодых и старых, здоровяков и хворых, умных и глупцов* (Из радиопередачи). В системе именного словообразования существительные типа *больная, рабочая* уже не могут интерпретироваться как субстантиваты, поскольку они непосредственно мотивированы существительными типа *больной diseased-бемор, рабочий*, а не соответствующими прилагательными, с которыми они связаны лишь опосредованно, через промежуточное звено — субстантивированное прилагательное мужского рода со значением лица. Последнее находит подтверждение и в том, что в соотношениях типа *больной diseased-бемор — больная* наблюдается общая семантическая закономерность: существительные типа *больной diseased-бемор*, как и вообще личные существительные мужского рода, имеют обычно обобщенное значение лица независимо от пола, в то время как в соотносительных существительных женского рода маркирован признак лица определенного (женского) пола; это и заставляет признать их синхронически вторичными, содержащими дополнительное значение пола. Отсюда следует, что существительные женского рода типа *больная diseased-бемор, рабочая* должны интерпретироваться как образования с нулевым суффиксом. Словообразовательное соотношение *больной diseased-бемор — больная, рабочий — рабочая* — со структурной точки зрения то же, что и соотношение слов *супруг — супруга, раб — раба, Валентин — Валентина, Иванов — Иванова* и т.п., разница состоит только в системе флексий: существительные женского рода, мотивированные существительными мужского рода прилагательного склонения, принимают систему флексий женского рода также прилагательного склонения.

Субстантивация причастий требует отдельного рассмотрения, поскольку в этом случае, в отличие от субстантивации прилагательных, выступает другая мотивирующая основа — основа причастия (в остальном же эти явления сходны). Независимо от решения спорного вопроса о грамматическом статусе причастий (как глагольных форм или как самостоятельной части речи), несомненно, что причастие — это особая «гибридная глагольно-прилагательная» категория, обладающая грамматическими значениями глагола (видовыми, временными, залоговыми). Эти значения обычно передаются и в субстантивированных причастиях, чем объясняется одинаковая возможность субстантивации всех разрядов причастий, различающихся по времени и залогу. Необходимо подчеркнуть, что причастия могут субстантивироваться без стадии предварительной адъективации и независимо от их способности к адъективации. Такие субстантиваты сохраняют грамматические значения глагола и широко используемую способность глагольного управления; семантически они мотивированы глаголом, т.е. называют предмет по его отношению к действию. Ср., например: И мы вместе с автором репортажа, перевоплотившимся в старшину милиции, понимаем, что *наказывающий* - punish - $\square$ азо додан переживает не меньше *наказываемого*; сущ. *усыновляемый* и *усыновленный* — писархонд — adopt (юридические термины); сущ. *умирающий dying* и *умерший - dead* — мурда и т.д. Сохранение грамматических значений глагола делает субстантивированные причастия специфической гибридной глагольно-существительной категорией с прилагательной парадигмой склонения; это определяет и их словообразовательное своеобразие. Субстантивированные причастия образуют два продуктивных словообразовательных типа существительных.

1. Тип субстантиватов мужского рода со значением лица, характеризующегося отношением к действию. В зависимости от разряда субстантивированного причастия конкретизируется и общее словообразовательное значение отношения лица к действию; с этой точки зрения выделяются такие подтипы:

а) Названия лица по действию, производимому им в настоящем или постоянно (в основе — действительное причастие настоящего времени): *заведующий* - *manager-мудир*, (почту), и т.д.; ср. также: Сделано все возможное для удобства и *прибывающих*, и *встречающих* (Веч. Москва, 5. VIII 1965); И в этом «разрешите» *докладывающего...* было достоинство военного человека (Г. Бакланов, Июль 1941 года); *Пишущий* оперу не только слышит, но и видит свой образ (Сов. культ., 17. XII 1963); Примерный комплекс лечебной гимнастики *выздоровливающего* (Здоровье, 1966, № 1).

б) Названия лица по его действию в прошлом (в основе — действительное причастие прошедшего времени): *пострадавший*, *покушавшийся*, *провинившийся*, *бежавший*; ср.: — Товарищи! — сказал, глядя поверх голов, *читавший...* (О. Форш, Горячий цех); *Вошедшие*, не забудьте взять билет (Из устной речи); Сегодня очень много *опоздавших* (Из устной речи). В субстантиватах этого подтипа ясно выражено также видовое значение.

в) Названия лица, подвергающегося какому-либо действию (в основе — страдательное причастие настоящего времени): *обвиняемый*, *подозреваемый*, *укрываемый*, *преследуемый*, *эксплуатируемый* и т. д.; ср.: В его портретах... *портретируемый* предстает одновременно во многих ракурсах.

г) Названия лица, подвергшиеся какому-либо действию (в основе — страдательное причастие прошедшего времени): арестованный *arrest- ҳабс*, и т.п.

Некоторые из указанных значений могут выражаться также суффиксальными существительными. Так, субстантивированные причастия первого подтипа в словообразовательном отношении синонимичны существительным со значением производителя действия (с суфф. *-тель*, *-щик* и др.): Субстантивированные же причастия прошедшего времени и страдательного залога почти не имеют словообразовательных параллелей среди суффиксальных существительных, за исключением малопродуктивного типа существительных с суфф. *-енец* (ср. *выселенный* — *выселенец*, *окруженный* — *окруженец*). Поэтому значение лица, подвергаемого какому-либо действию и противопоставляемого лицу — производителю действия, обычно выражается субстантивированными страдательными причастиями: ср., например, *преследователь* и *преследуемый*, *эксплуаторы* и *эксплуатируемые*, *спаситель* и *спасенный* (сущ). Слова этого типа, мотивированные действительными причастиями настоящего времени, имеют значение обобщенного действующего. Интересно отметить, что подобное значение может выражаться также существительными с суфф. *-тель*, *-тор* и др.; это видно в контекстах типа «в качестве *ускорителя* (*замедлителя*, *регулятора*, *стимулятора* и т. п.) процесса может быть использовано...» (с дальнейшей конкретизацией). Ср. также параллелизм суффиксальных существительных и субстантивированных причастий в соотносительных математических терминах *множимое* и *множитель*, *делимое* и *делитель*.

Так, с помощью субстантивации может выражаться словообразовательная категория лица женского пола, семантически мотивированного личным существительным мужского рода (ср. субстантивированные притяжательные прилагательные женского рода со значением жены лица, названного в корне прилагательного, например: диал. *братова* жена брата, *дядина* жена дяди, укр. *дядина*, *братова*, чешек, *doktorova*, *ucitelova* 'жена доктора, учителя), а также категория действия по глаголу (ср. в чешском языке субстантивированные страдательные причастия прошедшего времени женского рода, близкие именам со значением отвлеченного действия: *rodivana* зрелище, ср. *rodivati se* посмотреть, *dovolena* отпуск, букв. отбивание. Такие сопоставления еще шире демонстрируют возможности субстантивации как способа словообразования.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Айни С. Гуломон. Нашриёти Ирфон. — Сталинобод, 1950.
2. Арзуманов С.Д., Ахрори Х.А. и др. Русско-таджикский словарь. — М.: Русский язык, 1985.
3. Каримов А. Тахлили лексика-грамматики матнҳои тоҷикӣ қадим. - Душанбе, 1986.
4. Мамедов Б.Р. Субстантивация в разносистемных языках. — Л.: Наука, 1973.
5. Пассек В.В. Некоторые вопросы конверсии. — Вл.: Вопросы языкознания, 1957.
6. Степанова М.Д. О месте словообразования в системе языков. — М.: Наука, 1956.

ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ТІЛДІК МӘДЕНИ-ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ІСКЕРЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Жаһандану үдерісі ғылым салаларының тоғысуы мен бірігуіне ғана ықпал етпей, сонымен қатар тың ғылыми салалардың қалыптасуы мен дамуына әкелді. Бүгінгі күн талабы антропоцентристік парадигманың нәтижесінде туындаған қағидаттарды бір арнаға тоғыстыруды және оны тілді оқытуда қолдануды қажет етіп отыр.

Қазіргі таңда қоғам болашақ маманнан ұйымдастырушылық қабілетті, өз ісіне жауапкершілікпен қарауды, кез-келген жағдаятта шешім таба білуді, іскерлікті, кәсіби деңгейінің жоғары болуын, өзін-өзі дамытуға жіті көңіл бөлуін т.б. талап етіп отыр. Студент әрдайым өзінің шеберлігін жетілдіріп отыруы тиіс. Өз мамандығын жетік меңгерген, қоғам талабына сай әлеуметтенген, біліммен қаруланған, кәсіби біліктілігі жоғары студент кез келген уақытта нәтижеге қол жеткізеді. Осы орайда шетел тілі сабақтарында студенттердің тілдік мәдени-қарым-қатынас іскерліктерін қалыптастыру мәселесіне баса назар аударған жөн деп ойлаймыз.

Тілдік мәдени қарым-қатынас іскерліктерін қалыптастыру тұрғысынан оқытуда интеграциялық, сыни-талдамалық, ақпаратты-рецептивті, проблемалық, зерттеушілік, салыстыру және қатысымдық, танымдық әдістерді қолдану тиімді.

Интеграциялық әдіс қазіргі ғылымдардың тоғысуы жағдайында студентті синтаксистік бірліктерді әр қырынан зерделеуге, оның басқалармен байланысын анықтауға, түрлі саладан алған білімдерін бір арнаға тоғыстырып пайдалануға жетелейді. Пәнаралық *интеграциялық әдіс* синтаксистің салаларын өзара сабақтастықта, бірлікте меңгертуде қолданылады. *Салааралық интеграциялық әдіс* синтаксисті фонетика, лексика, морфология, стилистика, т.б. пәндермен байланыста оқытуды көздеген тапсырмалар арқылы жүзеге асады. Мысалы, синтаксис пен фонетиканың; синтаксис пен лексиканың; синтаксис пен морфологияның байланысын Венн диаграммасы арқылы көрсету. Сонымен бірге синтаксисті тіл білімі салаларымен тоғыстыра игертуде (когнитивті лингвистика, этнолингвистика, лингвомәдениеттану, психолингвистика т.б.) аталған әдіс тиімді болады. *Сыни-талдамалық әдіс* сөз тіркесі, сөйлем және мәтінді талдауда ұтымды болып табылады. Бұл әдіс көбінесе СӨЖ және СОӨЖ орында кезінде қолданылады. Мәселен, студенттер бір-бірінің орындаған тапсырмаларын мұқият тыңдай отырып, жіберген қателерін өздері түзетіп отырады. Бұл тек қатені ғана анықтауға емес, сонымен бірге олардың сөйлеу мәдениетін де жетілдіруге игі ықпал етеді.

Ақпаратты-рецептивті әдіс оқу материалын түсіндіру мен жеткізуде пайдалы болады. Әдіс оқытушының әр түрлі құралдар арқылы дайын материалды түсіндіруіне негізделеді. Әдіскерлер бұл әдіске түсіндіру, әңгіме, дәріс, кітаппен жұмыс, демонстрация тәрізді тәсілдерді жатқызады. Бұл студенттерге оқу материалын жеткізуде уақытты үнемдеуге көмектеседі. Тақырыпты меңгертуде қолданылған көрнекі құралдар, тірек сызбалар, кестелер студенттердің материалды қабылдауын жеңілдетеді.

Репродуктивті әдіс студенттердің қабілеті мен дағдысын қалыптастыруға бағытталып, әр түрлі жаттығулар мен тапсырмалар арқылы іске асады. *Проблемалық әдіс* негізгі түйінді мәселені студенттің өзі анықтап, оны шешудің жолдарын табуда және олардың танымдық дербестігі мен шығармашылық қабілеттерін дамытуда ұтымды болады. Проблемалық мәселелер студенттің сыни тұрғыдан ойлау қабілетін жетілдіреді, өздігінен ізденуіне жол ашады, синтаксистік заңдылықтарды игеруге жетелейді. Проблемалық мәселелерді шешу материалды талдауға, ғылыми зерттеу арқылы білім алуға дағдыландырады. Студент пікірін тілдік фактілерге сүйене отырып жеткізуге үйренеді.

Зерттеушілік әдіс өздік жұмыстарды орындауда ұтымды болып табылады. Ғалымдардың тұжырымдарын өзара салыстыру, реферат, конспект, баяндама, жоба жұмыстарын т.б. дайындау және оны қорғау тәрізді тапсырмалар студенттің ізденушілік қабілетін дамытады. Оны өз бетімен жұмыс істеуге, өзіне өзі сын көзбен қарауға дағдыландырады. Қазақ тіл білімінде жарық көрген жаңа жұмыстармен танысып, олардың ішінен өздеріне қажетті ақпаратты сұрыптап ала білуге үйретеді.

Салыстыру әдісі – сабақ үрдісінде ең жиі қолданылған тиімді әдістердің бірі. Синтаксистегі ұқсас құбылыстары салыстыру, олардың айырмашылығын тіл фактілеріне сүйене отырып дәлелдеу (сөз тіркесін күрделі сөзбен, атаулық тіркеспен, тұрақты тіркеспен, сөздердің салалас қатарларымен салыстыру немесе толымды және толымсыз сөйлемді салыстыру т.б.) студенттің білім қорын іс жүзінде қолдана білуіне, білімінің тиянақты болуына, өз бетімен шығармашылық ізденіс жасауына ықпал етеді.

Қатысымдық әдіс сөйлесім әрекетінің барлық түрін жүзеге асыруға мүмкіндік тудырады. Қатысымдық әдіске негізделген тапсырмалар жұптық, топтық, ұжымдық формада іске асырылады. Қатысымдық жаттығулар мен тілдік жағдаяттар студенттерді тілдік қатынаста өз ойын нақты, дәлелді, жүйелі, еркін түрде жеткізуді үйретуге және ой-өрісі мен тілдік қабілетін дамытуға бағытталады.

Танымдық әдіс синтаксистік бірліктерді табу, анықтау, жасалу жолын түсіндіру, мәтінге прагматикалық талдау жасау, дискурс т.б. тапсырмалар аясында іске асырылады.

Сонымен аталған әдістер тілдік мәдени қарым-қатынас іскерліктерін қалыптастыру тұрғысынан оқытуда түпкі нәтижеге жетуге көмектесіп, студент күзиреттілігін қалыптастыруда ерекше орын алады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Кунанбаева С.С. «Современное иноязычное образование: методология и теории». А. 2004.
2. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению, 2-е изд. - М.: Просвещение, 1991. — 116 б.
3. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. Издательство: Академия, 2006. С. – 335
4. Лингвометодические проблемы преподавания иностранных языков в высшей школе: Межвуз. сб. науч. тр. / Под ред. Л.И. Сокиркиной. Вып. 6. Материалы Всерос. науч.-практ. конф. «Перевод: теория и практика в контексте вузовского образования». – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2009. – 180 с.

Мүғалім мінбері

Shameyeva Sh., Kazakh State
Women's Teacher Training University

THE EFFECTIVENESS OF USING MULTIMEDIA RESOURCES IN A FOREIGN LANGUAGE LESSON

Nowadays information technology (IT) has been widely developed around the world. The need to introduce new IT in the educational process is beyond doubt. In the process of teaching foreign languages at school using IT, students learn to work with the text, learn new ways of collecting and searching information and learns to use them, expanding his worldview. The motivation of students is increased, cognitive interest is stimulated, and the effectiveness of independent work increases.

In connection with the program of modernization of the Kazakhstani education system in conditions of informatization and democratization of society, great attention is paid to the development of the competence of teachers in the field of the use of educational multimedia resources.

In our consideration, educational multimedia can be understood as a didactic software that presents educational content in an interactive form with the help of two or more modalities, ensuring the effective flow of perceptual - mnemonic processes that promote the realization of pedagogical goals and the development of the trainee.

The use of multimedia presentations plays a big role in the lessons of a foreign language, makes it easier and more successful to learn the necessary knowledge in a lesson, to overcome language difficulties, to achieve the goal and solve the tasks of teaching a foreign language. Presentations are widely used by almost all teachers. They are convenient for the teacher and for the students.

Multimedia presentations allow you to imagine any type of activity in the form of pictures and animations. This is especially important:

a) in the process of introduction of new vocabulary, since the images on the monitor / screen allow you to associate a phrase in a foreign language directly with the object or action;

b) during the process of studying grammatical material, because the colorful pictures, schemes, animated images seen on the screen contribute to a better perception and assimilation of new material.

The effectiveness of the use of multimedia presentations largely depends on a number of organizational and technical conditions:

a) the correct selection and rational placement in the office of equipment for the creation and demonstration of presentations;

b) ensuring the constant availability of equipment for work;

c) the correct location and storage of information (floppy disk, flash card, CD, computer memory, storage space, folder name);

d) the presence in the office of the catalog of multimedia presentations on lexical and grammatical topics, which specifies the number of slides, availability of audio files in multimedia presentations, animation accompaniment, etc.

The advantages of multimedia presentation:

- combination of a variety of textual audio and video visibility;

-the possibility of using the presentation as a kind of interactive, multimedia board, which allows you to more clearly semantize the new lexical and grammatical (and possibly phonetic) material, as well as implement basic support for learning all kinds of speech activity;

- the possibility of using individual slides as handouts (supports, tables, diagrams, charts, collages, printouts on paper, etc.);

- the ability to control the attention of students due to the effects of animation and hyperlinks;

- activating the attention of the whole class;

- maintaining the cognitive interest of students, strengthening the motivation of learning, as well as the effectiveness of perception and memorization of the new teaching material;

- control over the assimilation of new knowledge and the systematization of the material studied;

- a combination of classroom and extracurricular independent work of students;

- economy of study time;

- the formation of computer multimedia competence, both teachers and students, and the development of their creative abilities in the organization of academic work.

Often in the lesson, the need arises for a combined set of different types of visual aids. The multimedia program and its product (presentation) have a number of properties that distinguish them from traditional presentation tools. These include:

- interactivity - the ability to change in a certain way and respond to the user's actions, which allows him to determine the order and volume of the information presented, as well as make the necessary changes to the same presentation;

- multimedia - the use of a complex of effects for the presentation of information (text, sound, graphics, animation, video) by one technical means;

- integrated presentation of information - the ability to control the presentation of the presentation in a different mode (linearly, with animation effects, using hyperlinks);

- discreteness - the semantic completeness of a single slide or group of slides (he / they must present a fragment of the presentation that was completed in a semantic sense);

- software compatibility - the ability to use objects from other programs, for example, from MS Office applications;

- availability of technical tools - the user has basic computer skills, in particular with the MS Office software package.

The design features of multimedia programs do not contradict the requirements imposed on traditional impurity, on the contrary, supplement them with specific computer subtleties.

In presentations, a variety of information objects (texts, lexical and grammatical material, visual clarity) can be combined into a carefully verified methodically justified sequence of work on one or another educational material.

In conclusion, I would like to note that the use of modern technologies in the educational process creates favorable conditions for the formation of the personality of the students and meets the needs of modern society. Modern teachers should actively include multimedia presentations in the structure of the lesson. Nevertheless, it is necessary to emphasize that the introduction of multimedia resources into the educational process does not exclude traditional methods of teaching from it, but harmonizes with them at all stages of education.

Literature:

1. Буланова-Топоркова М.В., Духавнева А.В., Кукушин В.С. «Педагогические технологии» // МарТ, Москва-Ростов-на-Дону, 2004

2. Беляева Л.А., Иванова Н.В. Презентация PowerPoint и её возможности при обучении иностранным языкам // ИЯШ, 2008, № 4 – 36 с.)

3. Intel «Обучение для будущего»: Учебное пособие. -5-е изд. испр. – М.: Русская Редакция, 2006.- 368 с.

4. Смолянинова О.Г. Мультимедиа в образовании (теоретические основы и методика использования): Монография. – Красноярск: Изд. КрасГУ, 2002 , с.64.

Мүгалім мінбері

**Қошқарбаева Б.Қ.- аға оқытушы
Хусайын Р.- аға оқытушы, ҚазМҚПУ**

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРЫНДА ШЕТЕЛ ТІЛІН ОЙЫН АРҚЫЛЫ ҮЙРЕТУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазақстанның білім беру жүйесінің әлемдік білім кеңістігіне біртіндеп өтуі жағдайында шетел тілдерін оқытудың рөлі артады. 12 жылдық білім беруге көшудің қажеттілігі бес жасар балаларды мектепалды даярлықтан өткізудегі мәселе жалпы білім беретін мектептерде баланың білім, білімдік

сапасын арттыру, оқушылардың бір мезгілде үш тілде-қазақша, орысша және ағылшынша ауызекі сөйлеудің негізін игеруге жәрдемдеседі. Әрине 12 жылдық білім беру жағдайында ағылшын тілін оқыту әдістемесінің бірі ойын элементтерімен іс-әрекеттер арқылы оқыту. Ойын элементтері оқытудың бір түрі болып табылады.

«Ойын» ұғымына түсініктеме берсек - бұл адамның мінез-құлқын өзі басқаруымен анықталатын қоғамдық тәжірибені қалыптастыруға арналған жағдаяттар негізіндегі іс-әрекеттің бір түрі. «Ойын» сөзі мағынасының түп-төркіні қуаныш, әзілге сәйкес келеді. Мысалы, Ежелгі Рим халықтарында «ойын» сөзінің мағынасы қуаныш, мереке сөздерінің мағынасымен ұштасып жатыр, еврей тілінде әзіл мен күлкіні білдіреді, ал қазақ тілінде жас баланың іс - әрекетін, ересектер арасындағы әзілді, қалжыңды меңзейді. Бұл қазақ халқының мақал - мәтелдерінде анық байқалады. Мысалы, «Асық ойнаған - азар, доп ойнаған - тозар, кітап оқыған - озар» накыл сөзінде ойын сөзі балалардың іс-әрекетін білдірсе, «Әзілің жарасса, атанмен ойна» мақалында ойын сөзі әзіл-қалжыңға сәйкес келеді. Ойынның пайда болу тарихын зерттеу мәселесі ұзақ жылдар бойы ғалымдардың басты назарында болды. Өте ертедегі тұжырымда ойын адамдардың бос уақытына байланысты пайда болды деген пікір бар. Ежелгі уақытта ойынға діни-саяси жағынан мән берілді. Ежелгі гректер құдай ойынға қатысушыларды қорғайды деп ойлады. Сондықтан Ф.Шиллер ежелгі ойындар адамның бос уақытындағы қызметі деп тұжырымдады. Ежелгі Қытайда мерекелік ойындарды әмірші өзі ашып, оған өзі қатысқан. Кеңестік кезде ұлттық ойындардың сақталуы және дамуы тоталитарлық тәртіппен байланысты болды. Әлемдік педагогикада ойын нақты мақсатқа жетуге бағытталған және белгілі шарттары (ережесі) бар әрекеттерден тұратын, ойынға қатысушылар арасындағы жарыс немесе сайыс ретінде қарастырылды.

Ойын әрекетінің философиялық негіздерін ғылыми тұрғыдан қарастырған К. Гросс, Г. Спенсер, И. Хейзинга, И. Кант, В. Вундт, Ф. Шиллер, К. Бюллер, В. Фриге, Р. Ван дер Коэй, В. Демин, М. Каган, К. Исупов, т. б. ғалымдар ойын теориясының қалыптасуы мен дамуын, ойын әрекетінің әлеуметтік жақтарын айқындап, оның бала қиялы мен ойлау қабілетіне оң әсер ететінін анықтаған. Ойын жөнінде айтылған философиялық көзқарастар әлем мәдениетімен тығыз байланысты. Сонау ерте замандардағы эллиндік және римдік халықтар өмір сүрген дәуірдің өзінде-ақ ойынды балаларды тәрбиелеу құралына жатқызып, жауынгер ұландарды дайындау үрдісіне қосқан. Ойындар арқылы жас ұрпаққа соғыс өнерін үйреткен, мәдениет пен сөз өнерін дарытқан. Ойындардың жастарды тәрбиелеу мүмкіншіліктеріне аса зор мән берген. Мәселен, сол дәуірде өмір сүрген грек ойшылдары Гераклит пен Платон ойынның философиялық жақтарын ашқан және олардың көзқарастары бірін-бірі толықтырған. Гераклит ойынды шексіз әлемге тенесе, Платон өзінің «Мемлекет» еңбегінде жас өскінге өмірлік қажетті іс-әрекеттерді үйретуші құралға, өмірге, трагедияға, сезімге жалпы ғарыштық әлемге тенеген. Антик ойшылдары ойынды адам мен өмір арасындағы байланысқа балайды. Себебі, философия «Дүниені, оның құрамына енетін бөлімдерін жекелеп, бөлшектеп емес, тұтас күйінде қарастыруға, сол әдіспен олардың бәрін, жалпы заңдылықтарды ашуға тырысады».

XVII-XX ғасырларда ойын әрекетін түсіндіруде жаңа көзқарастар, пайымдаулар орнықты. К. Гросс адамдар мен жануарлардың ойындарын олардың бойында ген арқылы қаланған инстинкттің әсері деп түсіндіре келе, олар келешек өмірге қажетті дағдыларды ойын негізінде меңгереді деп пайымдаса, Г. Спенсер ойын балалардың ағзасындағы басы отын энергияның әсерінен, күшінің тасуынан пайда болады деп түсіндіреді. Ойын - өмірдегі, іс-әрекеттегі пайдасыз және сонымен қатар аса қажетті маңызды құбылыстардың бірі болып табылады. Кеңестік педагогика және психология ғылымдарында ойын К. Д. Ушинский, П. П. Блонский, С. Л. Рубинштейн, Д. Б. Эльконин еңбектерінде қарастырылды. Ойынды шетел зерттеушілері - К. Гросс, Ф. Шиллер, Г. Спенсер, З. Фрейд, Ж. Пиаже және т. б. зерттеді. Осы теориялардың арасында К. Гросстың теориясы көпке белгілі. Ол ойынды баланы болашақ іс-әрекетке даярлау қызметін атқарады, сондай-ақ сол ойында жаттыға отырып, өз қабілетін жетілдіреді деп қарастырды. Бұл теорияның құндылығы, ойынды дамумен байланыстыруында, ал кемшілігі - ойынға итермелейтін себеп, мотивтерді ашпайды. Ол адам ойынын жануарлар ойыны тәрізді түсіндіре отырып, оны биологиялық факторлармен, инстинктпен байланыстырып қателік жібереді.

Ф. Шиллердің ойын жалғастырған Г. Спенсердің теориясы бойынша ойын барысында бала өзіндегі артық күшін сыртқа шығарады. Ойынның мотивін ашуға талпына отырып, К. Бюллер ойынның негізгі мотиві ретінде қанағаттан (нәтижесіне қарамай-ақ әрекеттің өзінен қанағат алу) теориясын ұсынды.

Г. В. Плеханов ойынды еңбекпен байланыстырды. Г. В. Плехановтың пайымдауында, ойын еңбекке еліктеуден пайда болған еңбектің нәтижесі. Ойын — балалардың еңбегі. Сондай-ақ еңбек оның мазмұнын анықтайды, дәл тұжырым жасайды. Ертедегі ойындардың мазмұнынан соғыс, аншылық орын алды. Ең әуелі соғыс, содан кейін осы соғысты бейнелейтін ойынның болғаны еш күмәнсіз. Сөйтіп, Г. В. Плеханов ойынды балалармен біріге отырып, ойын міндеттерін шешу барысында тиісті жағдайларды қалыптастыра білуді де ойландыруы қажет деп тұжырымдайды [4, 56-69]. Г. В. Плехановтың осы ойын кеңестік кездегі ғалым Д. Б. Эльконин ойын, ең әуелі, үлкендердің іс-әрекеті ретінде пайда болды деп жалғастырады. Зерттеушілердің пікірінше, балалар ойыны осылай пайда болған.

Жеке тұлғаның дамуындағы ойынның әсерін ерте заманның өзінде – ақ атақты ғұлама ойшылдар, педагог, психолог ғалымдар көріп, байқап оны іске асыру жолдарын ұсынған. Ертедегі ұлы ойшылдар Я. Коменский, Ж. Руссо, Дж. Локк, И. Пестолоцци ойын арқылы балаларды болашақ өмірге бейімдеу керек деп түсіндірген. Я. Коменский ойынды баланың қозғалуына табиғи қажеттілік ретінде қарастырды. Ол балаларға ойнау үшін көмектесіп отыру қажеттігін, олардың іс – әрекетін бақылау керектігін ерекше атап көрсетеді. Дж. Локк балалардың еркіндікке, бостандыққа, ынталы келетіндігімен санасуды талап етті. Бұл мәселеде ол кейін Ж. Руссо дамытқан еркіндік тәрбие ұғымының негізін сала бастады. Оқытудың әдістері мен құралдары жөнінде мәселелерді қарастырған. Дж. Локк та, Ж. Руссо да ең бірінші орынға баланың дамуын, білім алып тәрбиеленуін ойын арқылы жүзеге асырылуын қойған.

Неміс педагогикасының көрнекті өкілі Ф. Фребель дидактикалық ойындардың негізін салушы болып есептеледі, ол қимыл – қозғалыс ойындарының, құрылыс дағдылары мен еңбек ету қабілеттерін дамытуға бағытталған дидактикалық жаттығулардың жүйесін жасады. Бірақ, Ф. Фребель ойындарының мазмұны баланың ой – өрісі мен қиялын дамытуды шектеді.

Зерттеушілер ойын арқылы оқу міндеттерін тиімді шешуге болатынын дәлелдеді. Ойынның теориясы мен маңыздылығы туралы К. Д. Ушинский мен П. Ф. Лесгафт, тәрбиеде және оқыту барысында ойынның алатын орны туралы В. А. Сухомлинский, С. П. Шацкий және Н. К. Крупская өз пікірін білдірген. К. Ушинский: «Сабаққа ойын элементтерін енгізу оқушылардың білім алу үрдісін жеңілдетеді. Ойынды балалардың өз бетімен ерікті атқаратын іс – әрекеті, ойын арқылы адамның жан дүниесінің барлық қырлары, жүректілігі, ерік – жігері қалыптасады», – деген ой айтады. Н. Крупская: «Бала жас болғандықтан ғана ойнамайды, балалықтың өзі оған ойнау үшін, яғни жаттығу арқылы өмірде қажетті дағдыларды игеру үшін берілген», – деген пікір айтады.

В. Сухомлинский: «Ойынсыз ақыл – ойдың қалыптасуы да жоқ және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз – ұшқын білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты», – деген ой айтады. А. Макаренконың айтуы бойынша, ойынға бір жақты көзқарас қате. Педагогикалық үрдісте ойынды дұрыс пайдалану сабақтың тиімділігін арттырады, балаларға қуаныш сыйлайды. Ойын бала үшін жаңа ортаға тезірек бейімделуге мүмкіндік береді. Жаңа ортаға, оқу үрдісіне өту үйреншікті өмір сүру әдістерін өзгертуді қажет етеді.

Қай халықтың болмасын, оның ұлттық ойындарының белгілі бір мақсаты мен әлеуметтік – психологиялық тұрғыдан ерекше қасиеттері болады. Сондықтан халық арасында қалыптасқан ойындар туралы сипаттамалық жинақтар, деректер және құжаттар дұрыс зерттеу мен талдауды қажет етеді. Ұлттық дәстүрлі халық ойындарының ел арасындағы беделі, тарихи қоғамдағы алатын орны және болашақ ұрпақты өсірудегі қажеттілігі, оның шығу тарихы туралы ғылыми тұрғыдан бізге дейінгі ғалымдар да көп ізденді. Осы мәселеге байланысты зерттелеген ғылыми еңбектерді біз хронологиялық шектігіне қарай бірнеше топқа бөліп қарастырамыз: орыстың отарлау саясаты кезеңіндегі алғашқы орыс әскери шенеуніктері мен миссионерлерінің көшпенділер хақындағы зерттеу жұмыстары; кенес заманы кезеңіндегі Орта Азия және Қазақстан халықтарының ұлттық ойындары туралы жазылған ғылыми еңбектер; мектеп жасына дейінгі балаларды дене шынықтыруға баулу әдістерін педагогикалық сипаттағы бағыт – бағдарлама тұрғысынан зерттелген жинақтар; тәуелсіз егеменді елдер кезеңіндегі (1992 жылдан бүгінге дейін) аталған тақырыпқа қатысты ізденістер.

Алғашқы топтама еңбектің тарихнамалық тізгінін Ә. Диваевтың еңбегін талдаудан бастайық. Ол өзінің «Игры киргизских детей» атты еңбегінде тарихта алғаш рет қазақтың ұлттық ойындарын үш топқа бөліп қарастырады. Ә. Диваев алғашқы топтағы ойын түріне рулық – қауымдық құрылыс кезеңінде өмірге келген ойындарды, екінші топтамадағы дәстүрлі ойындарға қозғалыс ойындарын, үшінші топқа – спорттық ойын түрлерін жатқызады. Ізденуші этнографтың дәлелдеуінше, халық ойындары балалардың іс – әрекетін, қимыл – қозғалысын дамытумен қатар денсаулығын шыңдауда тездетуші үрдіс әрекетін атқарады. Ә. Диваев: «Как киргизы развлекают детей» деген мақаласында: «Бала бас бармағын көтеріп оған пайғамбарымыз не дейді деп көк аспанға қарап, құдай тәңірінен рұқсат сұраған», – дей келіп, «Бес саусақ» ойыны мен саусақ атауларын алға тартады және аталған мақалада саусақ пен қимыл – қозғалыс жасау әрекеті негізінде баланы тәрбиелеп, шынықтырудың үлкен даналық философиялық мағынасы жатқандығы сөз етіледі.

Қазақ ұлттық ойынына тоқталғандардың бірі – орыс ғалымы А. Алекторов («О рождении и воспитании детей киргизов, правилах и власти родителей» Орынбор, 1891). Автор бұл еңбегінде көшпенді қазақ халқының өмір сүру салтындағы баланың дүниеге келген сәтінен бастап өсу динамикасына дейін ұлттық ойын мен қимыл – қозғалыс әрекетінің алатын орны және балғындардың денсаулығы мен дене мүшесінің қалыптасып дамуындағы жеке халық ойындарының қажетті жақтарын ашып көрсетеді. Психологтар дәлелгендей, білімді неғұрлым тиянақты меңгеру үшін балалардың мақсаты түсінуі аса маңызды. Ол үшін мақсат оның мағынасы нақты айқын белгіленіп, мақсатқа жету тәсілдері көрсетілуі керек.

Объектілердің нақты қасиеттері жайлы білімді қалыптастыруға түсіндіруді сызба және белгілік үлгілер түрінде көрініс тапқан әрекетін бастаған тиімдірік. Қандай да бір құбылысты тану барысында адамда оны түсінгендік, меңгергендік сезімі пайда болуы тиіс. 2-3сынып оқушылары шамамен 7-10 жас аралығындағы оқушылар. Олар бейнелі-көркем ойлауымен ерекшеленеді. Бұл жас оқушылары үшін мнемоникалық әрекет нәтижесінде еріксіз есте сақтау тән.

Осы ойын арқылы шет тілдегі материалдың айтарлықтай бөлімі еріксіз есте қалады. Р.И.Жуковскийдің тәжірибелеріне қарағанда бала балалық шағынан бастап өлеңдер мен түрлі ұйқастарды онай оқып үйренеді. Ал, С.Л.Рубинштейннің пікірі бойынша өлеңмен жазылмаған материалға қарағанда, өзінің ұйқасы мен ырғағы арқасында өлеңдер тез есте сақталады. Сондықтан да 2-3сынып оқушыларының сөйлеуін дамыту үшін, тез жатталынатын өлеңдер мен ұйқастарды таңдау керек. Сондай-ақ осы жастағы оқушылар қарым-қатынасқа бейім және тез әсерленгіш келеді. Олардың назарын жаңа әрі кенеттен болған жағдайлар қызықтырады. 7-10 жасар оқушылардың ақыл-ой мүмкіндіктері әжептәуір кен. Олардың пікір алмастыруға, шешім қабылдауға, ойша пайымдауға, заттар мен құбылыстарға анализ жасауға мүмкіндіктері қалыптасқан. Сондай-ақ 2-3сынып оқушылары да мұғалімнің қойған бағасына сезімтал келеді. Міне, бұл шет тілін ойын арқылы үйретудің әдісі болып табылады. Бұл әдістерді жекеше қолдану нәтиже бермейтіндігін байқап отырмыз. Нәтиже барлық әдісті қолдану ретімен пайдаланғанда ғана болады. Бұл әдістің тиімділігі оқушылардың белсенділігін пәнге деген қызығушылығын, ынтасын арттыруында болып табылады.

Бастауыш сыныптағы балалардың негізгі іс-әрекеті ойнау іс-әрекеті болып табылады, сондықтан ағылшын тілін үйрету үшін мұғалім осы факторды ескере отырып әртүрлі ойындарды пайдалану керек. Ойындар арқылы мұғалім балаларға жаңа сөздерді, сөз тіркестерін үйрете алады. Бастауыш сыныптағы балалар да ойнағанды ұнатады, бірақ оларды ағылшын тіліне оқыту үшін тек ойындарды ғана емес, әртүрлі тапсырмалар, жаттығуларды да орындатқызу керек. Ойын арқылы балалар шетел тілінде жеңіл қарым-қатынас жасай алады және ойын кезінде оқушылар шаршағандарын сезбей, әсерлене, қызыға отырып шет тілін тез үйренеді. Егер мұғалім ойынды тек балаларды көңілдендіруге, дем алдыру үшін ойнатса, одан ешқандай пайда жоқ. Ойын белгілі бір білім беруді мақсат етіп, ойналған кезде ғана нәтижелі болады. Ойын дегеніміз: іс-әрекет (тілдік) зорлықтың, қыстаушылықтың жоқтығы жеке адамға ғана тән іс-әрекет коллектив арқылы тәрбиелеу және білім беру баланың психикасын, ой-өрісін дамыту қызықтыра отырып үйрету.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі :

1. Назарбаев Н.А. ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы. Астана, 2012.
2. Аганина Қ.Ж. Қазақстанда білім беру процесін жетілдіру мәселесіне. // БІЛІМ әлемінде. В мире образования, In the world of EDUCATION №5, 2010ж. 3-5 беттер.
3. Демуюв А.К. Педагогикалық оқу орындарындағы болашақ мұғалімдерді тұлғалық-кәсіби дамыту процесінде рухани және дене тәрбиесін интеграциялау // Педагогика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияның авторефераты. Шымкент, 2010
4. Бейсенбаева А., Сейдіғазым Н. «Интеграциялық оқытуды жүзеге асыру». Алматы, Қазақстан мектебі журналы, №5 2002. -55-56 бб.

Мұғалім мінбері

Саурукова Г.И.- докторант, “Southwest” Университеті, ҚХР
Рахымжанова С.Қ.-магистр аға оқытушы, ҚазМҚПУ

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚИТУДА СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Елбасының «Егеменді елдің, келер ұрпақтың болашағы, келешегі білімде жатыр, ол үшін білімді, білікті ұстаздар керек.» деген сөздері мектептегі әр ұстазға үлкен жауапкершілік жүктейді. Осы жауапкершілікті басшылыққа ала отырып, оқушыларға қалай оқу керектігін үйретіп, соның нәтижесінде еркін, өзіндік дәлел-үждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, сыни пікір-көзқарастарды жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлық танытатын оқушы қалыптастыруға дайын болуымыз керек.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы – әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Бұл тәжірибені жүйеге келтірген Джинни Л.Стил, Куртис С.Мердит, Чарльз Тэмпл. Жобада Ж.Пиаже, Л.С.Выготский теориялары басшылыққа алынған. “Сын тұрғысынан ойлау” ұғымы белгілі бір идеяларды қабылдай отырып, оның неге қатысты екенін зерттеу, оларды жеңіл септикалық ойларға қарсы қоя білу, салыстыра алу, сол идеяларға қарсы көзқарастармен тепе-теңдікте ұстап зерттеу, оларға сеніммен қарау деп түсіндіреді авторлар. Сын тұрғысынан ойлау – сынау емес,

шыңдалған ойлау. Бұл деңгейдегі ойлау тек ересек адамдарға, жоғарғы сынып оқушыларына ғана тән деп ойлау аса дұрыс емес. Себебі жас балалардың да бұл жұмысты дұрыс ұйымдастырған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шыңдалып, белгілі бір жетістіктерге жетері әбден мүмкін. Оған осы жобамен жұмыс істеу барысында көз жеткіздік.

Аталмыш бұл бағдарламаның ішкі құрылымында ерекшелік бар. Бұл құрылым 3 деңгейден тұратын оқыту мен үйретудің моделі. Білімнің болашақта пайдаға асуы, қажетке жарауын қалыптастырады. Көп ақпаратты талдай, жинақтай отырып, ішінен қажеттісін алуға үйретеді. Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдерінен түзіледі.

Енді осы кезеңдердің мақсат-міндеттеріне толығырақ тоқталып өтейік. Қызығушылықты ояту;

Үйрену процесі – бұрынғы білетін және жаңа білімді ұштастырудан тұрады. Үйренуші жаңа ұғымдарды, түсініктерді, өзінің бұрынғы білімін жаңа ақпаратпен толықтырады, кеңейте түседі. Сондықтан да, сабақ қарастырылғалы тұрған мәселе жайлы оқушы не біледі, не айта алатындығын анықтаудан басталады. Осы арқылы ойды қозғату, ояту, ми қыртысына тітіркенгіш арқылы әсер ету жүзеге асады. Осы кезеңге қызмет ететін “Топтау”, “Түртіп алу”, “Ойлану”, “Жұпта талқылау”, “Болжау”, “Әлемді шарлау” т.б. деген аттары бар әдістер, стратегиялар жинақталған. Қызығушылықты ояту кезеңінің екінші мақсаты – үйренушінің белсенділігін арттыру. Ойткені, үйрену – енжарлықтан гөрі белсенділікті талап ететін іс-әрекет екені даусыз. Оқушы өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісімен бөліседі, тобында талқылайды. Яғни айту, бөлісу, ортаға салу арқылы оның ойы ашылады, тазарады. Осылайша шыңдалған ойлауға бірте-бірте қадам жасала бастайды. Оқушы бұл кезеңде жаңа білім жайлы ақпарат жинап, оны байырғы біліммен ұштастырады.

Ойлау мен үйренуге бағытталған бұл бағдарламаның екінші кезеңі мағынаны тану. Бұл кезеңде үйренуші жаңа ақпаратпен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды. Оның өз бетімен жұмыс жасап, белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Оқушылардың тақырып бойынша жұмыс жасауына көмектесетін оқыту стратегиялары бар. Бір әңгіменің соңына тез жету, оқығанды есте сақтау, мәнін жете түсіну – күрделі жұмыс. Сондықтан да, оқушылар арасында оқуға жеңіл-желпі қарау салдарынан түсіне алмау, өмірмен ұштастыра алмау жиі кездеседі. Мағынаны түсінуді жоғарыдағыдай ұйымдастыру – аталған кемшіліктерді болдырмаудың бірден-бір кепілі. Тақырып туралы ой-толғаныс – бағдарламаның бұл келесі кезеңі. Күнделікті оқыту процесінде оқушының толғанысын ұйымдастыру, өзіне, басқаға сын көзбен қарап, баға беруге үйретеді. Оқушылар өз ойларын, өздері байқаған ақпараттарды өз сөздерімен айта алады. Бұл сатыда оқушылар бір-бірімен әсерлі түрде ой алмастыру, ой түйістіру, өз үйрену жолын, кестесін жасау мақсатында басқалардың әр түрлі кестесін біліп үйренеді. Бұл үйрену сатысы – ойды қайта түйіп, жаңа өзгерістер жасайтын кезең болып табылады. Әр түрлі шығармашылықпен ой түйістіру болашақта қолданылатын мақсатты құрылымға жетелейді. Осы кезеңді тиімді етуге лайықталған “Бес жолды өлең”, “Венн диаграммасы”, “Еркін жазу”, “Семантикалық карта”, “Т кестесі” сияқты стратегиялар әр сабақтың ерекшелігіне, ауыр-жеңілдігіне қарай лайықтала қолданылады. Оқушыларды алған білімдерін қорытуға, оған сын көзбен қарап, ойын түйіндеуге үйрететін бұл әдісті кез келген сабақта қолдануға болады.

Венн диаграммасы. Бір-бірімен айқасқан екі шеңбердің екі жағына салыстыруға берілетін объектілердің сипаттамалары жазылады. Ал айқасқан жерге екеуіне ортақ сипаттар тізіледі. Салыстыруға арналған тапсырмаларды осы диаграммаға салып, оқушылар қызыға толтырады, яғни салыстыру сияқты күрделі ойлау операциясын меңгереді.

Біз жобадағы әдістердің тек бірнешеуін ғана сөз еттік. Қалғандары осы тақырыптар арнайы ұйымдастырылатын курс жұмыстарында талқыланады.

“Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту” жобасында жұмыс жасауды бастаған мұғалімдер бұл сабақтар баланың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал ететіндігін атап өтсе, оқушылар оқудың сабақтардың қызықты, жеңіл өтетіндігін, ұжымда бірлесіп жұмыс жасауға үйрететіндігін, білімнің тереңдігі, әрі тиімділігі артатындығын баяндайды.

Мектеп өмірінде мұғалімдердің аталмыш жобамен жұмысқа дейінгі және кейінгі кезеңін салыстыру оқушылардың оқуға деген ынта-ықыласының артқандығын, адами жақсы қасиеттердің қалыптасқандығын, мұғалімнің шыдамдылық, төзімділік сияқты сапаларымен қатар оқушылардың басқаны қабылдау, түсіну, сыйлауды үйренгендігімен сипатталады.

Бүгінгі қоғамға, мектепке керегі де осылар деп ойлаймын. Оқытудың осындай жаңа педагогикалық технологияларын сабаққа ендіру бүгінгі таңда әрбір ұстаздың басты мақсаты болуы керек. Себебі, елімізге заман талабына сай қалыптан тыс ойлай алатын, шұғыл шешімдер қабылдай білетін, белсенді, шығармашыл азаматтар қажет. Сабақта тек білімділік мақсаттарды шешіп қоймай, балалардың жекелік қасиеттерін, қабілеттерін дамытудың жолдарын қарастыруда дәстүрлі оқыту мен дамыта оқытудың айырмашылығын салыстыру кестесі арқылы көрсетуге болады. Мұғалім бұл жүйемен жұмыс

жасағанда, үнемі оқушы санасында болып жатқан өзгерістерді бақылап, оның дамуын жан-жақты зерттей отырып, өз сабақтарын соған сай өзгертіп отыруы тиіс. Әйтпесе, жана жүйенің құны болмайды. Осы сыни тұрғыдан ойлау модулі қазіргі заманның өрленуіне қарай Қазақстанның ашық, еркін азаматын тәрбиелеу. Сыни тұрғыдан ойлау модулін сабақта қолдану өте тиімді. Сондықтанда болашақта ары қарай қолданып, жетілдіріп және мақсатымызға жетеміз деген үлкен сенім бар.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық, үшінші (негізгі) деңгей, (2012)
2. Туякаева D.Sh. «English for special purposes», Almaty, (2009)
3. www.cpm.kz

Мұғалім мінбері

Сеидомарова С.Н., преподаватель кафедры иностранных языков, КазГосЖенПУ

КОММУНИКАТИВНЫЕ ЦЕЛИ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ ВТОРОМУ ИЯ

Преподавание второго ИЯ в школьной системе образования Казахстана не имеет давней традиции. Если вузы включали обучение второму ИЯ в свои учебные планы и программы, то в общеобразовательной школе статус предмета второго ИЯ не был определен. Изменения в политической системе, социально-экономической и культурных сферах в Казахстане в 90-х годах привели не только к значительному расширению функций предмета «Иностранный язык», переосмыслению содержания обучения, его целей и задач, но и к необходимости поиска новых подходов в этой области. Новые возможности в организации школьного образования, появившиеся за последнее десятилетие позволили ввести в ряде школ обучение второму ИЯ.

Изучение второго ИЯ, в нашем случае, французского, позволяет учащимся познакомиться с иной европейской социальной культурой, другими видами государственного устройства, жизнью и бытом сверстников, осознать то общее, что есть у народов, принадлежащих к разным культурам, глубже понять механизмы европейской интеграции». К сожалению, существующие программы по второму ИЯ не отражают актуальной ситуации, сложившейся в последние годы.

Кроме того, нередко во многих учебных заведениях используют материалы, предназначенные для обучения первому ИЯ. Практика показывает, что учителя мало учитывают специфику второго ИЯ и преподают его как первый ИЯ. Многие учителя недостаточно активизируют знания учащихся из первого ИЯ, в то время как это могло бы существенно облегчить овладение вторым ИЯ.

Обучение второму ИЯ представляет учащимся шанс использовать знания грамматических конструкций, общеучебные умения и навыки, полученные при изучении первого ИЯ. «Лингвистический опыт школьника характеризуется синтезом знаний, умений и навыков не только в родном языке, но и в первом иностранном, оказывает положительное влияние на усвоение второго ИЯ, несмотря на наличие интерферирующего действия первого ИЯ, он позволяет быстро и осознанно овладевать понятиями и терминами».

Наличие подобного опыта не только облегчает овладение основными видами речевой деятельности, но и помогает быстрее освоить навыки межкультурной коммуникации на более высоком уровне.

Бесспорно, что в начале нового века целью обучения иностранным языкам не может являться передача лингвистических знаний, умений и навыков, и даже не энциклопедическое освоение страноведческой информации, ограничивающейся, в первую очередь, суммой географических и исторических понятий и явлений. Центральное место в педагогическом процессе должно занять формирование способностей к участию к межкультурной коммуникации, что особенно важно сейчас, «когда смешение народов, языков и культур достигло невиданного размаха и как всегда остро встала проблема воспитания терпимости к чужим культурам, пробуждения интереса и уважения к ним, преодоления в себе чувства раздражения от избыточности, недостаточности или просто непохожести культур. Именно этим вызвано всеобщее внимание к вопросам межкультурной коммуникации.

Обучение второму ИЯ способствует развитию способностей к межкультурной коммуникации на качественно ином уровне по сравнению с первым ИЯ. Это связано с тем обстоятельством, что учащиеся начинают знакомство с новым предметом, находясь на более высокой ступени психологического и физиологического развития, они старше и более зрелы с интеллектуальной точки зрения.

Реализовать подобную ситуацию в школе зачастую затруднительно, так как сам учитель не всегда понимает сложность проблемы. Выбирая учебник по второму ИЯ, преподаватели останавливают свое внимание порой на тех материалах, где с их точки зрения, наиболее полно и доступно представлена

грамматика, изложены факты из истории и географии страны изучаемого языка. Однако, если ставить своей целью организацию современного коммуникативного процесса, то при выборе учебного пособия следует обратить внимание на такие критерии, как: насколько учебник позволяет активизировать лингвистический опыт школьника, приобретенный при изучении первого иностранного языка;

- 1) насколько данные учебные материалы стимулируют интерес к изучению нового языка и культуры;
- 2) соответствуют ли они социальному опыту учащегося и его межкультурным умениям, полученными при овладении первым иностранным языком;
- 3) имеются ли в данном учебнике достаточно разнообразных текстов, заданий и упражнений для проведения би- и триполярного сравнения языков и культур.

Необходимо глубокое понимание особенностей менталитета, стиля жизни и системы моральных ценностей, если народы стремятся к сотрудничеству. Отсутствие взаимопонимания обусловлено в меньшей степени наличием ошибок лингвистического плана, и в гораздо большей - стратегическими ошибками в коммуникации.

Межкультурное обучение охватывает, таким образом, целый ряд отдельных аспектов, начиная от лингвистических, прагматических (как правильно вести себя в конкретной ситуации), эстетических (что считают красивым или отталкивающим в иной культуре) и заканчивая этическими (что представляют собой моральные ценности) проблемами.

Как известно, процесс обучения языку включает обучение иноязычному языковому материалу и обучение деятельности общения. Оба эти аспекта важны. Действие их направлено на создание условий, в которых изучаемый материал и изучение языка в целом приобретает личностный смысл. Следовательно, если мы хотим научить общаться на иностранном языке, то учить этому нужно в условиях общения. Это значит, что обучение должно быть организовано так, что бы по основным своим качествам, чертам оно было подобно процессу общения. В этом заключается коммуникативность.

Принципы коммуникативной направленности определяет содержание обучения и то, какие коммуникативные умения необходимо формировать, что бы учащийся мог осуществлять общение в устной и письменной форме. Принцип коммуникативной направленности определяет отбор и организацию учебного материала, тематику, сферы общения, ситуацию общения, возможные в данных ситуациях. Тема определяет и минимизирует речевое поведение собеседника. Она обеспечивает им взаимодействие в содержательном плане. Сфера общения позволяет установить, где, когда, между кем может происходить общение, какие социально- коммуникативные роли вступает человек. Во всех случаях возникает ситуация общения, включающая в себя тех, кто говорит, кому говорить, отражающая взаимодействие говорящих, остановку в которой происходит речевой акт, тему.

Иными словами ситуация-это совокупность обстоятельств, побуждающих к речи в целях воздействия человека на других людей. При обучении иностранному языку в школе должны создаваться учебные ситуации. Если проанализировать темы и ситуации, предлагаемые в процессе обучения, то необходимо отметить их осуществление в процессе реальных коммуникации вряд ли возможно.

Чтение необходимо для правильной ориентации в печатной информации, умение по контексту догадываться о значении не знакомых слов.

В процессе преподавания иностранного языка осуществляются все виды речевой деятельности на необходимом уровне.

На начальном этапе обучения осуществляется освоение фонетического и грамматического строя языка, основной лексики по программе, далее продолжается накопление лексических единиц и тренинга драматического материала. После закрепления необходимой грамматической и лексической базы программа курса постепенно усложняется. Это – монолог, диалоги на уровне заучивания, трансформация. При работе над текстом учащиеся начинают работу с базовой лексики по теме, затем составляют план, задают вопросы, отвечают на вопросы, составляют диалоги, занимаются сбором информации. Класс делится по группам. Каждая группа получает одно задание, которое является частью одной большой темы. В результате совместной работы групп достигается усвоение материала в полном объеме. Задание дифференцировано по сложности и объёму и группа получает оценку в зависимости от достижения каждого учащегося.

Также по этой теме группа составляет вопросы, диалоги и словарь. С ними проводятся такие упражнения и виды занятий, которые вовлекают их размышления о себе, о друзьях.

После изучения темы – Встреча с людьми и формы обращения ребятам предлагается составлять диалоги по темам: – Приглашение , –поздравление , –благодарность , –извинение .

Наряду с говорением, аудирование обеспечивает возможность общения на иностранном языке. При отборе текста для аудирования учитываются его языковые способности. Безусловно, важен правильный выбор темы аудио текста с точки зрения интересов учащихся. Например, учащихся младших классов интересуют тексты основанные на сказочных сюжетах, занимательные истории о животных, для средних классов доступными и интересными являются тексты о любви и дружбе, о жизни народа других

стран. Учащийся выпускных классов проявляют интерес к текстам, связанным с профессией. Помимо этого, необходимо использовать на уроках аудио тексты страноведческого характера, а так же тексты для аудирования элементов юмора. Иногда можно слушать просто музыку для психологизации учебного процесса, чтобы вовлечь всех ребят в речевую активность на фоне музыки и всеобщей атмосфере доброжелательности. В доброжелательности, творческой атмосфере, на занятиях по языку снимаются коммуникативные барьеры, и стимулируется общительность.

Литература:

1. Чичерина Н.А. К вопросу о преподавании второго иностр. языка в средней школе.// ИЯШ, 1999, №3
2. Щелилова А.В. Концепция обучения франц. языку как второму иностр.(на базе английского). - М.: Изд-во ДИСК- Т,1999.
3. Яковлева Л.Н. Межкультурная коммуникация как основа обучения второму иностранному языку.// ИЯШ,2001, №6
4. Гальскова Н.Д., Соловцова Э. Н. К проблеме содержания обучения иностранным языкам на современном этапе развития.

Шәкірттер шыңдалғанда

Халел Агнур,

«5В011900-Шетел тілі:екі шетел тілі» мамандығы, ҚазМҚПУ

ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА КӘСІБИ ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ТІЛДІ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ТЕРМИНДІ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Қазіргі уақытта Қазақстан әлемнің жүз жиырма бір елімен дипломатиялық қарым-қатынас орнатты. Шетелде елу шетелдік мекеме, соның ішінде отыз екі қазақстандық елшілік, төрт тұрақты өкілдік, екі дипломатиялық миссия, үш бас консулдық, он консулдық және бір төлқұжат-виза қызметі жұмыс істейді. Республиканың өзінде 67 дипломатиялық миссия мен халықаралық ұйымдардың өкілдіктері бар. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы алпыс төрт беделді халықаралық ұйымдарға мүше болып табылады. Тәуелсіздік алғаннан бері мемлекетаралық және үкіметаралық деңгейде Қазақстан 1300-ден астам халықаралық келісімдерге қол қойды.

Осы орайда, бұрынғы кеңес одағының ішінде тәуелсіздігін алған түркі халықтар болсын, мейлі шалғайда жатқан Түркия республикасы болсын, арада барыс-келістермен бірге мәдени байланыстар да қанағаттана бастады.

Тіл аралық кез келген халықтың болмысын, сана сезімін, дүниетанымын байқауға болады. Тілді жетілдіру – барлық адамзаттың міндеті. Тілдік орта лингвоэкологиялық зерттеудің түпқазығы болып саналатын қоғам мүшелерінің тілдік санасының қалыптасуына ықпал ететін, тілдік жүйенің жай-күйі мен сол тілде қолданылатын терминдер, оның даму мен қызмет етуіне әсер ететін мәдениет факторларының жиынтығы.

«Термин дегеніміз – (ағылшын тілінен аударылғанда) арнайы ұғымдар мен арнайы заттарды дәл белгілеу үшін жасалған (қабылданған, енген және т.б.), тілдегі арнайы (ғылыми, техникалық т.т.) сөздер мен сөз тіркестері».

Кәсіби түрік тілін дамыту мәселесінде, яғни сөздік қорды байыту – өте маңызды мәселе. Ал өзге ұлт өкілдеріне кәсіби қазақ тілін оқытуда ол басты бағыттардың бірі болып саналады. Студенттер үйренетін тілдің сөз байлығын игермей, сол тілдің қоғамдағы сөйлеу мәдениеті мен қарым- қатынас жасауға қажетті дағдыларды меңгере алмайды.

«Термин» ұғымы негізінен ғылым мен білімнің бір саласына, бір терминологияға тән болып келеді. Терминдердің ішінде тек бір саладағы терминологияға қатысты терминдер де, түрлі саладағы терминологияға қатысты терминдер де кездеседі. Мысалы, «эпентеза, метатеза, флекция, аффикс, идиома» деген терминдер тек лингвистикада ғана қолданылады. Ал операция, ассимиляция деген терминдер әр түрлі саладағы терминологияда жұмсала береді. Терминдік сөздері қолданылатын салада бір ғана мағыналы ұғымды білдірулері керек, оларды өзгертуге болмайды. Жеке бір ғылымның өзіне тән негізгі терминдері мен терминологиясы болады. Терминдер – тілде ғылым мен техника, мәдениеттің әр саласына қатысты белгілі бір ұғымды дәл білдіру үшін қолданылатын сөздер. Лексиканың басқа түрінен терминдердің басты айырмашылығы – көпмағыналы емес, бір нақты мағыналы болып келетіндігі. Оларда эмоционалды бояу, экспрессивті- стилистикалық қызмет болмайды. Терминологияның басты мәселелерінің бірі жалпы халықтық қолданыстағы сөздердің терминдену жолдары, олардың терминологиялық қорды құрауға қатысы мен тілдегі семантикалық өзгерістерді зерттеу екендігі белгілі. Осы ретте зерттеу жұмысының өзектілігі жаңа терминдер, оның ішінде дипломатия саласына қатысты

терминдер жасаудағы әртүрлі тәсілдердің, термин қалыптастыруға негіз болатын тіліміздің ішкі заңдылықтары мен қайнар көздерінің ерекшеліктерін көрсетудің қазақ тіл біліміндегі маңыздылығынан көрінеді.

Осындай күрделі халықаралық қатынастарға түсіп отырған Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілінің дипломатиялық терминдері мемлекетаралық және үкіметаралық деңгейде өз қызметін атқаруға тиіс деп ойлаймыз. Бұл жұмысымыздың тіл саясаты тұрғысынан да, қоғамдық, оның ішінде дипломатиялық, экономикалық-саяси қатынастар жасауда да зәрулігін дәлелдейді, зерттеу тақырыбының өзектілігін нақтай түседі. Қазақ тіліндегі дипломатиялық терминдерді ағылшын дипломатиялық терминдерімен салғастыра зерттеуіміздің негізгі себебі: ұзақ даму тарихы бар, бір жүйеге келтірілген, ғылым тілі ретінде толық қалыптасқан ағылшын тілі дипломатия саласының ілім жетістіктерін мейлінше тиімді пайдалану, қазіргі қазақ тіл білімінің сұраныстарын қанағаттандыруға ұмтылу болып табылады. Қазіргі кезде терминнің табиғаты мен оның барлық типологиялық ерекшелігін сипаттайтын жалпы қолдайтын анықтамасы жоқ. Егер терминологиялық зерттеулерге көз жүгіртсек, терминнен артық проблемалы бірлік жоқ екендігін және оның анықтамасын анықтауға талпыныс жасалған бірнеше еңбектің орын алып отырғандығын байқауға болады: «бір топ ғалымдар терминге логикалық анықтама берсе, енді бір топ ғалымдар терминге тән белгілерді келтіріп, оның мағынасын сипаттай отырып ашады, үшінші топ ғалымдар терминді қандай да бір дәлелсіз бірлікке қарама-қарсы қою арқылы түсіндіреді». Терминолог – ғалымдар термин анықтамасындағы мұндай әртүрліліктің орын алып отырғандығын, терминнің бірнеше ғалымдар объектісі екендігімен түсіндіреді. С.С. Құнанбаева «Мәдениетаралық қарым-қатынас тақырыбы» жаһандық ғаламдық өмір кеңістігінде тиімді өзара іс-қимыл жасауға мүмкіндік береді. Өзара түсіністік пен ынтымақтастықтың негізі ретінде коммуникациялық серіктестердің тілі мен мәдениетін білу. Сонымен бірге, өз халқының ұлттық-мәдени ділін бейнелейтін ұлттық-этникалық өзін-өзі танытатын тұлғамен бір уақытта қалады. Бұл мәдениет пен тілдің жалпылама ұсынушысы ретінде, адамның өзіндік тілдік мәдениетінде өздігінен жүзеге асыру үрдісінде адамның құрылымы онтогендік түрде қалыптасты. Егер адамның әлеуметтануының объективті көрінісі оның қатысуын, белгілі бір этнос мәдениетінің тілі ретінде осындай шектеулі бірлікті ойлау мен менгеру болып табылады. [1, 6 б].

Қазақ тіл білімінде терминологияны зерттеуші ғалымдардың бірі Шерубай Құрманбайұлы терминге мындай анықтама берген: Термин – ғылыми немесе өндірістік - технологиялық ұғым атауы болып табылатын арнайы қолданыстағы дефинициясы (ғылыми анықтамасы) бар сөз немесе сөз тіркесі [2, 222 б]. Термин – терминологиялық жүйенің элементі. Арнаулы мақсаттар тілі теориясы тұрғысында берілген анықтама: «Термин» атауының өзі әр кезеңде ұлт тіліне түрліше аударылып, оның бірнеше балама нұсқасы ұсынылды. Қ. Ибрайымов, А. Байтұрсынов еңбектеріндегі терминология және стилистика мәселелері бастапқы қазақ терминологиясы кезеңінде «пән сөз» деп атаған [3, 618 б].

Ал, Ө.Айтбаев «Термин» ұғымын былай сипаттаған әлі күнге бұл жайында бірыңғай пікір қалыптаса алмай келеді. Мына еңбекте қабылданған көзқарас бойынша «Термин – бұл арнаулы қолданыс салаларындағы ғылыми немесе өндірістік – технологиялық ұғымның атауы болып табылатын және дефинициясы (тиісті ұғымның анықтамасы) бар сөз немесе сөздер тіркесі» [4, 14 б].

Қ.Жұбанов "Қазақ әдебиет тілі терминдері туралы" атты мақаласында халықаралық терминдерді бұзып, аударуға қарсы болып, мынадай тұжырым айтады: "Термин алу мәселесінде бізде неше түрлі өрескелдік болғанын көреміз. Бізде психология демей, жан жүйесі, геометрия демей, пішіндеме деп алынған болатын. Әрине, бұл өрескелдік, аударылмайтын сөздерді, халықаралық терминдерді аударып алам деуден, аудару керек болғанда да, терминдерді емес, сөздердің лексикалық мағынасы, аударудан келіп шығатын ауру екені даусыз. Ғалым осы еңбегінде халықаралық терминдерді қабылдау және жазу нормаларында ғылыми-техникалық бірлікті сақтау қажеттігін қатаң түрде ескертеді. Термин сөздің тұрақтылығын қолдай отырып, бір ұғымды белгілеуде оның жай мағынасы ғана сәйкес келетін сөздермен аталып аударылмай, өзінің бұрынғы қалпын сақтау қажеттігін барынша ескертеді. Терминдердің қабылдануы туралы өзінің ұстанған жолы мен бағыты туралы автор көрсетілген мақаласында былай деп жазады: «Біз бірыңғай интернационал терминдердің қазақ тілінде оларға сәйкес келетін сөздер табылсын, табылмасын, аударылып алынбасын дейміз. Қазақ тілінің терминдері жайлы біздің ұстаған жолымыз осы» [5,36]. Сондай-ақ, терминологияның әртүрлі ғылыми-теориялық мәселелеріне арналған Ф.Тимурташ, С. Ақаев, Е. Әбдірасілов, М. Капла, А. Исанов, И. Мұратбаева, Г. Бүркітбай, С. Исақов, Г.Бегимова, Каплан М., Ә. Нұржанова, т.б. көптеген зерттеушілердің жұмыстары бар.

Сонда бұл келтіріліп отырған екі анықтаманың өзара –өзіндік ғана айырмасы болғанмен, негізінен бір тектес екенін көреміз. Термин болатын сөздің шегі, шеті, шекарасын анықтау керек дегенді меңзейді. Яғни оның өзге сөздерден айырмасы оның мағынасының шектеулі болатындығында дегенді білдіреді. Термин сөздер тілдің ғылыми-техникалық прогреске иек артып, қол созған тұсына тән лексиканың арнайы саласы, яғни бұл бір жағынан, тілдің әдебиетін тәтпіштей түсетін бір белгі. Басқаша айтқанда, терминологиялық лексика әдеби тілмен тікелей байланысты дамып, оның әдебиетінің негізгі көрсеткіштерінің біріне айналады. Ол алдымен, ғылыми ой - пікірді, техникалық ұғымды білдіру үшін

пайда болады да, олардың дамуымен бірге қанаттанады. Термин сөз нақты, қысқа, тұжырымды, дәлме-дәл және бір мағыналы болуы керек. Алайда бұл шарттардың бәрін бірдей үнемі түгел сақтап отыру қиынға соғады. Кейде кейбір техникалық ұғымдарды білдіру үшін бірнеше сөздер тізбегін пайдалануға немесе тіркес жасау тура келеді. Сөйтсе де термин жасау процесінде оның негізгі талаптарын сақтау қажет [6, 445 б].

Бұл пікірден аңғарылатын нәрсе, А.Байтұрсынұлы өзіне дейін болмаған терминдерді төл сөздердің мағынасын абстракциялау арқылы жасауға көп көңіл бөлді, сонымен бірге қажетіне қарай өзге тілден де терминдер алудың мүмкіндігін көрсете алды.

Қазақ тіл білімінің негізін қалаушы ғалым ретінде О.С. Ахманова терминология саласындағы негізгі ұғымдарды және олардың өзара байланысын анықтап, яғни қазақ тілінің табиғатын көрсететін ұғымдар жүйесін түзумен қатар, сол ғылыми ұғымдардың атауларын да жасаған [7, 56 б].

Түрік тіліндегі терминдердің де өзіндік зерттелу тарихы мен жүйесі бар. Өткен ғасырдан бүгінге дейін терминдер жайында терең пікірлер айтылып келеді. Республика құрылғанға дейін айтылған ой-пікірлердің маңызды бөліктерінің бірі, түбірі арабшадан енген терминдермен байланысты. Сондай-ақ кірме терминдердің қатарына батыс тілдерінен енген терминдер де кіреді. Терминдерге терең және дұрыс зерттеулер жүргізу үшін, түрікшелеуге қатысты жасалған ғылыми жұмыстарды, айтылған ой-пікірлер мен терең көзқарастарды бақылай отырып, пайдамызға жаратуымыз қажет.

Ендеше білім саласындағы ізденіс, зерттеулері өте ертеден бастау алады. Каплан С.М. еңбектерінде арабшаны ғылыми тіл, парсышаны әдебиет тілі ретінде мойындаған түріктер, осы тілдерде әртүрлі ғылым және өнер салалары бойынша шығармалар жазған. Сондай-ақ түрік ғалымдары арабша және парсыша жазылған еңбектерді түрік тіліне аударған. Медицина, математика, астрономия, шариахат, ислам тақырыптарында жазылған шығармалардың уақыт өте келе терминдері түзелген. Бұлардың саны өткен ғасырдан бері арта отырып, ғылымның дамуына жол ашқан [8, 350 б].

Сондай-ақ, Ф.К. Тимурташ өз еңбегінде түрік тілі қоғамы алғаш рет түрікше сөздік пен түрік емле сөздігін жариялағаннан кейін әрі қарай жұмыстарын жалғастырды. 2876-шы Ататүрк мәдениет, тіл және тарих жоғарғы қоғамы заңының 37-ші пунктіннің "Д" бөлігі бойынша түрік тілі қоғамына "Барлық ғылым, техника, өнер салаларында термин түзету және зерттеу" міндеті жүктелген делінген [9, 555 б].

Республика құрылғаннан кейінгі алғашқы он жылдықта терминдер түбірі жағынан бірқатар өзгерістерге ұшырады. Бұған қарамастан осы кезеңде ұлттық әдебиет дәуіріндегі сияқты, жалпы тіл мәселесі жан-жақты қаралғанымен, терминдерге аса көңіл бөлінбеген. Осындай дәстүр күні бүгінге дейін жалғасын табуда. Шындығында, терминдер жайлы жасалған зерттеулердің саны жоқтың қасы десек қателеспейміз. Ең көп жалпы тілдік мәселелер ғана зерттеліп, терминдер мәселесі орайы келгенде ғана қарастырылып келеді.

Қорыта келе, отыз жыл ішінде жалпы тілдік мәселелермен бірге, жаңадан алынған сөздер де алғашқылардың бірі болып зерттелуде. Батыс тілінен кірген ескі сөздерді алып тастап, орнына жана сөздердің енуін керексіз деп тапқандар әлеуметтік қорды сақтайтын, тілдің көп зардап көргендігін, ешбір тілдің саф еместігін сондай-ақ, түрік тілінде де басқа тілден енген сөздердің қолданысқа ие бола алатындығын қолдаушылар да табылған.

Шетел тілінен енген мыңдаған сөздермен қалыптасқан түрік әдебиетін әдебиеттен тысқары қалдырамыз ба? - деген сияқты сұрақтармен қатар, жаңа сөздердің барлығының еркін түрде жасалуы, сондай-ақ, әркімнің жаңа сөздер жасауға кірісуі, грамматикалық ережелерге сай емес қате сөздердің пайда болуы сияқты мәселелердің әсерінен туындаған пікірталастар бүгінге дейін жалғасын табуда.

Дипломатиялық терминдер екі ел арасындағы қарым – қатынас жасау үстінде қолданылатын лексемалар мен сөз тіркестерінен, екі ел арасында құрылған одақтар мен ұйымдардың атауынан құралады. Осы орайда, жалпы терминдер, оның ішінде дипломатиялық терминдер аясында зерттелген ғылыми еңбектердің аз да болса бар екендігіні көңіл қуантады.

ӘДЕБИЕТ

1. Құнанбаева С.С. Концептологические основы когнитивной лингвистики в становлении полиязычной личности – Алматы: ҚазХҚжӘТУ, 2017. - 6 б.
2. Құрманбайұлы Ш. Терминтанушы құралы. – Астана, 2009. – 222 б.
3. Ибрайымов Қ. Ахмет Байтұрсынов еңбектеріндегі терминология және стилистика мәселелері: филол. ғыл. канд. дис. автореф. – Алматы: Жалын, 2005. – 618 б.
4. Айтбаев Ө. Қазақ тілі білімінің мәселелері. – Алматы, 2007. – 14 б.
5. Жұбанов Қ. Термин сөздердің спецификасы жөнінде // Мемлекеттік шынком бюллетені. – Алматы: Ғылым, 1935. – №2. – 3 – 4 б.
6. Байтұрсынұлы А. Тіл тағылымы. – Алматы: Ана тілі, 1992. – 445 б.
7. Ахманова О.С. дис. Автореф. – Алматы: Жалын, 1999. – 56 б.
8. Каплан С.М. Kültür ve dil. – İstanbul: Dırğah, 1982. – 350 б.
9. Тимурташ Ф.К. Uidurma olan ve olmaian kelemeler sözlüğü. – İstanbul: Ümür kitapçılık, 1976. – 555 б.

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ, ИХ РОЛЬ И МЕСТО В ОБУЧЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ИНОЯЗЫЧНОМУ ОБЩЕНИЮ

Игра, как приема обучения, есть действенный инструмент управления учебной деятельностью (деятельностью по овладению иноязычным общением), активизирующий мыслительную деятельность обучающихся, позволяющий сделать учебный процесс захватывающим и интересным.

По мнению Д.Б. Эльконина, «человеческая игра – это такая деятельность, в которой воссоздаются социальные отношения между людьми вне условий непосредственно утилитарной деятельности»[1].

Наиболее приемлемым для нас является определение, данное А. А. Деркачом, учебной называется игра, используемая в учебном процессе в качестве задания, содержащая учебную (проблему, проблемную ситуацию), решение которой обеспечит достижение определенной учебной цели [2].

Игра благодаря дихотомии - вымышленной проблеме и реальным усилиям по ее разрешению - позволяет моделировать социокультурный контекст, проигрывать различные варианты поведения, корректировать и снова проигрывать. То, что в жизни трудно или совсем невозможно исправить (межкультурный конфликт или межкультурный шок), в игре можно проигрывать снова и снова, вырабатывая стратегии, необходимые для избегания данного конфликта. Игра обеспечивает эмоциональное воздействие на обучаемых, активизирует резервные возможности личности. Она облегчает овладение знаниями, навыками и умениями, способствует их актуализации. Учебная игра-упражнение помогает активизировать, закрепить, проконтролировать и скорректировать знания, навыки и умения, создает учебную и педагогическую наглядность в изучении конкретного материала. Она создает условия для активной мыслительной деятельности ее участников. Благодаря игре возрастает потребность в творческой деятельности, в поиске возможных путей и средств актуализации накопленных знаний, навыков и умений.

Игра ориентирована на групповую активность, что вполне отвечает запросам современной методики. Она также легко трансформируется в различные формы индивидуальной активности, давая возможность каждому студенту попробовать себя в той или иной роли и проявить индивидуальные способности. «В деловых играх решения вырабатываются коллективно, коллективное мнение формируется и при защите решений собственной группы, а также при критике решений других групп...» [3].

Переводя задачу обучения иностранному языку в задачу иноязычного общения в процессе совместной деятельности, имеющую личностную значимость для каждого участника этой деятельности, мы создаем условия для мощного скачка уровня мотивации овладения языком, речью, общением.

Игра является той самой деятельностью, которая создает эмоционально стимулирующую заинтересованность и способствует произвольному запоминанию.

По мнению С.Т. Занько [4], обучающие игры представляют собой синтез релаксационных подходов (синтез барьеров, психологическое раскрепощение) и цепи имитационных проблемных ситуаций, в том числе конфликтных, в которых участники выполняют отведенные им социальные роли в соответствии с поставленными целями. Учебная игра воспитывает культуру общения и формирует умение работать в коллективе и с коллективом. Все это определяет функции учебной игры как средства психологического, социально-психологического и педагогического воздействия на личность. Психологическое влияние игры проявляется в интеллектуальном росте обучаемых. Педагогически и психологически продуманное использование ее на занятии обеспечивает развитие потребности в мыслительной деятельности. Применение игры способствует коммуникативно-деятельному характеру обучения, психологической направленности уроков на развитие речемыслительной деятельности учащихся средствами изучаемого языка, оптимизации интеллектуальной активности учащихся в учебном процессе, комплексности обучения, интенсификации его и развитию групповых форм работы. Игра формирует способность принимать самостоятельные решения, оценивать свои действия, действия других, побуждает анализировать свои знания.

Благотворное влияние игр на формирование ответственного отношения к учебной деятельности. Повышается требовательность к себе. Развиваются профессиональные качества будущего специалиста, формируются методические умения.

Основными требованиями к игре и условиям ее проведения являются:

Психологические требования. Учебная игра должна обладать релевантностью и иметь личностный смысл и значимость для каждого из участников. Так же как и любая деятельность, игровая деятельность на занятии должна быть мотивирована, а учащиеся должны испытывать потребность в ней.

Педагогические требования сводятся к следующему: применяя игру как форму (средство, методический прием) обучения, преподаватель должен быть, уверен в целесообразности ее использования, должен определить цели игры в соответствии с задачами учебного процесса. Учебные игры должны составлять систему, предполагающую их определенную последовательность и постепенное усложнение. При этом необходимо учитывать особенности группы ее членов. Педагогические требования подразумевают влечение оптимальных условий ведения игры в учебном процессе.

Игровые технологии обучения профессионально направленному иноязычному общению:

- с педагогической точки зрения является творческой учебной деятельностью, проблемной по форме предъявления материала, практической по способу его применения, интеллектуально нагруженной по содержанию, самостоятельной по реализации;

- позволяет эффективно моделировать значимые профессионально ориентированные ситуации, проигрывая которые, студенты учатся не просто общению, что само по себе очень важно, но и конкретной практической профессиональной деятельности, где цели познавательные дополняются целями поведенческими;

- создает пространственно-временную координату развертывания содержания, сценарный план и ролевую инструментовку профессиональной деятельности. Профессиональное общение происходит в четко обозначенном социальном контексте, т.е. студент представляет, когда, где и с какой целью он проигрывает ту или иную роль [6];

В отличие от игр вообще педагогическая игра обладает существенным признаком — четко поставленной целью обучения и соответствующим ей педагогическим результатом, которые могут быть обоснованы, выделены в явном виде и характеризуются учебно-познавательной направленностью.

Как средство обучения и средства активизации учебного процесса игра может быть использована в различных образовательных структурах. Деловая игра как технология обучения наиболее соответствует решению задач обучения профессионально - ориентированному общению на иностранном языке.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д.Б. Эльконин. – М.: Просвещение, 1987. – 350 с.
2. Деркач А.А., С. Ф Щербак. Педагогическая эвристика. Искусство овладения иностранным языком./ А. А. Деркач, С. Ф. Щербак - М: Педагогика, 1991, 224 с.]
3. Платов В.Я. Деловые игры: разработка, организация и проведение: Учебник.— М.: Профиздат, 1991. – 156 с.
4. Занько С.Т. Игра и учение. / С. Т. Занько, Ю. С. Тюников, С. М. Тюникова. – М.: « Логос», 1992, ч. 1. 125 с.
5. Шмаков С.А. Игры – учащихся – феномен культуры. М.: Новая школа, 1994.- 240 с.
6. Смышляева Л.Г., Сивицкая Л.А. Педагогические технологии активизации обучения в высшей школе. – Учебное пособие. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2008. – 37 – 49 с.

Мұғалім мінбері

Ақан Гүлнар, Кебекбаев Марат,
аға оқытушылар, Шетел тілдері кафедрасы

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Шетел тілінің пән ретіндегі ерекшеліктерінің бірі, ана тілінде қалыптасқан когнитивтік функциясы шетел тілінде қалыптасса, қатысымдық функция жүзеге асады. Бұл функцияларды шетел тілінде меңгеру үшін, ерекше мотивация және шетел тілін мәдениаралық қарым-қатынас құралы ретінде меңгерудің жеке маңыздағы мотивтерін күшейту қажет.

Оқытудың қатысымдық бағыттылығы шетел тіліндегі қарым-қатынасқа түрлі интеллектуалды және практикалық әрекеттер арқылы оқытуда көрінеді. Сабақтарда сөйлеуге бағытталған жаттығулар мен тапсырмалар орындалады. Бұл мәтінмен жұмыс, әңгіме жүргізу, талқылама жасау т.б. жұмыстар болады.

Оқытудың саналылығы тілдік құралдарды пысықтау және шетел тілінде алғашында ойды саналы әрекет ретінде қалыптастыру мен жүйелеу; одан кейін бақылау деңгейіне ауысу болып табылады. Оқытудың қандай-да бір тапсырмаларды орындау қажеттілігін студенттерге жеткізе білу де болады. Бұл оқытудың тиімділігін арттырады.

Шетел тілін оқытуда тіл үйренушілердің ана тілінде қалыптасқан білім, дағды, шеберліктеріне сүйену қажет. Бұл мәтіннен негізгі ойды анықтау, түрлі ақпарат көздерімен жұмыс істеу, ішкі сөйлеуді және сыртқы сөйлеуге ұластыра білу, ауызша және жазбаша сөйлеу мәдениеті т.б.

Оқытудың қарқындылығы оқытудың түрлерін, әдістері мен тәсілдерін анықтауда адамның белсенді әрекетінің сипатын ескеру; оқытудың түрлері мен тәсілдерін жасауда тұлғаның әрекет пен мотивациялық-эмоционалды аясы жайында пікірі және оның психикасын ескеру болып табылады.

Шетел тілін оқыту және үйрену барысында тіл үйренушінің жеке басының ойлау қабілеті мен адами қасиеттерінің қалыптасуына, танымдық белсенділігін арттыруға тәрбиелік мақсат қол жеткізеді. Ю.К. Бабанский бойынша «Объективті түрде оқыту белгілі көзқарастар, сенім мен қарым-қатынас, жеке адам қасиеттерін тәрбиелемеуі мүмкін емес. Тәрбиелік мақсаттың мәні, осы объективті мүмкін болатын процеске белгілі мақсаттылық пен қоғамдық маңыз беруінде».

Жоғары оқу орындарында шетел тілін жалпы білім беру пәні ретінде оқытуда студенттің мәдениетімізді, рухани- тарихи құндылықтарды, әлемдегі ғылыми жетістіктерді бағалай білуін, өзара қарым-қатынас, танымдық белсенділігі, шығармашылдығы, шетел тілін меңгеруге саналы көзқарасын қалыптастыру тәрбиелік мақсатты жүзеге асыру болып табылады. Сонымен қатар, тілді қоғамдық құбылыс ретінде дұрыс қабылдауын қарастырады. Кәсіптік бағытта түпнұсқадағы арнайы әдебиет көзімен, түрлі елтанымдық тақырыптармен жұмыс істеу студенттің ойлау өрісін кеңейтуге, ақпаратты шынайы бағалау дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Дамытушылық мақсатқа студенттің интеллектуалдық белсенділігін, шығармашылық қабілеттерін, ойлау, өздігінен сыни, логикалық ойлау шеберліктерін, қатысымдық мүмкіндіктерін, танымдық қабілеттерін дамыту арқылы қол жеткізіледі.

Сөйлеу әрекеттері барысында сөйлеу тетіктері қалыптасады (лингвистикалық компонент): тыңдау, оқу, жазу, айту. Шетел тілін үйренуде оқу-танымдық әрекеттер қалыптасады, оның барысында оқушы тіл үйренеді, қарым-қатынас жасайды. Тілдік әрекеттердің нәтижесі ретінде диалогтар, әңгіме, мәтіндер, ауызша, жазбаша сөйлеу тапсырмалары жүзеге асады. Сөйлеу әрекеттеріне дағды мен шеберліктер арқылы қол жеткізіледі. Әдіснамалық компонентке – оқу материалын және оқу тәсілдерін меңгеру, оқушының өздік жұмысын ұйымдастыра білуі, сөйлеу дағдыларын қарым-қатынаста белсенді қолдана білуі жатады. Шетел тілі сабағында тіл үйренуші тілге және шетел тілінде сөйлейтін елдерге қатысты, кәсіптік бағыттағы жаңа материалды игереді. Психологиялық компонентке – тілді қатысымдық мақсатта қолдана білу дағдылары мен шеберліктері жатады. Дағдыларды жетілдіру үдерісі, шеберліктердің дамуына ықпал етеді.

И.Я. Лернер шетел тіліне оқыту мазмұны ретінде:

- білім (лингвистикалық, яғни фонетика, лексика, грамматика негіздерін меңгеру білімі және экстралингвистикалық, шетел мәдениетін, дәстүрі, әдебиеті жайлы білімі);
- дағдылар (сөйлеу дағдылары: лексикалық, грамматикалық және оқу дағдылары: шеберліктерді дамыту негізі); -шеберліктер (тыңдау, сөйлеу, оқу, жазу);
- мотивтер және әрекетке қатынасты (пәнге қызығушылықты ояту, сөйлеу партнері ретінде оқытушыға қатынасты тәрбиелеу, қатысымдық мотивацияны тәрбиелеу) анықтаған. Сондықтан, ЖОО- да шетел тілін жалпы білім беру пәні ретінде оқыту студенттерді оқыту үдерісінде меңгеруге тиісті материал, шетел тілін меңгеру сапасы мен деңгейі олардың талаптарына жауап беруі және оқыту мазмұнын іріктеу студенттің жан-жақты дамуына, тұлғаның қалыптасуына және болашақ кәсіптік қызметіне даярлауға ықпал етуі керек деп ойлаймыз.

Педагогикалық үдерістің маңызды құрамы оқытушы-оқушы қарым-қатынасы. Бұл жайлы Т.Хусен «Оқытушы оқыту үдерісін студентпен бірге жоспарлауы, жүзеге асыруы, бағалауы керек, студентпен жеке, эмоционалды қатынас орнатып, оқуға барлық жағдайды жасауы, өзара сенім және қызығушылық жағдайын туғызуы керек» дейді.

Оқытушының міндеттерінің бірі студенттің өзінде бар мүмкіндіктеріне: студенттің ойлау қабілетіне, белсенділігіне және интеллектуалды мүмкіндіктеріне сүйенуі. Шетел тілінде оқу, жазу, сөйлеуді түсіну студенттің ойлау қабілеті мен белсенділігіне байланысты: оқытушыны тыңдап, сөз жаттап, сөйлеуден бастап, әңгіменің белсенді қатысушысы, мәтінді үстірт емес, терең түсінетін деңгейге жетуі керек. Тәжірибе жүзінде, көптеген жоғары оқу орындарында шетел тілін оқыту барысында студенттердің репродуктивті іс-әрекеттері байқалады. Олардың пікір білдіру әрекеттері, көп жағдайда жаттанды болып келеді, оны сөйлеуге жатқызуға келмейді. Нәтижесінде, студент шетел тілінде шынайы сөйлеу жағдайына кездескен кезде, қажетті сөз таба алмай, қате жіберіп немесе сөйлеуден мүлде бас тартады.

Шетел тілін жалпы білім беру пәні ретінде оқытуда оқытушы бірауқытта бірнеше функцияны атқарады: тілді белсенді, сауатты қолданушы, аудиториядағы оқу-қатысымдық әрекетті ұйымдастырушы, ой тудырушы, белсенді қатысушы, тыңдаушы, кеңес беруші, ақпарат, ой-пікір көзі, бағалаушы. Оқытушы студенттің мотивациялық қажеттіліктерін, эмоционалды ерекшеліктерін ескере отырып, студенттердің сөйлеу үдерісін қамтамасыз етуші, қолдаушы, ынталандырушы, диалогты ұйымдастырушы болады. Бұл

жөнінде О. Райт «... жақсы оқытушы оркестрдің дирижеріне ұқсас болуы керек; орындаушы емес, орындаушыларды бағыттаушы» деген.

Оқыту мен оқу үдерісінде оқытушы мен студент қарым-қатынасымен қатар, әрқайсысының өзінің нақты атқаратын функциялары бар. Оқытушы ұйымдастырушы, үйретуші, тексеруші болса, оқушы жана біліммен танысады, білім, шеберліктер мен дағдыларға жаттығады және оны тәжірибеде қолданады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жұматаева Е. Жоғары мектеп дидактикасы дамуының ғылыми-педагогикалық негіздері: пед. ғыл. докт. ... автореф. – Алматы, 2003. – 51 б.
2. Сейітқазы П.Б. Болашақ мұғалімдерді бұқаралық ақпарат құралдары арқылы тәрбие үрдісіне дайындаудың ғылыми-теориялық негіздері: пед. ғыл. докт. ... автореф. – Астана, 2009. – 50 б.
3. Жұмабаев М. Педагогика. – Алматы: Ана тілі, 1992. – 160 б.
4. Әл-Фараби. Философиялық трактаттар. – Алматы: Ғылым. – 1973.
5. Абай Құнанбаев. Екі томдық шығармалар жинағы. – Алматы: Жазушы. – т. 2. – 200 б.
6. Қоянбаев Ж.Б. Педагогика. – Алматы: Рауан, 1992. – 240 б.

Шәкірттер шыңдалғанда

**Садықова Р.К.- ф.ғ.к.,
Шетел тілдері кафедрасы,
Қасенбаева А.Е.-1 курс магистранты**

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ШЕТЕЛ ТІЛІН МЕҢГЕРТУ

XXI ғасыр білімнің интеграциялануы мен инновациялануы және аймақталуымен ерекшеленеді. Бұл дегеніміз – қазіргі өмірдегі бәсекеге қабілетті интеллектуалды адам капиталының қалыптасуындағы әлемдік үлгілердің пайда болуы. Интеллектуалды адам ресурсы дегеніміз – тек білім мен ғылымды меңгеріп қоймай, оны экономика мен қоғамдық өмірде, өндірісте кеңінен қолдана алатын және озық технологиялардың кілтін білетін және сондай-ақ өзіндік тұжырымдар мен ұсыныстар әзірлей алатын парасатты адамдардың образы. Кез келген мемлекеттің дамуы дәстүрлі өлшем тұрғысынан алғанда экономикалық және әлеуметтік өлшемімен бағаланса, ал біздің дәуіріміз білімнің, ғылымның және оның нәтижелері ретіндегі инновациялануымен бағаланады. Бұл қазіргі әлемнің бәсекеге қабілеттілігінің басты өлшемі. Болондық жүйе кредиттік оқыту технологиясына негізделген. Кредиттік оқыту технологиясының мәні – университеттегі оқу және оқыту траекториясын студенттің өзі айқындай алуы, яғни профессор-оқытушыларды және пәнді студенттің таңдауы арқылы білімнің берілуі. Бұл біріншіден оқытушылардың арасындағы өзара шығармашылық белсенділік пен ізденушілікті қалыптасуын негіздейді. Екіншіден, студенттің өзіндік қызығышылуығы негізіндегі пәндерді таңдауы, оның білімінің нақтылануы мен сапасының артуына мүмкіндік береді. Сондай-ақ кредиттік жүйенің тағы бір ерекшелігі студент білімін бағалаудағы балдық-рейтингтік және оқытушылар еңбегін бағалаудағы сынақтық бірлік жүйесінің қолданылуы [1:120 б.].

Қазақстандық ғалымдарды Ж. Қараевтың, Ә. Жүнісбектің, Қ. Жанпейісованың және т.б. ғалымдардың оқыту технологиялары белсенді түрде білім беру жүйесінде қолданылуда. Бұл технологиялардың өздеріне тән ерекшеліктері бар. Оқушыларға шетел тілі үшін болашақ мұғалімнің өзі төмендегідей негізгі құзыреттіктерді игеруі тиіс: лингвистикалық; коммуникативтік; лингвоелтану; кәсіби-бейімді (кәсіби-педагогикалық мақсат аясында) және т.б. Н.Ф. Талызина және тағы басқа ждіскерлер инновация өзінің дамуы барысында белгілі бір өмірлік сатыдан тұрады: жана идеяның пайда болуы; мақсат қоюшылық; тарату және жойылу – деп айта келе, инновациялық технологияға жататындар: компьютерлік технология, ойын технологиясы, жоба әдісі - деп топтастырып көрсетеді [2]. Шетел тілін оқытуда оқу құралдарының мазызы өте зор. Техникалық оқу құралдарының дидактикалық тиімділігін бақылауды жүзеге асыра алу мүмкіндігі тұрғысынан қарастырған орынды [3: 412 б.]. ҚР «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттың және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шығаруға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жана технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді. XXI ғасыр оқыту үдерісіне компьютерлік технологияны пайдалану мен қатар, елде болып жатқан саяси, экономикалық, әлеуметтік және басқа да заңды үрдістегі өзгерістер білім жүйесіне сол өзгерістер негізінде дамытуды талап етіп отыр. Атап айтқанда, виртуалды кеңістік, аутентті виртуалды интерактивті тілдік орта болып табылатын Интернетке ену аталған компетенцияны дамытудың тиімді құралы ретінде қарастырылады. Оқытудың ақпараттық технологиялары осы ақпараттық білім жүйесінің шегінде жүзеге асырылатын болғандықтан, осы білім технологиясына ақпараттық және бағдарламалық қолдаумен көрсететін құралдар бір ғана компьютермен,

оған енгізілген бағдарламамен шектеліп қалмауы керек. Оқушылар Интернет талаптарында берілетін құжаттардағы тапсырмалар мен жаттығуларды орындай алады, үйреніп жүрген тілінде электронды пошта арқылы хат алысып, виртуалды қатынас клубтары – конференцияларға қатыса алады. Сонымен бірге белгілі бір уақытта мұтіндік хабарламалар мен алмасуға, радио бағдарламаларды тысдауға, бейнероликтер көруге, яғни ақпараттың кез келген түрін қолдануына толықтай мүмкіндіктері бар. Ақпаратты қандай да арақашықтыққа тез арада жеткізу, алыстағы ақпарат көздерін пайдалану мүмкіндігі интерактивтік іздеу жүйелері мен өз бетімен іздеу, сондай-ақ алынған материалдарды түрлі тіл тасушыларға ауыстырып салу мен т.б. сол сияқты интернеттің артықшылық көздері пайдаланылады. Интернет шетел тілін үйренушіге аутентті мәтіндерді қолдану, тіл тасушыны тысдау, олармен қарым-қатынас жасау табиғи тілдік ортаны қалыптастырады.

Е.С.Полат «Қандай да болмасын оқыту құралы, ақпараттық-тақырыптық ортаның қандай да қасиеттерге ие болғанына қарамастан дидактикалық мәселелер, білім берудің нақты мақсаттарымен шартталған танымдық қызметтің ерекшеліктері бірінші кезекте болып табылады»-деп көрсетті. Демек, интернет өзінің барлық мүмкіндіктері және қорларымен қоса, осы мақсаттар мен міндеттерді жүзеге асыруды құралы болып табылады [4 : 24-28 бб.]. Сабақ барысында светотехникалық және дыбысты техникалық құралдарды (бейне магнитофон, теледидар, проектор, мультимедиялық проектор, компьютер) пайдалану студенттерді өз тілінде сөйлейтін адамдардың тілін тысдап, оны көзбен көре отыра ақпарат алуына көмегі тиеді. Бұл жағдай студенттерді сөйлеу десгейін жақсартуына көмектеседі. Тыңдау арқылы олар өздерінің сөйлеудегі қателерін жөндей алады. Бұл «аудирование» терминінің өзі де шет тілін тыңдап, оны түсіну деген мағына. Аудио немесе бейне таспаларды тыңдағанда коммуникативті жаттығулар жасалу керек. Алынып отырған тапсырмалардың жеңіл-киындығын ескере отыра, жаңа сөздер мен сөз тіркестерін пайдаланып, диалог және монолог құрастыру сияқты жаттығулар жасалуы қажет. Бейне фильмді көріп отырып, жаңа сөз немесе сөз тіркестері кездескенде тоқтап, сол сөздерді қайталап және әрбір көріністен кейін сұрақтар қойып отырған жөн. Сабақтың қорытындысы ретінде тест сұрақтарын беріп, нәтижесін тексеріп, бағалау қажет.

Білім беру жүйесін ақпараттандыру, оқу үдерісінде инновациялық технологияларды ендіру негізгі бағыттары мен идеялары Қазақстан Республикасының 2005-2010 жылдарға арналған білім беруді дамытудың мемлекеттік білім бағдарламасында, Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беру тұжырымдамасында және Елбасымыз Н.Н. Назарбаев ұсынған «Қазақстан-2030» стратегиясында айрықша көрсетілген [5:322 б.].

Электрондық оқулықтар оқушылардың өз бетінше жұмысын және оларды жоғары танымдық белсенділігін арттырады, оқушылардың шетел тілін терес тиянақты білім алуларына көмектеседі. Сонымен қатар, бұл оқулық оқушылардың қызығушылығын артыратын құрал болып табылады. Бұл электрондық тісіл сапалы және жоғары десгейде білім беру мүмкіндігін, оқытудың автоматтандырылған жүйесін туғызады. Оқулықпен жұмыс істеу барысында оқушылар жалпы танымдық біліктілік, білім жинақтауға, талдауға, себеп-салдарлы байланыстырды ашуға, ақпараттарды қорытындылауға, жүйелеуге және салыстыруға үйренеді. Ақпараттық -коммуникациялық технологияны келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – оқушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық-құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу. Білім – ұлттың бәсекеге қабілеттігін арттырудың басты құралы болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- 1.Қарғаев .К.А. Аймақтық білімнің бірегейленуі үрдісіндегі болондық жүйе және Қазақстан //Аймақ – концепт: мазмұны, әдістері мен технологиялар атты респуб. ғылыми-прак.конференция. - Алматы, 2012.
- 2.Талызина Н.Ф. Педагогическая психология.-Москва,1998.- 280 с.
- 3.Садькова Р.К. Шетел тілі лексикасын оқытуда техникалық құралдарды пайдалану //материалы межд. научно-практ. конференция. - Алматы, 2007.
- 4.Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка //М., ИЯШ 2000, №3, с. 34-37.
- 5.Сиргебаева С.Т. Ақпараттық технологияны ағылшынын тілін оқыту үдерісінде қолданудың ерекшеліктері // Ғылым мен білім саласындағы мәдениеттер тоғысы атты халықаралық ғылыми конференция. -Алматы, 2011,- 322 б.

Kulymbetova Zhanna - 2-year MA student
Supervisor – cand. ped. sc. Ye.K. Nurlanbekova
Kazakh State Women's Teacher Training University

MONTESSORI METHODS IN THE DEVELOPMENT OF INDIVIDUAL SKILLS

Education of schoollearnersat the school is traditionally based on the organic unity of theeducational and training process. In addition, their conditional division to theeducation during thecourseandeducation outside the classroom is necessaryin relation to the objectiveexistence of two forms of school activities: educational and social. Each of theseareas is characterized by specific objectives, content and tools.Theaim of this articleis to develop effectiveness of a multifaceted intervention on the knowledge, skills, attitudes and behaviour of schoollearnersin teaching EL.This approach is based on theMontessori Method of education which was developed by Dr. Maria Montessori. This approach isa child-centered educational approach based on scientific observations of learners from birth to adulthood. Dr. Montessori's Method has been used for over 100 years in many parts of the world.Wearealso eager to consider her method as one of the means of foreign languageeducation.It is also a view of the child as one who is naturally eager for knowledgeand capable of initiating learning in a supportive, thoughtfully prepared learning environment.It is an approach that values the human spirit and the development of the whole child—his physical, social, emotional, cognitive skills. This approach to education takes into account the following methods:

Student choice of activity from within a prescribed range of options:

Uninterrupted blocks of work time, ideally three hours:

A constructivist or "discovery" model, where schoollearners learn concepts from working with materials, rather than by direct instruction:

Specialized educational materials developed by Montessoriand her collaborators often made out of natural, aesthetic materials such as wood, rather than plastic;

A thoughtfully prepared environment where materials are organized by subject area, within reach of the child, and are appropriate in size;

Freedom of movement within the classroom;

A trained Montessori teacher who follows the child and is highly experienced in observing theindividual child's characteristics, tendencies, innate talents and abilities [1].

In fact, learners socially need to develop a series of characteristics to enable them to fit into the society they livein to becomeaware of themselves in relation to others, to shareand co-operate, and to beassertive without being aggressive.It is mostly recognized that learners need to "learn how to learn". This means that their educational and teaching process should not be confined to the limits of their classroom, textbooks, and teacher, but that will enable them to continue learning outsideand beyond school. This implies that they need to beable to accept criticism and become self-critical, to beaware of how they learn, and to experiment with different learning styles, to organize their work, and to be open and interested in all that surrounds them.All this means that primary language teachers havea much wider responsibility than the mere teaching of a language system they need to bear in mind theeducation of the whole child when planning their teaching program.

The way learners learn an FLand therefore the way to teach it, obviously depends on their developmental stage.It would not be reasonable to ask a child to do a task that demands a sophisticated control of spatial orientation if he\ she has not yet developed these skills. On the other hand, beginners of 11 or 12 years of age will not respond well to an activity that they perceiveas childish, or well below their intellectual level, even if it is linguistically appropriate.As a general rule, it can beassumed that the younger thelearnersare, the more holistic learners they will be. Younger learners respond to languageaccording to what it does or what they can do with it, rather than treating it as an intellectual game or abstract system. This has both advantages and disadvantages: on the one hand they respond to the meaning underlying the language used and do not worry about individual words or sentences on the other, they do not make theanalytical links that older learners do. Young learners have theadvantage of being great mimics, are often unselfconscious and are usually prepared to enjoy theactivities the teacher has prepared for them.These factors mean that it is easy to maintain a high degree of motivation and to make theEnglish class an enjoyable, stimulating experience for thelearners, hereare some points to bear in mind [2]. They are:

-theactivities should be simpleenough for thelearners to understand what is expected of them.

-the task should be within their abilities, it needs to beachievable but at the same time sufficiently stimulating for them to feel satisfied with their work.

- the activities should be largely orally based—indeed, with very young learners listening activities will take up a large proportion of class time.

- written activities should be used sparingly with young learners. Children of six or seven years old are often not yet proficient in the mechanics of writing in their own language.

The kinds of activities that work well are games and songs with actions, total physical response activities, tasks that involve coloring, cutting and sticking, simple repetitive stories, and simple repetitive speaking activities that have an obvious communicative value. As learners mature they bring more intellectual, motor and social skills to the classroom, as well as a wider knowledge of the world. All these can be applied to the process of acquiring a foreign language. The wider resources of elder learners should be exploited to the full while maintaining the philosophy of making a language relevant, practical and communicative. This means the development of all the four skills and the use of a wide range of topics that could well draw on other subjects in the curriculum, the focus should continue to be on language as a vehicle of communication and not on the grammar, though the ability of older learners to make logical links and deductions can be exploited.

For the successful teaching of English in schools, above all, it is essential for the teacher to understand the young learners' characteristics, instincts, and interests in their cognitive, linguistic, and emotional aspects, because this will play a crucial role in how the teacher builds a lesson, how he or she can make sure that the young learners are fully involved in the learning process, how he or she achieves the objectives of a lesson, and how they respond. In this respect, these lines, in the first place, get the English teacher not only to understand general characteristics of the young learners, but also to recognize the qualifications as a primary English teacher [3].

A child's language-learning skills are not isolated from the rest of his mental growth. It appears that concepts that he has learned in a first language can be transferred to the second language. Learners find it easier if learning a new concept takes place in a first language rather than in the second language. It is also easier for the person explaining the concept, as the child's use of first language is more developed and thus explaining is easier. Teachers who have no other way but to explain in the second language will find it helpful to consult books that deal with introducing concepts to young learners in a structured way. They also need to plan a longer learning programme, as learners will need more experiences and time to learn a completely new concept. This is a particular problem in ESL situations, where all teaching may be through the medium of English and not through the child's Language 1 [4, 31]. As for the importance of Montessori method despite these concerns, Montessori method was very important for us all because she established the idea of the child as a lone scientist who was actively seeking answers. She was also one of the first to suggest that learners had the need for thinking time. Though Montessori's findings are no longer thought to illustrate exactly the way we understand learners' needs, she was the first person to try to establish exactly what was going on in the child's head. She also thought about the child as an individual who developed and thought as an individual rather than a small version of an adult or a passive and empty vessel waiting for adults to fill his or her mind with information.

It is natural that the learners come to English lessons with expectations about what they are going to do and achieve. These expectations are influenced by what the family, friends and society in general expect and what they have heard from other learners. Learners are creatures of the moment. They work best and most successfully when the objectives are clear, comprehensible and immediate. They want immediate results. They expect to go home after the first lesson able to speak some English, so that they can be praised by their parents and show off to their friends. They long to be able to talk a lot of English quickly, in a grown-up manner. Learners are used to communicating in Language 1 and as soon as possible they want to do the same in English. They expect to use English in real experiences. They want to be able to talk about things that interest them, that are vital to them. Only as they grow older are they interested in things outside their immediate surroundings. If they are already reading and writing in Language 1, they expect to be taught to do the same in English. Although preschool learners are happy with the same all-oral approach they have in Language 1, to spend months only speaking English is not 'real school work' to learners who can read and write [5, 45p.].

Developing English with young learners explains how reading and writing can be brought into the learners' planned program *me of learning*. If learners do not get what they have expected in the English lesson, they are disappointed. If parents do not get what they have expected and cannot see progress, they are disappointed too. Parents' enthusiasm can motivate; their disappointment can reflect on their learners, causing them to lose interest.

To sum up, every lesson should begin with a greeting in a foreign language and a talk. In the group of the complete beginners the teacher conducts the conversation with learners. Later when learners have already had some experience, a pupil on duty or any other pupil may conduct it. It is possible to arrange the conversation in pairs. A foreign language should be used for all classroom activities.

1. There should be a variety of activities in every lesson.

2. The lesson should be conducted at a high speed when oral drill exercises are performed. Learners may be seated while saying a word, a phrase or a sentence.

3. The lesson should provide time for the activity of every pupil in the class. The teacher should talk as little as possible.

4. The lesson should provide conditions for learners to learn. "Language is a skill, so it should be learnt, it cannot be taught," - M. West once said. Learners should be taught to learn for themselves.

5. The work done during the lesson should prepare learners for their independent work at home. At early stages it is advisable not to assign as homework exercises including language material that has not been covered in class.

6. The lesson should be equipped with teaching aids and teaching materials, which create natural situations for developing learners' listening and speaking skills in a foreign language.

7. Develop ways of checking whether the learners understand what they say may be linguistically correct.

In general, the Montessori method is useful to be used at all stages of teaching process. When learners encounter a new language at school, they can use the same skill to help them interpret the new sounds, new words and new structures. We want to support and develop these skills. We can do this by making sure we make full use of gesture, intonation, demonstration, actions and facial expressions to convey meaning parallel to what we are saying. We must also try not to undermine the children's willingness to use the skill.

Secondly, the goals, the contents, and the syllabuses of primary English teaching are roughly discussed in terms of the English curriculum in primary schools. And finally, as the main topic of this paper how to build a lesson for English teaching is more specifically discussed, in terms of teaching procedures including by using Montessori method which develops the learners' interactions and activities, and teaching skills and techniques at each sub stage. As the children are very active, teachers should better use role plays, dialogues, games involving the children in competitions. They respond well to praising. We should always encourage them and praise their work. They differ in their experience of language. The children should be treated as a unit. At every lesson teachers should ask them to repeat utterances, resort to mechanical drills. As they are imaginative and a teacher should use realia or pictures to teach new vocabulary related to concrete meanings. Teachers also shouldn't forget that they enjoy learning through playing. Younger children learn best when they learn through games. They enjoy imitating and skilful in listening accurately and mimicking what they have heard. They respond well to rewards from the teacher. The children are imaginative but may have some difficulties distinguishing between imagination and real world. So, teachers should vary their techniques to break the boredom.

References:

1. Piaget, J. Six psychological studies. 1967. London: London School Press.- 624p.
2. Vygotsky, L.S. Mind in society. 1978. Cambridge, Mass.: Harvard School Press.- 415-462pp.
3. Khan, J. 'Using games in teaching English to young learners' 1996.- 520p.
4. In Brumfit, C, Teaching English to Learners. From Practice to Principle England: 1996. Longman- 521p.
5. Wicks M. Imaginative Projects. A resource book of project work for young students. - Cambridge: Cambridge University Press, 2000. - 128p.

Шәкірттер шыңдалғанда

Нурдана Алип – студентка 2 курса,
специальность «5В011900-Иностранный язык: два иностранных языка»,
факультет Казахской филологии и мировых языков

ПРОГРАММА «АКАДЕМИЧЕСКАЯ МОБИЛЬНОСТЬ» ГЛАЗАМИ СТУДЕНТОВ

КазГосЖенПУ предоставил 12 студенткам по академической мобильности получить образование в Силезском университете в Польше. Мне посчастливилось быть одной из них. Такая возможность дала мне не только хорошее дополнительное образование, но и огромный обмен опытом. Силезский университет в городе Катовице является лучшим и ведущим университетом в сфере английской филологии. Учителя и студенты очень приветливо встретили нас и всегда радушно старались нам помогать.

Образование является важной частью нашей жизни, потому что, как правило, оно определяет жизненный путь человека. На сегодняшний день многие молодые люди стремятся получить образование за рубежом, и эта тенденция набирает популярность с поразительной скоростью. Родители охотно отправляют своих детей в Европу или США, чтобы те могли получить диплом за границей и хорошую профессиональную квалификацию. Большинство молодых людей хотят получить высшее образование в университете или даже колледже в англоязычной стране. У обучения за границей есть много преимуществ. Прежде всего, вы учитесь общаться с людьми разной расы, национальности и вероисповедания. Обучение за рубежом увеличивает чувство гармонии и любви между студентами, в независимости от цвета кожи и веры, потому что обычно студенты живут в общежитиях, а это сильно их

сближает. Вы изучаете не только предмет, но и культуру, с которой вы не были знакомы раньше. Кроме того, обучение за границей – лучший способ выучить новый язык. Наши студентки не только повысили уровень английского языка, но и подучили новый язык – польский. Несомненно, вы должны уделять этому внимание и заниматься, но все приходит быстрее, когда вы слышите иностранный язык (английский, например) повсюду - на улицах, в магазинах, на ТВ. Вы не можете этому сопротивляться и начинаете учить язык, не задумываясь об этом. Кроме того, европейский диплом высоко ценится в Казахстане. Считается, что, если вы закончили какой либо университет в Европе или США, то вы замечательный высококвалифицированный специалистом у вас появятся возможности для изучения новых технологий и последних научных достижений. Кроме того, вы получите новые ценные знания. Все это может помочь получить хорошую работу и зарабатывать приличные деньги.

Тем не менее, при получении такого образования могут возникнуть трудности из-за языкового барьера, потому что большинство образовательных программ в Европе или США преподаются, как правило, на английском языке. Обучение за рубежом может стоить намного дороже, чем в нашей стране, где есть возможность получения бесплатного образования. Таким образом, отсутствие денег может стать очень большим препятствием.

Подводя итог можно сказать, что образование за рубежом предлагает большие возможности для создания карьеры, но имеются и трудности, которые нужно перенести для того, чтобы мечта сбылась.

Я желаю всем студентам не упускать такую замечательную возможность, как получить образование за рубежом.

**Шынар Уланкызы – студентка 2 курса,
специальность «5В011900-Иностранный язык: два иностранных языка»,
факультет Казахской филологии и мировых языков**

Мне посчастливилось выиграть грант на обучение за границей на один семестр в Польше, чему очень благодарна нашему университету и государству, за такую перспективную возможность.

И так я хочу рассказать про обучение в Польше. Я 1 семестр училась в одном из сильнейших университетов Польши - в Силезском университете, который находится в городе Катовице. А именно наш корпус находится в городе Сосновец, в 20 минутах от города Катовицы.

У нас было четырнадцать предметов, которые были для нас очень полезными и познавательными. Полезные потому, что эти все предметы были на английском языке. Был хороший опыт для нас. Мы были группой «Эрасмус». В нашей группе учились студенты разных стран. Из таких как Испания, Тайланд, Польша, Украина, Турция и т.д. Обучение нам очень понравилось тем, что учителя относились к своей работе с большой ответственностью и проводили уроки так, чтобы нам было не скучно учиться. На уроках мы старались работать вместе с учителями, надеюсь, они нас запомнили.

И напоследок хотелось бы выразить большую благодарность КазГосЖенПУ, ведь именно благодаря нашему университету мы получили очень хороший опыт на всю жизнь.

**Малика Камзина – студентка 2 курса,
специальность «5В011900-Иностранный язык: два иностранных языка»,
факультет Казахской филологии и мировых языков**

Обучение за границей – мысли и надежды многих обучающихся в наши дни. Во-первых, обучение за границей даёт огромные шансы на дальнейшие высокие должности. Заграничное обучение очень ценится в нашей стране. Многие работодатели готовы забирать такие кадры с преобладающим удовольствием. Что касается меня, мне выпала огромная возможность обучаться в Польше благодаря ВУЗу, в котором я обучаюсь Казахский Государственный Женский педагогический университет. Я являюсь студенткой 2 курса, факультет Казахской филологии и мировых языков.

Во-вторых, есть и несколько минусов. Многие, кто уезжают учиться в другие страны остаются там жить и работать. Наша страна теряет таким образом хороших специалистов. Те, кто учится за границей очень скучают по родным и близким, нет возможности часто видеться с теми, кто дорог тебе. Это негативно отражается на настроении обучающегося. Но, если быть откровенным, учеба везде хороша, если учиться в удовольствие.

Польша является полноправным членом Европейского союза, поэтому на территории этой страны действуют установленные правила для всех европейских государств. Образование в Польше соответствует всем европейским стандартам, а диплом студентов, получивших высшее образование в Польше, принимается во всех странах Европы, то есть является общеевропейским.

Выпускники, получившие высшее образование в Польше, могут пользоваться в европейских странах теми же правами, что и все европейцы. Именно поэтому учеба в Польше и магистратура в Польше становятся все более популярными среди иностранных студентов. Тысячи студентов из разных стран приезжают в эту удивительную страну, чтобы получить качественное европейское образование и пройти недорогое обучение в Польше. Силезский университет в Катовице относится к крупнейшим

вузам в Польше. Во всемирном рейтинге Webometrics Ranking of World Universities университет занимает 7 место среди вузов в Польше и 645 в мире. Все специальности Силезского университета включены в систему ECTS, что способствует свободному международному обмену студентами (Lifelong Learning Programme/Erasmus). В общей сложности университет подписал более 600 договоров о сотрудничестве с зарубежными вузами, исследовательскими институтами и предприятиями.

При Силезском университете действует Школа польского языка и культуры. Школа предлагает разнообразные курсы польского языка как иностранного, а также подготовку к государственным экзаменам. Силезский университет предлагает бесплатное обучение для иностранцев без польского происхождения. Факультеты университета находятся в нескольких городах региона: Катовицах, Сосновце, Хожове и Тешине. Вуз имеет большие международные связи: более 600 подписанных договоров о сотрудничестве с вузами из 36 стран мира. Все студенты Силезского университета могут проходить обучение в европейских странах на протяжении 3-12 месяцев в рамках программы Erasmus+.

Студенты Катовицкого университета не скучают. Для них функционируют более 250 научных и художественных кружков. Здесь есть Академический спортивный союз, Европейская ассоциация студентов, студенческая Радиостудия «Иджис», студенческий журнал «Приложении», ансамбли песни и танца «Катовице» и «Гармония», Академический хор и многое другое. Активную деятельность в университете ведет Студенческое самоуправление.

Силезский университет располагает собственными 10 общежитиями Катовице, Сосновце и Цешине с одноместными и двухместными номерами. Стандартный бесплатный доступ к Интернету есть в каждом номере. Как и во многих других вузах Польши, в Университете Катовице успешно работает Бюро карьер, которое помогает студентам в решении вопросов трудоустройства.

Обучение за рубежом очень популярно среди студентов факультетов иностранных языков и международных отношений. Такие студенты должны практиковать иностранный язык. Для них очень важен культурный обмен и обмен ОПЫТОМ. Студенты имеют ВОЗМОЖНОСТЬ учиться за границей, кроме того, в наши дни можно даже обучаться в школе за границей.

**Зарина Тулегенова – студентка 2 курса,
специальность «5В011900-Иностранный язык: два иностранных языка»,
факультет Казахской филологии и мировых языков**

ХОРОШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ – КЛЮЧ К УСПЕХУ

С самого детства я проявляла любовь к обучению, всегда с интересом подходила к изучению нового материала. Думаю, подобное качество перешло ко мне от папы. Он считает, что образованность будет цениться превыше всего в любую эпоху. Я разделяю его мнение. Выбор специальности дался мне нелегко, ведь в мире столько всего, что хотелось бы понять и изучить. Но языки, бесспорно, увлекали меня больше всего.

Поступив в университет, я решила для себя, что буду стараться не упускать возможность приобретения новых знаний и опыта. Полгода назад я прошла отбор на обучение в Польше в качестве студента по обмену. Я была счастлива, ведь такой шанс выпадает не каждому!

Ни для кого не секрет, что образование в Польше является одним из самых качественных в мире. К счастью, мне удалось убедиться в этом на собственном опыте. Вся система в целом и подход преподавателей к проведению своих уроков делают процесс обучения интересным и увлекательным несмотря на сложность. В течение семестра опросы проводятся крайне редко, задания даются на длительный срок. Главное – финальные экзамены, сдать которые задача не из легких. Причина в том, что в один день ты можешь сдавать два или три предмета один за другим. Это тяжело психологически для человека, не привыкшему к подобному. Легкость состоит в том, что содержание экзамена нацелено на выявление того, что студент понял в течение семестра. Он проводится в виде контрольной работы, либо же теста. В кабинете находится лишь преподаватель и группа, поэтому процесс проходит легко и без стресса. Студенты практически не волнуются по поводу экзаменов, так как есть возможность повторной сдачи в случае плохого результата при первой попытке.

В университете все создано для удобства студентов. У каждого преподавателя есть установленное время, когда каждый студент может обратиться с возникшими вопросами. Администрация университета в любой момент готова помочь. Студенты очень добры и отзывчивы.

Здоровая конкуренция и атмосфера студенческой жизни вдохновляют на обучение.

Я благодарна своему университету за предоставленную возможность получения бесценного опыта, а так же родителям за поддержку.

**Назерке Муса – студентка 2 курса,
специальность «5В011900-Иностранный язык: два иностранных языка»,
факультет Казахской филологии и мировых языков**

Studying at the university involves certain efforts. To successfully learn and be always a good mood, you need to try very hard. After all, in college years, as in general in life, there are unexpected peaks of congestion. I think there are four peak load periods:

The **first** peak period occurs sometime in late October - early November. The sooner you start a full study, the less you will have problems after the first two months of it. Long swing to you can be expensive. Therefore, since the last week of August, adjust to the academic style, end up with night festivities, concentrate more on preparing for studies.

The **second** peak period occurs during the winter session. It's about the end of December-January. Often students do not cope with the curriculum due to the incorrect distribution of their time to prepare for this or that kind of tasks. Many students of universities are very careless about their time. The consequence of this is that there are unresolved issues by the end of the first semester. Therefore, try to use every free moment, first of all, to solve current problems concerning studies and only then spend your free time on your hobbies. Only such an approach will provide you with an "easy" approach to the surrender of the winter session.

The **third** peak period is at the end of March - the middle of April. Always remember these words, tk. the third peak period assumes the greatest of your workload in all sorts of activities of a university or college. If you are a capable student, then you will be offered to take part in a large number of different kinds of events. But the good democracy is, that you always have the right to choose. Therefore, try to be more selective and do not pursue a herd of rabbits.

The **fourth** peak period falls, as you probably already guessed at the summer session. It's about end-May-June. Try not to participate in any additional activities, and concentrate only on preparing for the passing of the summer marathon of exams. My advice to you this - for the summer session, prepare somewhere in the nature, for example, in the park. Take the player, any convenient means for you to repeat lectures and lying on the freshly mown grass, repeat the questions for the exams.

**Даркенова Диана,
Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының
2 курс студенті, ҚазМҚПУ**

АРМАНЫМА ЖОЛ АШҚАН – ОҚУ ОРНЫ

«Армансыз адам – қанатсыз құспен тең» демекші, армансыз адам болмайтыны рас және сол армандардың түптің түбінде орындалатынына да көзім жетті. Шетелге барып білім алу кез келген адамның арманы. Бұл арман менің де бала кезімнен келе жатқан армандарымның бірі еді. Мен бұл арманымның орындалуы үшін ағылшын тілін таңдап, 2016 жылы Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің Қазақ филологиясы және әлем тілдері факультетінің «5B011900-Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығы бойынша мемлекеттік грант иесі болдым. Осы университетке түсер алдында, университеттің академиялық ұтқырлық бағдарламасымен шетелдің Польша, Америка Құрама Штаттары, Қытай, Ұлыбритания, Франция және Түркия сияқты мемлекеттердің жетекші жоғары оқу орындарына жіберетіні жайлы естіген едім. Дәл сол сәттен бастап, мен арманымның орындалуына алғашқы қадамдарымды жасадым. I курс оқып жүргенімде университетіміздегі Болон үдерісі кабинетіне барып, академиялық ұтқырлық бағдарламасымен шетелде білім алғым келетіндігін айтып, күнделікті барып, мәліметтер жинап жүрдім.

Шетелде білім алу үшін білім деңгейі жоғары болуы тиіс. Ол үшін IELTS сертификаты қажет, сонымен қатар оқу үлгірімінің GPA балы жоғары болуы талап етіледі. Менің сол іріктеулердің бәрінен сүрінбей өтіп, 2017 жылдың тамыз айында Польша Республикасының, Катовице қаласындағы Силезия университетінде академиялық ұтқырлық бағдарламасымен I жартыжылдықты оқитыным белгілі болды. Бұл қуанышты жаңалықты естігенде қуанышымда шек болмады. Дерев ата-анама хабарласып, Польша Республикасына оқуға баратыным жайлы айтып қуанышыммен бөлістім. Ата-анам мені бірден қолдап баруыма келісімдерін берді. Аталған оқу орнындағы оқу қазан айынан бастап, ақпан айының соңына дейін жалғасты. Университеттен II және III курс студенттерінің арасынан білім деңгейіне сәйкес 12 студент қыз іріктеліп, оқуға жіберілді. Біз ол жақта жатақханаға орналастық. Жатақханада да, университетте де барлық жағдай жасалынды. Ешқандай қиындықтар туындамады. Бастапқы кезде өзге елдің тұрмыс-салты жат көрінгенімен, уақыт өте келе ол елдің халқы өте мейірімді, ақкөңіл және әрдайым көмек қолын созуға дайын екендігін білдік. Силезия университетінде бізге дәріс берген профессор, докторлар өте білімді, тәжірибелі нағыз өз істерінің мамандары. Сабақтарымыздың барлығы ағылшын тілінде жүргізілді. Алғашқы кезде өзімді еркін сезіне алмай, кейіннен үйренісе бастадым. Мен үшін сабақтар қатты қиыншылық туғызбады, себебі өзімнің оқу орынымда алған білім деңгейім жеткілікті дәрежеде болды. Мұғалімдер әр тақырыпты түсіндірер алдында бізге жеткізу жолын жан-жақты қарастырып, жеңіл түрде түсіндіруге тырысты. Мен үшін бұл үлкен тәжірибе болды. Болашақ мамандығым мұғалім болғандықтан сабақ беру әдістерінің қыр-сырын менгере отырып, оны студенттерге қалай жеткізе білу керектігін үйрендім. Сонымен қатар испан, түрік және өзге елдің

студенттерімен бірге оқып, достастық. Университеттің ұйымдастыруымен демалыс уақытында Еуропаның керемет елдеріне шығып, саяхат жасадық. Еуропаның елдері шағын және бір-біріне жақын орналасқандықтан саяхатқа шығу бізге қиындық тудырмады. Біз Польша Республикасының 6 қаласында, Еуропаның 8 елінде болдық. Атап айтқанда, Чехия, Австрия, Венгрия, Германия, Голландия, Франция, Испания елдерінде, олардың әрқайсысының астаналарында болдық және Италия елінің Милан, Венеция қалаларында тұрақтадық. Ол елдердің мұражайларын аралап, өзіне тән мәдениетімен танысып, керемет сәулет өнерін архитектураларын тамашаладық. Талай ғасырлардан бері сақталып келе жатқан дүниелерді өз көзіңмен көріп тамашалау біз үшін үлкен мәртебе болды. Бізді қаламен таныстырған жергілікті тұрғындар мен саяхат басшысын түсіну маған қиын болған жоқ. Біз ағылшын тілінде еркін пікір алмасып, өзімізді қызықтырған сұрақтарды қойып, оларға толыққанды жауаптар алдық. Ол менің шетел тілін оқыту әдістемесі кафедрасында қызмет атқарып жүрген жанашыр оқытушыларымның бізге берген білімі мен еңбегінің арқасы деп білемін. Менің ол жақта алған керемет әсерімді бір сөзбен айтып жеткізу мүмкін емес.

Жоғарыда айтып өткенімдей, Еуропада болу, мен үшін қол жетпес армандарымның бірі еді. Егер адам шын жүректен қаласа оған ештеңе де кедергі бола алмайды. Мен ең алдымен шетелде білім алуға мүмкіндік жасаған оқу орныма және шетелдік университет деңгейінде білім беріп арманымның орындалуына септігін тигізген ағылшын тілі пәнінен сабақ берген оқытушыларыма алғысымды білдіргім келеді.

Шәкірттер шыңдалғанда

Ермаханбет Нүрилә,
5B011900 - Шетел тілі: екі шетел тілі
мамандығының 3 курс студенті

АКАДЕМИЯЛЫҚ ҰТҚЫРЛЫҚ - БІЛІМГЕРГЕ БАҒА ЖЕТПЕС МҮМКІНДІК БАҒДАРЛАМАСЫ

Қазақ Мемлекеттік Қыздар Педагогикалық Университетінің Қазақ филологиясы және әлем тілдері мамандығының «5B011900 - Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығының студенті Болтабекова Акеркемен сыр-сұхбат. Академиялық ұтқырлық бағдарламасы ізденімпаз, білімге құштар студент қыздарға шетелге шығып, халықаралық деңгейде білім алуға жасалып отырған үлкен мүмкіндік. Әрине, ол университетіміздің оқытушыларының педагогтық еңбегінің жемісі. Осындай мүмкіндікке ие болып, Америка Құрама Штатының Миссисипи Алқабы университетінде, өзінің бір жылдық студенттік шағын өткізіп келген Болтабекова Акерке туралы жазбақшымын. Дана халқымыз айтқандай «Ғылым - теңіз, білім-қайық». Білім, тәжірибе алу үшін мұхит асып кету, әрине, кімге болса да, оңай шаруа емес екені анық. Акерке менің құрдасым, «5B011900 - Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығында бірге оқимыз. Акеркемен жүздесіп, оның бізге не айтары бар екен деген мақсатта сыр-сұхбат жүргізген едім.

- Акерке, өзіңіз туралы қысқаша айтып өтсеңіз, содан кейін бұл бағдарламамен Миссисипиға қалай аттаидыңыз ?
- Мен өзім ОҚО Шымкент қаласының тумасымын. Отбасымда төрт баламыз, мен кенжесімін. Академиялық ұтқырлық бағдарламасы туралы шетел тілін оқыту әдістемесі кафедрасының хабарландыруынан естіп, баруға ниет білдірдім. Әрине, бұндай мүмкіндік күтпеген жерден болды десем де болады. Барлық құжаттарды университетіміздің Болон үдерісі басқармасының бастығы Рая Асқарқызының көмегімен дайындадым.
- Туған жерден жырақта жүріп, білім алу сізге қалай әсер етті ?
- Ұшақтан түсе салғанда, алдымда үлкен жауапкершіліктің бар екенін сезіндім. Миссисипиге барар кезде белгілі мақсат қойдым, мен өз еліме мол білім қорын жинап қайту, елге, университетіме ұялмай келетіндей АҚШ- та өтетін әрбір уақытымды тиімді, пайдалы өткізу.
- Миссисипида жүргенде алғашында қандай да бір қиыншылықтар болды ма ?
- Қиыншылықтар болды, бірінші кішкене тіл барьері, сол жердің диалектісі, кейбір нәрселерді түсінбеу, ал екінші жағы ауа-райының біз барған уақытта тамыз айында тым ыстық болуы әсер етті. Ал, құжат рәсімдеу, оқу үдерісі, оқытушылар тарапынан ешқандай қиыншылық болмады.

- Сіздер сияқты біздің құрбы- қатарластарымыздың да мұхит асып, білім алып, ел, жер көргілері келеді. Біздің отандық білім беру ошағымен, ол жақтағы американдықтардың білім беру жүйесінің айырмашылығы қандай?
- Ия, мен өз көзіммен көріп, білген дүниелеріммен қуана бөліскім келіп отыр, мүмкін менің айтқандарымның пайдасы тиер барып оқығысы келетіндерге. Менің бір байқағаным, дәрісте отырғанда, яғни аудиторияда еркіндік басым. Ал университет корпустары көп және өте үлкен. Біздің «Ұлпан» асханамыз сияқты ол жақта да, асханалары әдемі, тағамдары жақсы, дәмді. Маған бір ұнағаны кітапханалары үлкен, әрі интернетке қосылған және түнгі уақытқа дейін жұмыс жасайды екен. Біздің кітапхана сияқты электронды жасалған. Шыны керек, әр күнімді барынша кітапханада өткізуге тырыстым, себебі оқимын, дәріске дайындаламын десен тыныш, әрі барлық оқу құралдары, кітаптар болды.
- **Өзіңіздің Миссисипи университетіндегі бір оқу күніңіз туралы айтып берсеңіз ?**
- Күн таңертең ерте тұрып, асханаға барып тамақтанудан басталады. Содан кейін сабақтың басталу уақытына қарай дайындалып барамыз. Негізгі дүниежүзінің түпкір -түпкірінен келген студенттер таңертен жүгірумен айналысады.
- **Сізге дәріс берген ең мықты профессор ұстазыңыз жайлы айтып кетсеңіз?**
- Қуана-қуана айтар едім. Ол кісі 63 жастағы Доктор Дэбро Форд. Бұл доктор ұстазым бізге «Заманауи поэзия» деген пәннен дәріс берді. Ең алғаш біз танысып, білгенше біздің барлығымызды ұйымдастырып, экскурсия жасатып, Миссисипидағы тарихи орындарға апарды. Нобель сыйлығына ие болған Уэльм Фолкнердің мұражайын аралатып, көрсетті. Доктор ұстазым менің сол жақта оқып жүріп, қосымша шығармашылықпен айналысуыма септігін тигізді. Менің әдебиетке қызығушылығымға бағыт-бағдар берді. Ағылшын әдебиетін оқуыма қызығушылығымды оятты деп айтсам, артық болмас еді. Қазіргі уақытта да, ғаламтор арқылы байланысып тұрамын.
- **Рахмет сізге, жайдарлы сұхбаттасып отырғаныңызға. Жаңа бір сөзіңізде айтып кеттіңіз ғой, шығармашылықпен айналысуыма ықпал етті де, сол жайлы ашып айтсаңыз ?**
- Ия, біздің еліміздің ақыны, жазушы апаймыз Ф.Оңғарсынованың өлеңдерін ағылшын тіліне аударумен айналыстым. Сол жерде оқуға жарты жылға келген болатынмын, бірақ кейіннен, университетіміздің бұрынғы ректоры Д.Ж.Нөкетаева ханым өзі біздің қал-жағдаймызды білуге келген уақытта, өтініш жасап, бір жылға қалуға сұранып едім, ол кісі өз келісімін беріп, осы бастаған аударманды аяқтауыма бір үлкен мүмкіндік берді. Ол үшін менің Динар Жүсіпәліқызына алғысым шексіз.
- **Өзіңіздің құрбыларыңызға қандай кеңес айтар едіңіз?**
- Ең бірінші бізге осындай мүмкіндік жасап отырған елбасымызға, қазақ қыздарының кара шаңырағына айналған оқу ордама, факультет деканы Алтынай Оразбекқызына, Болон үдерісі басқармасының бастығы Рая Асқарқызына, шетел тілін оқыту әдістемесі кафедрa менгерушісі Ерия Қашкынбекқызына, сапалы білім мен саналы тәрбие берген оқытушыларыма, қолдау көрсеткен отбасыма, бірген оқуға барған достарыма үлкен алғыс айтамын. Аллаға шүкір, өзімнің құрдас, группаластарға айтарым, шетелде жүріп түсінгенім ең қымбат құндылықтар ол туған елің, жылдам өтіп жатқан уақытың, достарың. Түсінгенім «дос» деген нәсілге, ұлтқа қарамайды екен. Бір істі қолға алсаң немесе бір нәрсені бастауды ойласаң сол істі ақырына дейін аяқтау, уақытыңда жасап қалу. Ертең істеймін, бастаймын деген сөз, ол қалды деген сөз. Уақыттың қымбат екенін ескеріп, шетелде білім алуға болатын мүмкіндіктердің барлығын пайдаланып, туған еліңнің білімді, адал, ұлтжанды азаматшасы болып қалу. Универсиетте жақсы оқысаңыздар, білімге талпынсаңыздар, оқытушылардың берген білімін бойыңызға сіңіре білсеңіз сіздер үшін шетелдік оқу орнындарының есігі ашық.
- **Рахмет, ақ жарқын әңгіменізге. Сізге алдағы уақытта да мол табыс тілеймін!**

(Суретте Ақерке шетелдік досымен бірге)

НЕТ НИЧЕГО НЕВОЗМОЖНОГО ДЛЯ ЧЕЛОВЕКА У КОТОРОГО ЕСТЬ МЕЧТА

Мы часто слышим фразу: «Мечать не вредно», однако мой опыт показал, что «Вредно не мечтать»! Вера и поддержка моих родителей, моя мечта – вот, что движет мой и помогает создавать лучшую версию себя при любых обстоятельствах.

После окончания средней школы я решила стать учителем и поступила в Казахский государственный женский педагогический университет на специальность «5В011900-иностранный язык: два иностранных языка».

Я была счастлива, что учусь в Алматы - в городе студентов, вечной молодости и многочисленных возможностей, поэтому старалась провести каждый новый день максимально эффективно и насыщенно. Я не хотела пропускать ни одно мероприятие и быть в курсе всех событий, поэтому вступила в две студенческие организации одновременно: в Комитет по делам молодежной политики, который объединял всю активную молодежь города Алматы и в «Epnactus», который объединял золотую молодежь всего мира, воспитывая будущих «акул» бизнеса.

Так проходили урок за уроком, тренинг за тренингом, конкурс за конкурсом и постепенно, накопленные знания начали давать свои плоды:

-В октябре 2015 года я заняла I место на городской олимпиаде «Тіл-тұнық ойдын кәусары», проведенную для оказания поддержки молодежи в возрасте 18-25 лет, в совершенстве владеющей тремя языками-казахским, русским и английским. Далее в течении двух недель я готовилась к республиканскому этапу олимпиады под руководством декана факультета Казахской филологии и мировых языков Тымболовой Алтынай Оразбековны и в Караганде, достойно защитив честь университета и города Алматы, заняла почетное III место. В феврале 2016 года при поддержке администрации КазГосЖенПУ я выиграла грант в Международную школу дипломатии, где обучалась у лучших спикеров, бизнесменов и дипломатов в университете НАРХОЗ, приобрела много новых друзей и получила приглашение на работу.

Участвуя в различных мероприятиях и общаясь с другими активистами, я поняла, что удача может улыбнуться в любой момент, нужно всегда быть готовой к ней, постоянно оттачивать свои навыки по принципу «NEVER STOP TRAINING» (никогда не прекращай тренировки/работу над собой) и не упускать возможности. В марте 2017 года мне широко улыбнулась удача, а знание английского языка, опыт работы в молодежных организациях, большая коллекция грамот, благодарственных писем и сертификатов подтвердили мою готовность. Таким образом, с разрешения моих родителей и при поддержке администрации университета, я приняла участие в одном из самых грандиозных и незабываемых событий 2017 года-во Всемирном фестивале молодежи и студентов в Сочи.

На сайте eurpusti.net, где можно найти публикации о всевозможных конкурсах и грантах, я нашла объявление о фестивале и заполнила анкету участника. Так как участие и проживание на берегу Черного моря было бесплатным, а желающих поехать в Сочи было много, отбор участников был долгий и строгий. Я с нетерпением ждала результаты отбора с марта по август и в сентябре, когда все надежды были потеряны, а сам фестиваль забыт, мне на почту пришло именно приглашение! «Если ты чего-то сильно желаешь-весь мир будет в этом способствовать» - вспомнила я слова Пауло Коэльо, прыгая от счастья. Ректор нашего университета Алдамбергенова Гаухар Торемуратовна со словами: «Нужно поддерживать таких активных и целеустремленных студентов!» - подписала мое заявление о финансовой поддержке, для приобретения авиабилетов до Сочи и обратно и оказала огромную помощь в реализации моей мечты!

Аэропорт. Москва. Сочи. Черное море. Фестиваль. Он объединил 25000 участников из 188 стран мира и прошел под лозунгом «За мир, солидарность и социальную справедливость, мы боремся против империализма — уважая наше прошлое, мы строим наше будущее!», поэтому с первых минут пребывания ощущалась необыкновенная атмосфера дружелюбия и поддержки, мы сразу подружились и поддерживаем связь по сей день. Почти на две недели между нами стерлись языковые, культурные, конфессиональные барьеры и противоречия. Мы общались между собой с помощью улыбок, а основным языком события стал английский — его в той или иной мере знали абсолютно все делегаты, поэтому проблем в общении между нами не возникало.

Организаторы подготовили для нас насыщенную и очень разнообразную программу по направлениям наука, спорт, культура и обсуждения. Каждое утро начиналось с зарядки. На протяжении

всего фестиваля для нас были открыты Музей. Но особенно радовала насыщенная культурная программа — ежедневные встречи со звёздами — политиками, актёрами, режиссерами, Олимпийскими чемпионами, по вечерам были премьеры российских художественных фильмов и концерты.

Фестиваль объединил молодежь со всей планеты, показав, что искренность и доброта молодежи способна растопить лед недоверия, а планета - наш общий дом и в наших силах стремиться изменить этот мир, сделать его лучше! А меня он научил не бояться мечтать, работать усердно над собой и всегда быть готовой к удаче!

МАЗМҰНЫ

1. Е.Қ.Нұрланбекова, Шетел тілін оқыту әдістемесі кафедрасы.....	2
2. Nurlanbekova Ye.K., Using LITERARY TEXTS in the classroom.....	4
3. У.Р.Кансеитова, Г.О.Мурзагулова, МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ СЛІЛ.....	6
4. Demeeva G.B., J.K.Mirzabaeva, A Skillful approach to “Critical thinking”.....	8
5. Қ.Ж. Тұрсынбаева, ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ҰСТАНЫМДАРЫ.....	9
6. А.Б. Нұртаева, МӘДЕНИЕАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҰҒЫМЫ.....	11
7. J.K.Mirzabaeva, REVIEW OF KAZAKHSTAN PRESIDENT’S ADDRESS 2018 ON EDUCATION ISSUE.....	13
8. Абилдаева Қ.Н., ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА СТУДЕНТТЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК БІЛКІТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ.....	14
9. Ashimova N.S, INNOVATIVE METHODS OF TEACHING AT THE LESSONS AND THEIR USAGE.....	15
10. Ж.Ибрагимова, «ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ 100 ЖАҢА ЕСІМ» ЖОБАСЫНЫҢ ЖЕҢІМПАЗДАРЫ ҚЫЗДАР УНИВЕРСИТЕТІНДЕ.....	17
11. Ү.Қыдырбаева, ТҮРІК ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ ӘДІСТІ ҚОЛДАНУ.....	19
12. Айтпаева М.Д., Сансызбаева Б., Жансеркеева Э., ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ТҮРЛЕРІН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ПАЙДАСЫ.....	20
13. Л.А.Бөлекбаева, АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР- БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ БАСТЫ ҚҰРАЛЫ.....	22
14. Жансеркеева Э.Н., Смайлова А.К, ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ НЕЙРО-ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ БАҒДАРЛАМАЛАУ (NLP).....	24
15. Мукашева Г.А.,Сабырданқызы Г., СУБСТАНТИВАЦИЯ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ И ПРИЧАСТИЙ КАК СПОСОБ СЛОВООБРАЗОВАНИЯ.....	26
16. Рахымжанова С.К., ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ТІЛДІК МӘДЕНИ-ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ІСКЕРЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	29
17. Shameyeva Sh., THE EFFECTIVENESS OF USING MULTIMEDIA RESOURCES IN A FOREIGN LANGUAGE LESSON.....	30
18. Қошқарбаева Б.Қ, Хусайын Р., БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРЫНДА ШЕТЕЛ ТІЛІН ОЙЫН АРҚЫЛЫ ҮЙРЕТУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	32
19. Саурукова Г.И., Рахымжанова С.К, ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА СЫН ТҮРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ.....	35
20. Сеидомарова С.Н., КОММУНИКАТИВНЫЕ ЦЕЛИ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ ВТОРОМУ ИЯ.....	36
21. Халел Агнур, ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА КӘСІБИ ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ТІЛДІ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ТЕРМИНДІ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....	38
22. Телибаева Л.А., ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ, ИХ РОЛЬ И МЕСТО В ОБУЧЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ИНОЯЗЫЧНОМУ ОБЩЕНИЮ.....	41
23. Ақан Г., Кебекбаев М., ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	43
24. Садыкова Р.К., Қасенбаева ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ШЕТЕЛ ТІЛІН МЕНГЕРТУ.....	44
25. Kulymbetova Zhanna, MONTESSORI METHODS IN THE DEVELOPMENT OF INDIVIDUAL SKILLS.....	46
26. Н. Алип , ПРОГРАММА «АКАДЕМИЧЕСКАЯ МОБИЛЬНОСТЬ» ГЛАЗАМИ СТУДЕНТОВ.....	49
27. Даркенова Д., АРМАНЫМА ЖОЛ АШҚАН – ОҚУ ОРНЫ.....	51
28. Ермаханбет Н., Академиялық ұтқырлық - білімгерге баға жетпес мүмкіндік бағдарламасы.....	52
29. Маматова Г. Ж, НЕТ НИЧЕГО НЕВОЗМОЖНОГО ДЛЯ ЧЕЛОВЕКА У КОТОРОГО ЕСТЬ МЕЧТА.....	54